

Postsynodale apostolische Exhortatie

Ecclesia in America

gericht aan de bisschoppen, de priesters en diakens, de godgewijde personen, en alle lekgelovigen over de ontmoeting met de levende Christus: weg naar bekering, communio en solidariteit in Amerika

Inleiding

1. Met blijdschap om het geschonken geloof en Christus dankend voor deze immense gave, heeft de Kerk in Amerika onlangs feestelijk herdacht dat vijfhonderd jaar geleden de evangelieprediking op zijn grondgebied een aanvang nam. Door deze herdenking zijn alle katholieke Amerikanen zich er meer bewust van geworden dat Christus de bewoners van wat men de Nieuwe Wereld noemt, verlangt te ontmoeten, om hen in zijn Kerk te verzamelen en op die wijze aanwezig te zijn in de geschiedenis van het werelddeel.

De evangelisatie van Amerika is niet alleen een gave van de Heer maar ook een bron voor nieuwe verantwoordelijkheden. Dankzij het werk van hen die in alle delen van het continent het evangelie hebben verkondigd hebben de Kerk en de Geest talrijke zonen en dochters verwekt.¹ Evenzeer als in het verleden weerklinken ook thans de woorden van de apostel in hun hart: “Dat ik het evangelie predik, is voor mij niets om me op te beroemen: ik kan niet anders. Wee mij als ik het evangelie niet verkondigde!” (1Kor 9,16). Deze plicht berust op de opdracht die de apostelen van de verrezen Heer voor zijn hemelvaart ontvingen: “Trek heel de wereld door om aan elk schepsel de goede boodschap te verkondigen” (Mc 16,15).

Op dit bijzonder moment van haar geschiedenis is de Kerk in Amerika geroepen om deze opdracht, die voor de gehele

Kerk geldt, te aanvaarden en om met edelmoedige liefde te voldoen aan de fundamentele plicht der evangelisatie. Mijn voorganger Paulus VI, de eerste paus die Amerika bezocht, heeft daarop te Bogotà gewezen: “Het zal onze taak zijn, (Heer Jezus), om als uw vertegenwoordigers en beheerders van uw goddelijke geheimen (vgl. 1Kor 4,1; 1Pe 4,10) onder de mensen de schatten te verspreiden van uw woord, uw genade, uw voorbeeld.”² Voor de leerlingen van Christus vloeit de plicht om het evangelie te verkondigen rechtstreeks voort uit de liefde: “De liefde van Christus laat ons geen rust” (2Kor 5,14), zegt Paulus, en hij wijst op hetgeen Gods Zoon in zijn verlossend offer voor ons gedaan heeft: “één mens is gestorven voor allen ... opdat zij die leven niet meer voor zichzelf zouden leven, maar voor Hem die voor hen is gestorven en verrezen” (2Kor 5,14-15).

1. In dit opzicht is veelzeggend hetgeen er staat op het oude baptisterium van Sint Jan van Lateranen: *‘Virgineo foetu Genitrix Ecclesia natos / quos spirante Deo concipit amne parit’*, in: E. Diehl, *Inscriptiones latinae christianae veteres*, 1513. I.I., Berolini 1925, 289.

2. Paulus VI, *Homilie* bij gelegenheid van de diaken- en priesterwijdingen te Bogotà (22 augustus 1968), in: AAS 60 (1968), 614-615.

De herdenking van gebeurtenissen die op bijzondere wijze herinneren aan Christus' liefde voor ons, wekt in ons hart niet alleen gevoelens van dankbaarheid, maar ook het verlangen om 'de grote daden van God' te verkondigen, het verlangen om het evangelie te verkondigen. Zo zijn de recente herdenking dat vijfhonderd jaar geleden de boodschap van het evangelie voor het eerst Amerika bereikte – de herdenking dus van het ogenblik dat Christus Amerika uitnodigde tot het geloof – alsmede het aanstaande Jubileum gedurende hetwelk de Kerk zal vieren dat tweeduizend jaar geleden de Zoon Gods is mensgeworden, bij uitstek gelegenheden waarbij we spontaan en van ganser harte onze gevoelens van dankbaarheid naar de Heer doen opstijgen. Beseffend hoe grote gaven haar zijn geschonken, verlangt de pelgrimerende Kerk in Amerika heel de samenleving en iedere op Amerikaanse bodem levende man en vrouw te doen delen in de rijkdom van het geloof en de communio in Christus.

Het plan voor de viering van deze synodale Vergadering

2. Precies op de vijfhonderdste verjaardag van het begin van de evangelisatie in Amerika, op 12 oktober 1992, heb ik nieuwe perspectieven willen openen en een nieuw elan willen geven aan de evangelisatie: tijdens mijn openingsrede bij de vierde Algemene Vergadering van het Latijns-Amerikaans Episcopaat te Santo Domingo stelde ik een synodale bijeenkomst voor "die de samenwerking tussen de verschillende particuliere Kerken kan bevorderen" om, met het oog op de nieuwe evangelisatie en als teken van de verbondenheid van de bisschoppen met elkaar, gezamenlijk "de problemen te behandelen die betrekking hebben op de gerechtigheid en de solidariteit tussen alle landen van Amerika".³ Dankzij de positieve reactie van de episcopaten van Amerika op

mijn voorstel kon ik in de apostolische Brief *Tertio millennio adveniente* aankondigen dat ik een synode wilde bijeenroepen "over de problematiek van de nieuwe evangelisatie in de beide door hun oorsprong en geschiedenis zo verschillende delen van hetzelfde continent, en over onderwerpen betreffende gerechtigheid en internationale economische betrekkingen, waarbij rekening dient te worden gehouden met het enorme verschil tussen Noord en Zuid".⁴ Daarna kon met de eigenlijke voorbereidende werkzaamheden worden begonnen, en deze leidden tot de viering van de Speciale Vergadering voor Amerika van de Bisschoppensynode, die in het Vaticaan van 16 november tot 12 december 1997 plaatsvond.

Het thema van de Vergadering

3. Overeenkomstig de eerste opzet, en na kennis genomen te hebben van de suggesties van de presynodale Raad, die de inzichten vertolkten van veel geestelijke herders van het volk van God op het Amerikaans continent, heb ik het thema van de Speciale Vergadering voor Amerika van de Synode met de volgende woorden aangegeven: *'De ontmoeting met de levende Jezus Christus, weg naar bekering, communio en solidariteit in Amerika'*. Zo geformuleerd laat het thema duidelijk de centrale plaats zien van de persoon van de verrezen Jezus Christus, die aanwezig is in het leven van de Kerk, en oproept tot bekering, communio en solidariteit. Het uitgangspunt van dit evangelisatieprogramma is uiteraard de ontmoeting met de Heer. De heilige Geest die ons door Christus in het paasgeheim geschonken wordt, gaat ons voor naar hetgeen in de loop van het derde millennium van het christelijk tijdperk door de Kerk in Amerika op pastoraal gebied bereikt moet worden.

3. Johannes Paulus II, *Openingstoetspraak 'Nieuwe evangelisatie, bevordering van de menselijke waardigheid en de christelijke cultuur'* (Santo Domingo 1992), 17 (verder aangeduid als *Openingstoetspraak*).

4. Johannes Paulus II, apostolische Brief *Tertio millennio adveniente* (10 november 1994), 38.

De viering van de Vergadering als een ontmoetingsgebeuren

4. Wat we ervoeren tijdens de Vergadering had ongetwijfeld het karakter van een ontmoeting met de Heer. Met name denk ik met vreugde terug aan de twee plechtige concelebraties waarin ik zelf ben voorgegaan in de Sint Pieter bij de opening en sluiting van de werkzaamheden van de Vergadering. Het contact met de verrezen Heer, waarachtig, werkelijk en substantieel tegenwoordig in de eucharistie, heeft de geestelijke sfeer geschapen waardoor alle bisschoppen van de synodale vergadering elkaar niet alleen als broeders in de Heer hebben kunnen herkennen, maar ook als leden van het Bisschoppencollege, verlangend om onder de leiding van Petrus' opvolger in het voetspoor te treden van de Goede Herder en de Kerk te dienen in alle uithoeken van het continent. Allen hebben de vreugde van de deelnemers aan de Vergadering kunnen zien, die daarin een uitzonderlijke gelegenheid ontdekten tot ontmoeting met de Heer, met de plaatsbekleder van Christus, met talrijke bisschoppen, priesters, godgewijde personen en leken uit alle delen van het continent.

Ongetwijfeld heeft een aantal voorafgaande factoren indirect maar succesvol bijgedragen aan het scheppen van die sfeer van broederlijk bijeen zijn in de synodale vergadering. Denken we maar aan de eerdere ervaringen van onderlinge verbondenheid tijdens de Algemene Vergaderingen van het Latijns-Amerikaans Episcopaat te Rio de Janeiro (1955), Medellin (1968), Puebla (1979) en Santo Domingo (1992). Bij deze bijeenkomsten hebben de geestelijke herders van de Kerk in Latijns-Amerika broederlijk samen kunnen nadenken over de meest dringende pastorale vraagstukken van dat deel van het continent. Daarnaast zijn er ook de periodieke pan-Amerikaanse bijeenkomsten van bisschoppen, waar de

deelnemers onderwerpen kunnen bespreken die het gehele continent betreffen en van gedachten kunnen wisselen over de gemeenschappelijke vraagstukken en uitdagingen waarmee de Kerk in de landen van Amerika geconfronteerd wordt.

Een bijdrage leveren aan de eenheid van het continent

5. Toen ik te Santo Domingo voor het eerst de mogelijkheid aan de orde stelde om een speciale Synodevergadering bijeen te roepen, wees ik erop dat "de Kerk, die aan de vooravond van het derde christelijk millennium staat en die in een tijd leeft waar veel ideologische barrières en grenzen zijn weggevallen, het als een onontkoombare plicht ervaart om alle volkeren van dit continent spiritueel nog sterker te verenigen en tegelijk, vanuit de religieuze zending die zij heeft, een geest van solidariteit tussen allen te bevorderen".⁵ Ik wilde dat de Speciale Vergadering van de Bisschoppensynode haar gedachten zou wijden aan Amerika als één geheel, vanwege alles wat de volkeren van het continent gemeen hebben, waarvan het meest kenmerkend is dat ze dezelfde christelijke identiteit bezitten, en ook dat ze oprecht ernaar streven de banden van solidariteit en verbondenheid nauwer aan te halen tussen de verschillende vormen van het rijke culturele erfgoed van het continent. Door over 'Amerika' in het enkelvoud te spreken werd bedoeld niet alleen de reeds in bepaalde opzichten bestaande eenheid tot uitdrukking te brengen, maar ook de nauwere band waarnaar de volkeren van het werelddeel zoeken en die door de Kerk versterkt wil worden in het kader van haar opdracht om de onderlinge eenheid van allen in de Heer te bevorderen.

In het kader van de nieuwe evangelisatie

6. Met het oog op het grote Jubileum van het jaar 2000 heb ik gewild dat er een Spe-

5. *Openingstoetspraak*, 17.

ciale Vergadering van de Bisschoppensynode gehouden zou worden voor ieder van de vijf werelddelen. Na de Vergadering voor Afrika (1994), Amerika (1997), Azië (1998), en nog maar kortgeleden voor Oceanië (1998), zal dit jaar met Gods hulp een nieuwe Speciale Vergadering worden gehouden voor Europa. Zo zal tijdens het Jubileumjaar een Gewone Algemene Vergadering gehouden kunnen worden die alles wat de verschillende continentale Vergaderingen aan kostbare stof hebben aangedragen, zal kunnen samenvatten en er conclusies uit kan trekken. Dat zal vergemakkelijkt worden door het feit dat in al die Synodes er soortgelijke zorgen en gemeenschappelijke aandachtspunten naar voren zijn gekomen. Wat dit betreft heb ik met verwijzing naar deze reeks van Synodale Vergaderingen erop gewezen dat “het centrale thema daarvan is de *evangelisatie*, en zelfs de *nieuwe evangelisatie*, waarvan de grondslagen zijn gelegd in de door Paulus VI geschreven apostolische Exhortatie *Evangelii nuntiandi*”.⁶ Vandaar dat ik zowel in mijn eerste verklaring over de viering van de Speciale Synodevergadering als ook later, toen de Synode zelf werd aangekondigd nadat alle Bisschoppenconferenties van Amerika met deze gedachte hadden ingestemd, er uitdrukkelijk op heb gewezen dat de beraadslagingen zich dienden af te spelen “in het kader van de nieuwe evangelisatie”,⁷ en de daarmee gepaard gaande vraagstukken moesten behandelen.⁸

Deze bekommernis was temeer vanzelfsprekend omdat ik zelf het eerste ontwerp voor een nieuwe evangelisatie op Amerikaanse bodem had vastgesteld. Toen immers de Kerk in heel Amerika zich opmaakte voor de viering van de vijfhonderdste gedenkdag van de aanvang der evangelisatie van het continent, zei ik, mij te Port-au-Prince (Haïti) richtend tot de Raad van de Latijns-Amerikaanse Bisschoppen: “De viering van

de vijfhonderd jaren van evangelisatie zal haar volle betekenis krijgen in zoverre ze voor u als bisschoppen samen met uw priesters en gelovigen een opdracht inhoudt, een opdracht niet tot herevangelisatie maar tot nieuwe evangelisatie, nieuw door ijver, methoden en vorm.”⁹ Vervolgens heb ik de hele Kerk gevraagd op deze aansporing in te gaan, hoewel het evangelisatieprogramma dat gericht is op de gehele wereld met heel haar grote verscheidenheid, verschillende concrete vormen moet aannemen, hoofdzakelijk vanwege twee duidelijk verschillende situaties: de situatie van landen die sterk gesecculariseerd zijn, en de situatie van andere landen waarin nog “zeer levendige tradities van vroomheid en christelijke volksreligiositeit bewaard zijn gebleven”.¹⁰ Het betreft ongetwijfeld twee situaties die in verschillende landen in meerdere of mindere mate voorkomen, of misschien beter gezegd in verschillende concrete milieus binnen de verschillende landen zelf van het Amerikaans continent.

Met de tegenwoordigheid en hulp van de Heer

7. De door de Heer aan zijn Kerk toevertrouwde opdracht om het evangelie te verkondigen gaat gepaard met de zekerheid die we aan zijn belofte mogen ontlenuen, dat Hij onder ons blijft leven en handelen: “Weet wel, Ik ben met jullie, alle dagen, tot aan de voleinding van de wereld” (Mt 28,20). Deze geheimnisvolle aanwezigheid van Christus in zijn Kerk betekent voor haar de waarborg dat ze de haar toevertrouwde opdracht tot een goed einde zal brengen. Tegelijk stelt die aanwezigheid ons in staat om Hem te ontmoeten als de door de Vader gezonden Zoon, als de Heer van het leven die ons zijn Geest schenkt. Een hernieuwde ontmoeting met Jezus Christus zal alle leden van de Kerk in Amerika doen beseffen dat zij geroepen zijn om in hun streken de zending

6. *Tertio millennio adveniente*, 21.

7. *Openingstoetspraak*, 17.

8. Vgl. *Tertio millennio adveniente*, 38.

9. Johannes Paulus II, Toespraak tot de Vergadering van het CELAM (9 maart 1983), III, in: AAS 75 (1983), 778 (verder aangeduid als CELAM 1983).

10. Johannes Paulus II, postsynodale apostolische Exhortatie *Christifideles laici* (30 december 1988), 34.

van de Verlosser voort te zetten.

Als ze echt is, zal de persoonlijke ontmoeting met de Heer ook een vernieuwing met zich meebrengen op kerkelijk gebied: als zusters en burens van elkaar zullen de particuliere Kerken van het continent de banden van samenwerking en solidariteit nauwer aanhalen om het heilswerk van Christus in de geschiedenis van Amerika met grotere kracht voort te zetten. Wanneer zij open staan voor de eenheid die de vrucht is van een ware verbondenheid met de verrezen Heer, zullen de particuliere Kerken en allen die daar deel van uitmaken, door hun geestelijke ervaring heen ontdekken dat “de ontmoeting met de levende Christus een weg is van bekering, *communio* en solidariteit”. En in de mate dat deze doeleinden bereikt worden zal een steeds grotere inzet mogelijk worden voor de nieuwe evangelisatie van Amerika.

Hoofdstuk I

De ontmoeting met de levende Christus

“We hebben de Messias gevonden” (Joh 1,41)

De ontmoetingen met de Heer in het Nieuwe Testament

8. De evangeliën vermelden talrijke ontmoetingen van Jezus met de mannen en vrouwen van zijn tijd. Kenmerkend voor al deze verhalen is de omvormende kracht die in deze ontmoetingen met Jezus aanwezig is en zichtbaar wordt, want “zij zijn het beginpunt van een echt proces van bekering, *communio* en solidariteit”.¹¹ Een van de meest betekenisvolle is het verhaal over de ontmoeting met de Samaritaanse vrouw

(vgl. Joh 4,5-42). Jezus spreekt haar aan om zijn dorst te lessen, een dorst die niet alleen lichamelijk was: immers, “Hij die te drinken vroeg, had dorst naar het geloof van de vrouw”.¹² Door haar te zeggen “geef Mij wat te drinken” (Joh 4,7) en te spreken over levend water doet de Heer bij de Samaritaanse een vraag opkomen, bijna een smeekbede om iets dat ver uitging boven hetgeen ze op dat moment kon bevatten: “Heer, geef mij van dat water, dan zal ik geen dorst meer hebben” (Joh 4,15). Ook al “begrijpt ze het nog niet”,¹³ toch vraagt de Samaritaanse in feite om het levend water waarover haar goddelijke gesprekspartner spreekt. Als Jezus haar onthult dat Hij de Christus is (vgl. Joh 4,26), voelt zij zich gedreven om aan haar dorpsgenoten te laten weten dat zij de Messias heeft gevonden (vgl. Joh 4,28-30). Zo is het kostbaarste resultaat van de ontmoeting van Jezus met Zacheüs (vgl. Lc 19,1-10) de bekering van de tollenaar, die tot het inzicht komt hoeveel onrecht hij heeft begaan en die besluit het ruimschoots – “het viervoud” – aan de bestolenen te vergoeden. Bovendien komt hij tot een houding van onthechting aan materiële zaken en van naastenliefde voor mensen in nood, zodat hij zelfs de helft van zijn bezit aan de armen geeft.

Bijzondere vermelding verdienen de ontmoetingen met de verrezen Christus, zoals die in het Nieuwe Testament verhaald worden. Maria Magdalena ontmoet de Verrezenen en is niet langer ontmoedigd en verdrietig zoals ze daarvoor vanwege de dood van de Meester was (vgl. Joh 20,11-18). In zijn nieuwe paasheerlijkheid zendt Jezus haar heen om aan de leerlingen te verkondigen dat Hij is verrezen: “ga naar mijn broeders” (Joh 20,17). Vandaar dat men Maria Magdalena “de apostel van de apostelen”¹⁴ heeft kunnen noemen. De Emmaüsgangers kenden haar als zij de verrezen Heer ontmoet en herkend hebben, terug naar Jeruzalem om

11. *Propositie* (aanbeveling van de Speciale Vergadering van de Bisschoppen-synode voor Amerika) 3.

12. Augustinus, *Verhandeling over het Johannes-evangelie* 15, 11, in: *CCL* 36, 154.

13. *A.w.*, 15, 17.

14. “*Salvator ... ascensionis suae eam (Mariam Magdalenam) ad apostolos instituit apostolam.*” Rabanus Maurus, *De vita beatae Mariae Magdalenae*, 27, in: *PL*, 112, 1574. Vgl. Petrus Damianus, *Sermo* 56, in: *PL*, 144, 820; Hugues De Cluny, *Commonitorium*, in: *PL*, 159, 952; Thomas van Aquino, *In Joh. Evang. Expositio*, 20, 3.

aan de apostelen en andere leerlingen te vertellen wat hun is overkomen (vgl. Lc 24,13-35). Jezus “legde hun uit wat in heel de Schrift op Hemzelf betrekking had, te beginnen bij Mozes en alle profeten” (Lc 24,27). En ze zullen later zeggen dat hun hart in hen brandde toen Hij tot hen sprak en hun de Schriften verklaarde (vgl. Lc 24,32). Het lijkt geen twijfel dat als Lucas deze gebeurtenis verhaalt, en met name wanneer hij spreekt over het beslissend ogenblik waarop de leerlingen Jezus herkennen, hij uitdrukkelijk een toespeling maakt op de verhalen over de instelling van de eucharistie, op alles wat Jezus tijdens het laatste Avondmaal deed (vgl. Lc 24,30). Om weer te geven wat de Emmaüsgangers aan de Elf vertellen gebruikt de evangelist een term die in de jonge Kerk een nauw omschreven eucharistische betekenis had: “ze hadden Hem herkend bij het breken van het brood” (Lc 24,35).

Een van de ontmoetingen met de verrezen Heer die in de geschiedenis van het christendom van doorslaggevende betekenis is geweest, was zeer zeker de bekering van Saulus, de latere Paulus en apostel van de volkeren, op de weg naar Damascus. Daar voltrok zich in zijn leven een volkomen ommekeer: van achtervolger werd hij apostel (vgl. Hnd 9,3-30; 22,6-11; 26,12-18). Paulus beschrijft deze uitzonderlijke ervaring als een openbaring van Gods Zoon “om Hem onder de heidenvolken te verkondigen” (Gal 1,16).

De Heer respecteert altijd de vrijheid van hen die Hij roept. Het komt voor dat een mens bij zijn ontmoeting met Jezus de ommekeer waartoe hij door Hem wordt uitgenodigd, afwijst. Veel mensen die in Jezus' tijd leefden, hebben Hem gezien en gehoord, en toch zijn woord niet willen aanvaarden. Het Johannesevangelie geeft aan dat de zonde een mens belet zich open te stellen voor het licht dat Christus is: “het

licht is in de wereld gekomen, maar de mensen waren meer gesteld op de duisternis dan op het licht, omdat hun daden slecht waren” (Joh 3,19). Uit het evangelie blijkt dat de gehechtheid aan bezittingen een hinderpaal vormt om in te gaan op Jezus' uitnodiging Hem zonder voorbehoud en edelmoedig te volgen. Een typisch voorbeeld hiervan is het geval van de rijke jongeman (vgl. Mt 19,16-22; Mc 10,17-22; Lc 18,18-23).

Persoonlijke ontmoetingen en ontmoetingen in groepsverband

9. Sommige ontmoetingen met Jezus waarover in het evangelie wordt gesproken, hebben een strikt persoonlijk karakter, zoals wanneer Hij iemand uitnodigt Hem op bijzondere wijze te volgen (vgl. Mt 4,19; 9,9; Mc 10,21; Lc 9,59). In die gevallen laat Jezus zijn toehoorders delen in zijn intimiteit: “Rabbi (dat betekent: meester), waar houdt U uw verblijf?” ... “Kom mee en je zult het zien” (Joh 1,38-39).

In andere omstandigheden daarentegen zijn de ontmoetingen gemeenschappelijk van aard. Dat geldt met name voor de ontmoetingen met de apostelen die van fundamentele betekenis zijn voor de grondvesting van de Kerk. Op die wijze ontvangen de apostelen, door Jezus uitgekozen uit de wijdere kring van zijn leerlingen (vgl. Mc 3,13-19; Lc 6,12-16), een bijzondere vorming, en krijgen ze meer vertrouwelijk onderricht. Tot de grote menigte spreekt Jezus in parabellen, maar Hij legt ze uit aan de Twaalf: “jullie is het gegeven de geheimen van het koninkrijk der hemelen te verstaan, maar hun niet” (Mt 13,11). De apostelen worden geroepen om de Blijde Boodschap te verkondigen en een speciale zending te vervullen tot opbouw van de Kerk door de genade van de sacramenten. Daartoe ontvangen zij de macht die ze nodig hebben: Jezus schenkt hun de macht om zonden te vergeven, zich beroepend op dezelfde macht die

de Vader Hem in de hemel en op aarde in volheid heeft geschonken (vgl. Mt 28,18). Als eersten zullen zij de gave van de heilige Geest ontvangen (vgl. Hnd 2,1-4); en deze gave zal vervolgens geschonken worden aan allen die dankzij de initiatie-sacramenten ingelijfd zullen worden in de gemeenschap der gelovigen (vgl. Hnd 2,38).

De ontmoeting met Christus tijdens het bestaan van de Kerk

10. De Kerk is de plaats waar de mensen in de ontmoeting met Jezus de liefde kunnen ontdekken van de Vader, want wie Jezus heeft gezien heeft de Vader gezien (vgl. Joh 14,9). Na zijn Hemelvaart blijft Jezus handelen door de kracht van de heilige Geest, de Helper (vgl. Joh 16,7) die de gelovigen omvormt door hun het nieuwe leven te schenken. Zo worden zij in staat gesteld om lief te hebben met Gods eigen liefde die “in ons hart is uitgestort door de heilige Geest die ons werd geschonken” (Rom 5,5). Gods genade stelt daarnaast de christenen in staat om te werken aan de omvorming van de wereld met als oogmerk er een beschaving te vestigen die op zo juiste wijze door mijn voorganger Paulus VI werd aangeduid als “de beschaving van de liefde”.¹⁵

Immers, “door met uitzondering van de zonde onze menselijke natuur aan te nemen (vgl. Heb 4,15) maakt het Woord van God zichtbaar hoe de Vader aan de mens wil openbaren op welke wijze deze zijn of haar roeping ten volle kan verwerkelijken. ... Zo verzoent Jezus de mens niet alleen met God maar ook met zichzelf en openbaart Hij hem zijn ware aard.”¹⁶ Met deze woorden hebben de Synodevaders, uitgaande van het Tweede Vaticaans Concilie, opnieuw onder woorden gebracht dat Jezus de weg is tot volledige zelfverwezenlijking die bestaat in de uiteindelijke en eeuwigdurende ontmoeting met God. “Ik ben de weg, en de waarheid en het leven. Alleen door Mij heeft men toegang

tot de Vader” (Joh 14,6). God heeft ons “tevoren bestemd om gelijkvormig te zijn aan het beeld van zijn Zoon, opdat deze de eerstgeborene zou zijn onder vele broeders” (Rom 8,29). Jezus Christus is het uiteindelijke antwoord op de vraag naar de betekenis van het leven en op de wezenlijke vragen waarmee zoveel mannen en vrouwen in het Amerikaans continent worstelen.

Door Maria ontmoeten we Jezus

11. Bij Jezus' geboorte kwamen de Wijzen uit het Oosten naar Betlehem en “zagen het kind met zijn moeder Maria” (Mt 2,11). Als de Zoon van God in het begin van zijn openbaar leven bij de bruiloft te Kana zijn eerste teken verricht waardoor zijn leerlingen in Hem geloven (vgl. Joh 2,11), is het Maria die tussenbeide komt en de dienaren naar haar Zoon verwijst met de woorden: “wat Hij u ook beveelt, doe het maar” (Joh 2,5). Ik heb hierover geschreven: “De moeder van Christus treedt op voor de mensen als woordvoester van de wil van de Zoon, als degene die de vereisten aangeeft waaraan moet worden voldaan opdat de heilsmacht van de Messias zich kan openbaren.”¹⁷ Daarom is Maria een zekere weg om Christus te ontmoeten. Oprechte verering van de moeder van de Heer brengt ons ertoe om ons in ons leven steeds te laten leiden door de geest en waarden van het evangelie.

Het spreekt dan ook vanzelf dat wij duidelijk moeten aangeven welke plaats de Maagd heeft in het leven van de Kerk in Amerika die op weg is naar haar ontmoeting met de Heer. Inderdaad is “de Heilige Maagd op bijzondere wijze verbonden met de geboorte van de Kerk in de geschiedenis ... van de volken in Amerika, die door Maria de Heer hebben mogen ontmoeten”.¹⁸

Dankzij het werk van de missionarissen nam de moeder van God vanaf de tijd van de eerste evangelisatie een grote plaats in in alle delen van het continent. In hun predi-

15. Paulus VI, *Toespraak bij de sluiting van het Heilig Jaar* (25 december 1975), in: AAS 68 (1976), 145.

16. *Propositie 9*; vgl. Tweede Vaticaans Concilie, pastorale Constitutie over de Kerk in de wereld van deze tijd *Gaudium et spes*, 22.

17. Johannes Paulus II, Encycliek *Redemptoris mater* (25 maart 1987), 21.

18. *Propositie 5*.

king “werd het evangelie verkondigd door de Maagd Maria voor te stellen als degene in wie het evangelie op de volmaaktste wijze gestalte had gekregen. Van het begin af aan was Maria – aangeropen als Onze Lieve Vrouw van Guadeloupe – met haar moederlijk en barmhartig gelaat een schitterend teken van de nabijheid van de Vader en de Zoon, en zij nodigt ons uit om met Hen in gemeenschap te treden.”¹⁹

De Mariaverschijning in 1531 op de heuvel Tepeyac aan de indiaan Juan Diego was van doorslaggevende betekenis voor de evangelisatie.²⁰ De invloed ervan gaat veel verder dan de grenzen van Mexico en reikt tot over het hele continent. En Amerika dat door heel zijn geschiedenis heen een smeltkroes van volkeren was en nog steeds is, heeft in het gelaat van de Maagd van Tepeyac met de trekken van een mesties, “in de heilige Maria van Guadeloupe een groot voorbeeld van perfecte inculturatie van het evangelie” herkend.²¹ Daarom wordt de Maagd van Guadeloupe niet alleen in Centraal- en Zuid-Amerika maar ook in Noord-Amerika vereerd als de Koningin van het gehele continent.²²

Met het voortschrijden van de tijd zijn de geestelijke herders evenzeer als de gelovigen zich steeds sterker bewust geworden van de rol die de Maagd speelt bij de evangelisatie van het continent. In het gebed dat naar aanleiding van de Speciale Vergadering voor Amerika van de Bisschoppensynode werd opgesteld, wordt de Heilige Maagd van Guadeloupe aangeropen als “Patrones van geheel Amerika, Sterre van de Eerste en de Nieuwe Evangelisatie”. Met vreugde aanvaard ik dan ook het voorstel van de Synodevaders om op 12 december in heel het continent het feest te vieren van Onze Lieve Vrouw van Guadeloupe, Moeder en Evangelieverkondigster van Amerika.²³ En ik koester de vaste hoop dat zij door wier tussenkomst het geloof van de eerste leer-

lingen versterkt werd (vgl. Joh 2,11), door haar moederlijke tussenkomst de Kerk in dit continent zal leiden, en, zoals eens over de beginnende Kerk (vgl. Hnd 1,14), over haar de uitstorting van de heilige Geest zal verkrijgen, opdat de nieuwe evangelisatie overvloedige vruchten van christelijk leven mag dragen.

De plaatsen waar men Christus ontmoet

12. Vertrouwvol steunend op de hulp van Maria wil de Kerk van Amerika de mannen en vrouwen van dit continent brengen tot de ontmoeting met Christus. Daaruit komt een oprechte bekering voort en een hernieuwde inzet voor *communio* en solidariteit. Een dergelijke ontmoeting zal er daadwerkelijk toe bijdragen dat het geloof bij talrijke katholieken versterkt wordt, zodat het verder uitgroeit tot een sterk, levend en actief geloof.

Wil het zoeken naar Christus die in zijn Kerk aanwezig is, niet een pure abstractie blijven, dan is het noodzakelijk de concrete plaatsen en momenten aan te geven waarop men Hem binnen de Kerk kan ontmoeten. Wat dit betreft zijn uit de gedachtewisselingen der Synodevaders zeer talrijke suggesties en opmerkingen naar voren gekomen.

Allereerst hebben ze gewezen op het belang van “de heilige Schrift, als deze gelezen wordt in het licht van de Traditie en het Leergezag, en er dieper op in wordt gegaan door overweging en gebed”.²⁴ Hun aanbeveling was de kennis van de evangelies te bevorderen, waarin op voor iedereen zeer begrijpelijke wijze wordt beschreven hoe Jezus onder de mensen van zijn tijd leefde. Als men deze heilige teksten leest en daarbij met dezelfde aandacht tracht te luisteren als de menigten op de berg der zaligsprekingen of aan de oevers van het meer van Tiberias toen Hij hen toesprak vanuit een bootje, zal dat ware vruchten van innerlijke bekering voortbrengen.

19. Derde algemene Conferentie van het Latijns-Amerikaans episcopaat, *Boodschap aan het Latijns-Amerikaanse volk* (Puebla, februari 1979), 282 (verder aangeduid als *Puebla 1979*). Wat de Verenigde Staten van Amerika betreft, vgl. National Conference of Catholic Bishops, *Behold Your Mother Woman of Faith* (Washington 1973), 53-55.

20. Vgl. *Propositie 6*.

21. *Openingstoespraak*, 24.

22. *Behold Your Mother Woman of Faith*, 37.

23. Vgl. *Propositie 6*.

24. *Propositie 4*.

Een tweede plaats om Jezus te ontmoeten is de heilige liturgie.²⁵ Het Tweede Vaticaans Concilie heeft ons uitvoerig uiteengezet hoe Christus op velerlei wijze aanwezig is in de liturgie, een zo belangrijk onderwerp dat het in de prediking voortdurend aan de orde moet worden gesteld: Christus is aanwezig in de celebrant die op het altaar het ene en zelfde Kruisoffer hernieuwt; Hij is aanwezig in de sacramenten waardoor Hij zijn kracht daadwerkelijk uitoefent. Wanneer zijn woord verkondigd wordt, spreekt Hij zelf tot ons. Ook binnen de gelovige gemeenschap is Hij aanwezig, want Hij heeft gezegd: “Waar er twee of drie in mijn naam bijeen zijn, daar ben Ik in hun midden” (Mt 18,20). Hij is aanwezig “heel bijzonder onder de eucharistische gedaanten”.²⁶ Mijn voorganger Paulus VI achtte het noodzakelijk het bijzondere karakter van de werkelijke tegenwoordigheid van Christus in de eucharistie uiteen te zetten. “Deze tegenwoordigheid wordt ‘werkelijk’ genoemd, niet bij wijze van uitsluiting, alsof de andere niet ‘werkelijk’ waren, maar bij wijze van voorkeur, omdat namelijk de totale en volledige Christus, God en mens, tegenwoordig komt.”²⁷ Onder de gedaanten van brood en wijn “is Christus geheel en volledig aanwezig naar zijn fysieke werkelijkheid, ook als lichaam”.²⁸

Schrift en eucharistie, plaatsen waar Christus ontmoet wordt, komen aan de orde in het verhaal van de verschijning van de verrezen Heer aan de Emmaüsgangers. Maar uit de tekst uit het evangelie over het laatste oordeel (vgl. Mt 25,31-46) waarin gezegd wordt dat we geoordeeld zullen worden aan de hand van onze liefde jegens mensen in nood in wie onze Heer Jezus op mysterieuze wijze aanwezig is, blijkt dat we een derde plaats om Christus te ontmoeten niet vergeten mogen: “de mensen, met name de armen, met wie Christus zich vereenzelvigd.”²⁹ Bij de sluiting van het Tweede Vati-

caans Concilie wees paus Paulus VI erop dat “wij in het gelaat van iedere mens – vooral wanneer de tranen en het lijden het meer doorschijnend hebben gemaakt – het gelaat van Christus (vgl. Mt 25,40), de Mensenzoon, moeten herkennen”.³⁰

Hoofdstuk II

De ontmoeting met Christus in het hedendaagse Amerika

“Van iemand aan wie veel gegeven is, zal ook veel gevraagd worden” (Lc 12,48)

De situatie van mannen en vrouwen in Amerika, en hun ontmoeting met de Heer

13. De evangeliën vertellen van de ontmoeting die Jezus had met mensen in zeer uiteenlopende situaties. Soms betreft het zondige situaties waarin men het verlangen ziet doorschemeren naar bekering en vergiffenis door de Heer. In andere omstandigheden zien we hoe mensen op zoek zijn naar de waarheid, en hoe zij oprecht vertrouwen hebben in Jezus; door een dergelijke instelling kan er een verhouding van vriendschap met Hem tot stand komen, en kan het verlangen ontluiken om Hem na te volgen. Ook mogen we de gaven niet vergeten waarmee de Heer sommige mensen op een verdere ontmoeting voorbereidt. Toen God Maria van het begin af aan “begenadigde” (Lc 1,28), bereidde Hij haar erop voor dat in haar zich zijn hoogste ontmoeting met de menselijke natuur zou voltrekken: het onuitsprekelijke mysterie van de Menswording.

Evenmin als maatschappelijke deugden bestaan zonden niet in abstracto maar zijn het resultaat van persoonlijke daden,³¹ daarom moet men bedenken dat Amerika in

25. Vgl. *t.a.p.*

26. Tweede Vaticaans Concilie, Constitutie over de heilige liturgie *Sacrosanctum Concilium*, 7.

27. Paulus VI, Encycliek *Mysterium Fidei* (3 september 1965), § ‘In het misoffer komt Christus sacramenteel tegenwoordig’.

28. A.w., § ‘Christus de Heer is in het sacrament van de eucharistie aanwezig door de transsubstantiatie’.

29. *Propositie* 4.

30. Paulus VI, *Homilie (na het evangelie) bij de laatste openbare sessie van het Tweede Vaticaans Concilie* (7 december 1965).

31. Vgl. Johannes Paulus II, apostolische Exhortatie *Reconciliatio et Pœnitentia* (2 december 1984), 16, in: AAS 77 (1985), 185-275.

32. Vgl. *Propositie* 61.

33. *Propositie* 29.

34. Vgl. Clemens X, *Bulle Sacrosancti apostolatus cura* (11 augustus 1670), 3, in: *Bullarium Romanum*, 26/VII, 42.

35. Onder de meest populaire heiligen moeten genoemd worden: de martelaren Jean de Brébeuf en zijn zeven gezellen, Rochus González en zijn twee gezellen; de heiligen Elizabeth Ann Seton, Marguerite Bourgeois, Petrus Claver, Juan del Castillo, Rose Philippine Duchesne, Marguerite d'Youville, Francisco Febres Cordero, Teresa Fernández Solar de los Andes, Juan Macías, Toribio de Mogrovejo, Ezéchiël Moreno Díaz, Jean Népomucène Neumann, Marie-Anne de Jesús Paredes y Flores, Martin de Porres, Alfonso Rodríguez, Francisco Solano, Francesca Saverio Cabrini; de zaligen José de Anchieta, Pedro de San José Betancur, Juan Diego, Carherine Drexel, Maria Encarnación Rosal, Rafael Guizar Valencia, Dina Bélanger, Alberto Hurtado Cruchaga, Elias del Socorro Nieves, Maria Francesca di Gesù Rubatto, Mercedes de Jesús Molina, Narcisa de Jesús Martillo Morán,

Vervolg noten op blz. 13

onze tijd een complex geheel vormt dat het resultaat is van de wijze van denken en handelen van de daar wonende mannen en vrouwen. In deze reële en concrete situatie moeten zij Jezus ontmoeten.

De christelijke identiteit van Amerika

14. Het geloof is de grootste gave die Amerika van de Heer heeft ontvangen; daaraan dankt het zijn christelijke identiteit. Al sinds meer dan vijfhonderd jaar wordt de naam van Christus in het continent verkondigd. Amerika dankt zijn godsdienstige aanblik aan de evangelieprediking waarmee de migratie vanuit Europa gepaard ging. Kenmerkend voor deze aanblik zijn de christelijke zedelijke waarden, die misschien niet steeds consequent in praktijk worden gebracht en soms in twijfel getrokken worden, maar toch in zekere zin beschouwd kunnen worden als het erfgoed van alle Amerikanen, zelfs van hen die zich er niet uitdrukkelijk in herkennen. Natuurlijk staat Amerika's christelijke identiteit niet gelijk met katholieke identiteit. Alnaargelang de verschillende delen van Amerika zijn ook andere christelijke belijdenissen daar in meerdere of mindere mate vertegenwoordigd; dit betekent dat het zeer noodzakelijk is zich in te zetten voor de oecumene, om te zoeken naar de eenheid onder allen die in Christus geloven.³²

Vruchten van heiligheid

15. De heiligen zijn de meest duidelijke tekenen en vruchten van Amerika's christelijke identiteit. In hen is de ontmoeting met Christus "zo diepgaand en aangrijpend ... dat ze tot een vuur wordt dat hen totaal verteert en hen ertoe drijft zijn Rijk op te bouwen en ernaar te streven dat Hij en het Nieuwe Verbond de betekenis en ziel worden ... van het leven van individuen en gemeenschap".³³ Amerika heeft al bij het begin van zijn evangelisatie vruchten zien

opbloeien van heiligheid, zoals de heilige Rosa de Lima (1586-1617), "de eerste bloem van heiligheid in de Nieuwe Wereld", die door paus Clemens X in 1670 werd uitgeroepen tot voornaamste patrones van Amerika.³⁴ Sindsdien is de lijst van Amerikaanse heiligen uitgegroeid tot haar huidige lengte.³⁵ In de zalig- en heiligverklaringen, waardoor vele zonen en dochters van het continent tot de eer van de altaren zijn verheven, ziet men in zeer uiteenlopende levenssituaties en maatschappelijke klassen heldhaftige voorbeelden van christelijk leven. Door hen zalig of heilig te verklaren wijst de Kerk hen aan als machtige voor sprekers die verenigd zijn met Christus, eeuwige Hogepriester en Middelaar tussen God en de mensen. De Amerikaanse zaligen en heiligen vergezellen hun landgenoten met hartelijke zorg bij hun vreugden en lijden tot aan de uiteindelijke ontmoeting met de Heer.³⁶ Om de gelovigen aan te sporen hun voorbeeld na te volgen en vaker en met meer vrucht hun toevlucht te nemen tot hun voorspraak, stellen de Synodevaders voor – en ik vind het een zeer nuttig voorstel – om "een bundel uit te geven met korte levensbeschrijvingen van Amerikaanse zaligen en heiligen. Dit kan in Amerika duidelijk laten zien dat allen tot heiligheid geroepen zijn en het kan tot die universele roeping een prikkel zijn."³⁷

Onder die heiligen "telt de geschiedenis van de evangelieprediking in Amerika talrijke martelaren, mannen en vrouwen, bisschoppen en priesters, religieuzen en leken die met hun bloed de grond van (die) volkeren gedrenkt hebben. Als een wolk van getuigen (vgl. Heb 12,1) zetten deze heiligen ons aan om onbevreesd en vurig ons te wijden aan de nieuwe evangelisatie."³⁸ Het voorbeeld van hun onbegrensde toewijding aan de zaak van het evangelie moet niet alleen tegen vergetelheid worden beschermd, maar dient ook onder de gelovi-

gen van het continent beter bekend en verspreid te worden. Wat dit betreft schreef ik in *Tertio millennio adveniente*: “De plaatselijke Kerken moeten doen wat in hun vermogen ligt om de herinnering aan hen die het martelaarschap hebben ondergaan, niet verloren te laten gaan, en daarvoor de nodige documentatie bijeenbrengen.”³⁹

Volksvroomheid

16. Kenmerkend voor Amerika is een diep in de verschillende naties gewortelde volksvroomheid. Men ziet ze in alle lagen en rangen van de samenleving; ze is bijzonder belangrijk als de plaats waar allen die God in armoede van geest en met een nederig hart (vgl. Mt 11,25) oprecht zoeken, Christus kunnen ontmoeten. Deze vroomheid vertoont allerlei vormen: “Bedevoarten naar heiligdommen van Christus, van de heilige Maagd en van heiligen, het gebed voor de zielen in het vagevuur, het gebruik van de sacramentaliën (water, olie, kaarsen ...). Deze uitingen van volksvroomheid, en daarnaast nog veel andere, zijn voor de gelovigen uitstekende gelegenheden om de levende Jezus Christus te ontmoeten.”⁴⁰ De Synodevaders hebben benadrukt dat in de uitingen van de volksvroomheid de ware geestelijke waarden ontdekt dienen te worden om ze te verrijken met de authentieke katholieke leer, zodat deze vroomheid kan leiden tot oprechte bekering en tot concrete beoefening van de naastenliefde.⁴¹ Een juist gerichte volksvroomheid doet de gelovigen beter beseffen dat ze bij de Kerk horen, versterkt hun ijver en biedt zo een doeltreffend antwoord op de uitdagingen van de secularisatie in deze tijd.⁴²

Aangezien in Amerika de volksvroomheid uiting is van de inculturatie van het katholieke geloof, en zich vaak manifesteert in inheemse godsdienstige vormen, mogen we niet de mogelijkheid onderschatten om daaruit met wijs beleid aanwijzingen af te

leiden voor een grotere inculturatie van het evangelie.⁴³ Dat is met name voor de inheemse bevolkingen van buitengewoon groot belang opdat “de zaden van het Woord” die in hun cultuur aanwezig zijn, tot volwassenheid komen in Christus.⁴⁴ Hetzelfde kan worden opgemerkt met betrekking tot de Amerikanen van Afrikaanse origine. De Kerk “erkent dat ze de plicht heeft deze Amerikanen te benaderen vanuit hun cultuur, en oog dient te hebben voor de geestelijke en menselijke rijkdommen van deze cultuur die tot uiting komt in de wijze waarop ze God vereren, in hun gevoel voor blijdschap en solidariteit, hun taal en tradities.”⁴⁵

De aanwezigheid van de Oosterse katholieken

17. Vanaf het begin van de evangelisatie tot op de dag van vandaag is immigratie een bijna vast patroon in Amerika's geschiedenis. In de laatste tijd zien we dat als onderdeel van dit veelomvattend verschijnsel, zich in verschillende streken van Amerika talrijke leden hebben gevestigd van de Oosterse Katholieke Kerken die om uiteenlopende redenen hun vaderland hebben verlaten. Een eerste immigratiegolf was vooral uit West-Oekraïne afkomstig; daarna ook uit de landen van het Midden-Oosten. Het werd daarom een pastorale noodzaak een Oosterse katholieke hiërarchie op te richten voor deze gelovige immigranten en hun nazaten. De richtlijnen van het Tweede Vaticaans Concilie waarnaar de Synodevaders hebben verwezen, erkennen dat de Oosterse Kerken “het recht en de plicht hebben zich te besturen volgens eigen particuliere wetten”, aangezien ze de opdracht hebben te getuigen van een zeer oude leerstellige, liturgische en monastieke traditie. Van de andere kant moeten die Kerken hun eigen wetten bewaren omdat ze “beter zijn aangepast aan de leefwijze van de gelovigen en meer geschikt

Miguel Agustín Pro, María de San José Alvarado Cardozo, Junipero Serra, Kateri Tekakwitha, Laura Vicuña, António de Sant'Ana Galvão, en daarnaast nog talrijke andere heiligen en zaligen die door de volkeren in Amerika gelovig en met godsvrucht vereerd worden. (Vgl. Bisschoppensynode, Speciale Vergadering voor Amerika, *Instrumentum laboris 'De ontmoeting met de levende Jezus Christus, weg naar bekering, communio en solidariteit in Amerika'* (1997), 17, verder aangeduid als *Werkdocument*).

36. Vgl. Tweede Vaticaans Concilie, dogmatische Constitutie over de Kerk *Lumen gentium*, 50.

37. *Propositie 31*.

38. *Propositie 30*.

39. *Tertio millennio adveniente*, 37; vgl. *Propositie 31*.

40. *Propositie 21*.

41. Vgl. *t.a.p.*

42. Vgl. *t.a.p.*

43. Vgl. *t.a.p.*

44. Vgl. *Propositie 18*.

45. *Propositie 19*.

lijken om het welzijn van de zielen te bevorderen".⁴⁶ De particuliere Kerken van het Oosten en het Westen moeten elkaar versterken ten behoeve van de universele kerkelijke gemeenschap, zodat deze met twee longen kan ademen, in de hoop dat ze het eens zal kunnen doen in de volmaakte *communio* tussen de R.-K. Kerk en de afgescheiden Oosterse Kerken.⁴⁷ We kunnen ons er dan ook alleen maar over verheugen dat sinds kort de Oosterse Kerken zich hebben gevestigd in Amerika naast de van het begin af aan aanwezige Latijnse Kerk, want op die manier kan de katholiciteit van Christus' Kerk duidelijker aan het licht treden.⁴⁸

De plaats van de Kerk op het gebied van opvoeding en onderwijs, en sociale actie

18. Een van de factoren die de invloed van de Kerk op de christelijke vorming van de Amerikanen bevorderen is het feit dat zij in het onderwijs, met name in de universitaire wereld, zeer invloedrijk is. De talrijke over het gehele continent verspreide katholieke universiteiten zijn kenmerkend voor het kerkelijk leven in Amerika. Zo biedt het grote aantal katholieke lagere en middelbare scholen de mogelijkheid voor een groot-schalige evangelisatie, op voorwaarde dat deze steeds vergezeld gaat van de vaste wil om een echt christelijke opvoeding te geven.⁴⁹

Ook op het belangrijk gebied van sociaal en caritatief werk is de Kerk in alle delen van Amerika vertegenwoordigd. De vele initiatieven ten behoeve van de bejaarden, zieken en mensen in nood, zoals bejaardenhuizen, ziekenhuizen, klinieken, gaarkeukens en andere sociale centra vormen een tastbaar bewijs van de voorkeursliefde die de Kerk in Amerika koestert voor de armen, uit liefde voor de Heer en in het bewustzijn dat "Jezus zich met hen heeft vereenzelvigd (vgl. Mt 25,31-46)".⁵⁰ Bij deze taak die geen

grenzen kent, heeft ze een gevoel van concrete solidariteit weten te wekken bij de verschillende gemeenschappen van het continent en van de gehele wereld, en daarmee blijk gegeven van de onderlinge verbondenheid die kenmerkend moet zijn voor de christenen van alle tijden en plaatsen.

Wil de dienst aan de armen een evangelisch karakter hebben en tegelijk verkondiging van het evangelie zijn, dan moet ze getrouw de houding weerspiegelen van Jezus die gekomen is "om aan armen de goede boodschap te brengen" (Lc 4,18). Wordt ze in die geest verricht, dan wordt ze tot teken van de mateloze liefde van God voor alle mensen, en een overtuigend middel om de hoop op het door Christus aan de wereld gebrachte heil door te geven; die hoop die heel bijzonder zichtbaar wordt als de Blijde Boodschap megedeeld wordt aan mensen die door de maatschappij in de steek gelaten of verstoten worden.

Deze constante bekommernis om de armen en misdeelden is ook te vinden in het sociaal onderricht van de Kerk; onvermoeibaar spoort dit de christelijke gemeenschap aan, zich in te zetten voor het uitbannen van uitbuiting en onderdrukking in welke gedaanten ook. Men moet immers niet enkel individuele of sporadische acties ondernemen om in de ernstigste en dringendste noden te voorzien, maar de wortels van het kwaad dienen te worden blootgelegd en er zijn initiatieven nodig om te komen tot rechtvaardiger en meer solidaire sociale, politieke en economische structuren.

De mensenrechten steeds meer gerespecteerd

19. Een van de positieve aspecten van het huidige Amerika is dat over heel het continent de burgermaatschappij steeds meer volgens democratische principes wordt ingericht en dat het aantal dictaturen geleidelijk afneemt; dit heeft directe morele gevolgen. De Kerk beschouwt dit als een

46. Tweede Vaticaans Concilie, Decreet over de Oosterse katholieke Kerken *Orientalium Ecclesiarum*, 5; vgl. *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium (CCEO)*, can. 28; *Propositie* 60.

47. Vgl. *Redemptoris mater*, 34; Bijzondere Bisschopsynode voor Europa, *Declaratio (slotverklaring) Opdat wij getuigen zijn van Christus die ons heeft vrijgemaakt* (14 december 1991), III, 7 (verder aangeduid als *Opdat wij getuigen zijn ...*).

48. Vgl. *Propositie* 60.

49. Vgl. *Proposities* 23 en 24.

50. *Propositie* 73.

goede ontwikkeling, aangezien daardoor steeds duidelijker ieders rechten geëerbiedigd worden, met inbegrip van die van de verdachte en schuldige: het is niet geoorloofd tegen hen arrestatie- en opsporingsmethodes te hanteren – men denke hierbij met name aan marteling – die de menselijke waardigheid aantasten. “De rechtsstaat is de noodzakelijke voorwaarde voor het vestigen van een echte democratie.”⁵¹

Bovendien zal in een rechtsstaat bij de burgers, en meer nog bij de gezagdragers, de overtuiging leven dat vrijheid niet losgemaakt mag worden van de waarheid.⁵² Immers “de ernstige problemen die een bedreiging vormen voor de waardigheid van de mens, voor het gezin, het huwelijk, de opvoeding, de economie, de werkomstandigheden, de kwaliteit van het bestaan en het leven zelf, stellen de kwestie van het recht aan de orde”.⁵³ Terecht hebben de Synodevaders erop gewezen dat “de grondrechten van de mens in de natuur zelf zijn gelegen, door God zijn gewild en dat ze dus algemeen aanvaard en onderhouden dienen te worden. Geen menselijk gezag mag er met beroep op de meerderheid of op politieke consensus inbreuk op maken onder het voorwendsel dat zo de pluraliteit en de democratie gerespecteerd worden. Daarom moet de Kerk de vorming en begeleiding op zich nemen van de bij wetgeving, bestuur en rechtspraak betrokken leken, opdat in de wetten steeds de morele beginselen en waarden tot uitdrukking worden gebracht die beantwoorden aan een gezonde antropologie en rekening houden met het algemeen welzijn.”⁵⁴

Het verschijnsel van de globalisering

20. Kenmerkend voor de hedendaagse wereld is dat alles zich steeds meer op wereldschaal afspeelt. Hoewel dit geen puur Amerikaans verschijnsel is, valt het toch in Amerika meer op en heeft het er grotere

gevolgen. Het betreft een proces dat de noodzakelijke consequentie is van het feit dat onder de verschillende delen van de wereld een groeiend contact plaats heeft, waardoor in de praktijk de afstanden wegvallen met duidelijke gevolgen op zeer uiteenlopend gebied.

De ethische gevolgen kunnen positief of negatief zijn. De mondialisering van de economie heeft een aantal positieve gevolgen zoals efficiency en grotere productiviteit; samen met de uitbouw van de economische betrekkingen tussen de verschillende landen kan ze ook voeren tot grotere eenheid onder de volkeren en de mensheid beter ten dienste staan. Maar als ze zich enkel laat leiden door de marktwerking in dienst van de sterken, kunnen de gevolgen alleen maar negatief zijn. Voorbeelden zijn: verabsolutering van de economie, werkloosheid, minder en slechter openbaar dienstbetoon, vernietiging van milieu en natuur, vergroting van de kloof tussen rijk en arm, oneerlijke concurrentie waardoor de arme naties steeds meer in een minderheidssituatie gedrongen worden.⁵⁵ De Kerk erkent de positieve betekenis van de mondialisering maar maakt zich zorg over de negatieve kanten ervan.

En wat te zeggen over de culturele mondialisering door de macht van de communicatiemiddelen? Door de media worden overal nieuwe, vaak puur willekeurige en in wezen materialistische waardeschalen opgedrongen, en het is moeilijk om daartegenover de waarden van het evangelie van harte te blijven aanhangen.

Groeiende verstedelijking

21. Ook ziet men in Amerika een groeiende verstedelijking. Sinds geruime tijd ziet men in het continent een uittocht van het platteland naar de steden. Het betreft een complex verschijnsel dat reeds door mijn voorganger Paulus VI is beschreven.⁵⁶ Er zijn verschillende oorzaken voor, maar de voor-

51. *Propositie 72*; vgl. Johannes Paulus II, Encycliek *Centesimus annus* (1 mei 1991), 46.

52. Vgl. *Opdat wij getuigen zijn ...*, I, 1; II, 4; IV, 10.

53. *Propositie 72*.

54. *T.a.p.*

55. Vgl. *Propositie 74*.

56. Vgl. Paulus VI, apostolische Brief *Octogesima adveniens* (14 mei 1971), 8-9.

naamste daarvan zijn de achterstand en armoede op het platteland, waar het zeer vaak schort aan openbare diensten, verbindingen, voorzieningen op het gebied van onderwijs en gezondheidszorg. Bovendien wordt de stad door de media vaak afgeschilderd als een oord van vermaak en welvaart, waardoor ze op de eenvoudige plattelandsbevolking een grote aantrekkingskracht uitoefent.

Het ontbreekt daarbij vaak aan systematische planning, hetgeen oorzaak is van veel ellende. De Synodevaders wezen erop dat “in sommige gevallen bepaalde stadswijken eilandjes lijken waar alleen maar geweld, jeugdmisdaad en wanhoop heersen”.⁵⁷ Daarnaast betekent het verstedelijkingsproces een grote uitdaging voor de pastorale arbeid van de Kerk: ze krijgt te maken met mensen die losgeslagen zijn van hun cultuur, de familietradities hebben verloren, losgeraakt zijn van de eigen religieuze gebruiken, waardoor vaak het geloof verloren gaat omdat het niet langer mede door die uiterlijke vormen ondersteund wordt.

Het is een geweldige uitdaging voor de Kerk om de stedelijke cultuur te doordringen van het evangelie; zoals ze eeuwen lang de cultuur op het platteland van het evangelie heeft weten te doordringen, is het nu haar opdracht een methodische en stil doorsijpelende evangelisatie te verrichten in de stad door middel van godsdienstonderwijs, liturgie en de wijze waarop haar pastorale organisatie wordt opgezet.⁵⁸

De buitenlandse schuldenlast

22. De Synodevaders hebben hun zorg getoond over de buitenlandse schulden waaronder veel Amerikaanse landen gebukt gaan, en tegelijk hun solidariteit met deze landen uitgesproken. Ze wijzen de openbare mening met kracht op het ingewikkeld karakter van deze kwestie, waarbij zij erkennen dat “de schulden vaak het gevolg

zijn van corruptie en slecht bestuur”.⁵⁹ In de geest van de besprekingen op de synode wil met deze erkenning niet beweerd worden dat de verantwoordelijkheid voor een vraagstuk dat, gezien zijn oorsprong en de vereiste oplossingen, een zeer ingewikkeld fenomeen is, aan één factor zou moeten worden toegeschreven.⁶⁰

De loodzware buitenlandse schuldenlast is immers niet alleen te wijten aan de hoge rentevoet als gevolg van allerlei politieke vormen van speculatie op financieel gebied, maar ook aan gebrek aan verantwoordelijkheidsbesef bij sommige overheden die bij het aangaan van de schuld te weinig erover hebben nagedacht hoe ze deze zouden kunnen aflossen. Dit is nog verergerd doordat grote sommen geld die dankzij internationale leningen waren verkregen, in een aantal gevallen aan enkelingen ten goede komen in plaats van gebruikt te worden voor de bekostiging van de voor de ontwikkeling van het land nodige veranderingen. Het zou bovendien onbillijk zijn de gevolgen van deze onverantwoordelijke beslissingen te verhalen op mensen die deze niet hebben genomen. Hoe ernstig de situatie is blijkt nog duidelijker als men bedenkt dat “alleen al het betalen van de rentes voor de economie van de arme landen een zo grote last betekent dat hun regeringen niet over het noodzakelijke geld beschikken voor sociale ontwikkeling, onderwijs, gezondheidszorg, en het scheppen van een werkgelegenheidsfonds”.⁶¹

Corruptie

23. Corruptie is vaak een van de oorzaken van de wurgende schuldenlast; ze is een ernstig probleem en verdient serieuze aandacht. “Corruptie laat zich niet door grenzen weerhouden, en betreft individuen, openbare en private machtsstructuren, en de heersende klassen.” Het gevolg is een situatie die “straffeloosheid in de hand werkt,

57. *Propositie 35.*

58. Vgl. *t.a.p.*

59. *Propositie 75.*

60. Vgl. Pauselijke Commissie 'Justitia et Pax', *Ten dienste van de menselijke gemeenschap: een ethische benadering van de internationale schuldenkwes- tie* (27 december 1986).

61. *Propositie 75.*

alsmede het ongeoorloofde opstapelen van rijkdommen, gebrek aan vertrouwen in de politieke instellingen, met name bij de rechtsbedeling en de openbare investeringen; deze zijn niet altijd helder, noch doeltreffend of voor iedereen gelijk”.⁶²

Ik wil hieromtrent herinneren aan hetgeen ik schreef in de *Boodschap voor de Internationale Dag voor de Vrede (1998)*: met “de volmondige steun van alle burgers, geschraagd door een sterk moreel geweten”⁶³ moet de plaag van de corruptie door de autoriteiten krachtig aan de kaak worden gesteld en bestreden. De daartoe aangewezene controleorganen en doorzichtigheid van economische en financiële transacties voorkomen corruptie, waarvan de armste en minst weerbare leden van de samenleving het slachtoffer zijn, en verhinderen in veel gevallen dat deze zich verder uitbreidt. Wanneer het rechtssysteem zelf gecorrumpeerd is, hebben juist de armen het meest te lijden onder trage en ondoelmatige procedures, het ontbreken van goede rechtshulp en structurele tekorten.

De handel in en het gebruik van drugs

24. De handel in verdovende middelen vormt, met het daaruit voortvloeiende gebruik ervan, een ernstige bedreiging voor het maatschappelijk leven van de Amerikaanse volkeren. “Ze leidt tot misdaden en geweld, en ondermijnt het gezinsleven; vooral onder jongeren gaan talrijke individuen en gemeenschappen er lichamelijk en geestelijk aan te gronde. Bovendien tast ze het ethisch aspect van arbeid aan en doet een groeiend aantal mensen in de gevangenis belanden; kortom, ze leidt tot een ontluistering van de naar Gods beeld geschapen mens.”⁶⁴ Bovendien leidt een zo rampzalige handel “tot de ondergang van regeringen en tot ondermijning van de economische zekerheid en stabiliteit van de volkeren”.⁶⁵ We hebben hier te maken met

een van de dringendste uitdagingen waarvoor talrijke landen in de wereld staan; veel van wat op het gebied van de vooruitgang van de mensheid in de laatste jaren bereikt is, komt erdoor op de helling te staan. Het internationaal prestige van verschillende landen in Amerika wordt aangetast door de productie, de handel en het gebruik van drugs; dat vermindert immers hun geloofwaardigheid en vormt een belemmering voor de samenwerking die ze zoeken met andere landen en die thans zo noodzakelijk is voor ieders harmonieuze ontwikkeling.

Zorg voor het milieu

25. “En God zag dat het goed was” (Gn 1,25). Met deze woorden uit het eerste hoofdstuk van het boek Genesis wordt Gods bedoeling met zijn werk aangegeven. De Schepper vertrouwt de aarde toe aan de hoede van de mens (vgl. Gn 2,15) die de bekroning is van het hele scheppingsproces. Met betrekking tot het milieubeheer brengt dat voor iedere mens concrete verplichtingen met zich mee. Om aan deze verplichtingen te voldoen dient men bereid te zijn tot een geestelijke en ethische zienswijze die het wint van de “egoïstische levenshouding en stijl van leven welke leidt tot uitputting van de natuurlijke hulpbronnen”.⁶⁶

Meer dan ooit is het van belang dat de gelovigen actief zijn op dit thans zo actuele gebied. Het is noodzakelijk dat alle mensen van goede wil samenwerken met de wetgevende en bestuurlijke instanties, wil men komen tot een daadwerkelijke bescherming van het leefmilieu dat gezien wordt als een gave van God. In hoeveel streken van Amerika zijn er op ecologisch terrein niet mistanden en wordt er schade aangericht! Men denke slechts aan de ongecontroleerde uitstoot van schadelijke gassen of aan de afschuwelijke bosbranden, vaak doelbewust door mensen uit egoïstisch eigenbelang aangestoken. Dergelijke aangerichte ver-

62. *Propositie 37.*

63. Johannes Paulus II, *Boodschap ter gelegenheid van de viering van de 31ste Internationale Dag voor de Vrede (1 januari 1998)* (Vaticaan, 8 december 1997), 5.

64. *Propositie 38.*

65. *T.a.p.*

66. *Propositie 36.*

woestingen kunnen in veel delen van Amerika leiden tot echte woestijnvorming met hongersnood en ellende als onvermijdelijke gevolgen. Het is een bijzonder dringend probleem in het oerwoud van het Amazonegebied, een immense streek die zich over verschillende landen uitstrekt, van Brazilië tot Guyana, Suriname, Venezuela, Colombia, Ecuador, Peru en Bolivia.⁶⁷ Het is een van 's werelds kostbaarste natuurgebieden vanwege de grote verscheidenheid aan dieren en planten, en is daarmee van vitaal belang voor het milieuevenwicht van de hele planeet.

Hoofdstuk III

De weg van bekering

“Kom daarom tot inkeer en bekeer u” (Hnd 3,19)

Dringende noodzaak van de oproep tot bekering

26. “De tijd is rijp en het koninkrijk van God is ophanden. Bekeer u! Heb geloof in de goede boodschap” (Mc 1,15). Met deze woorden begint Jezus zijn ambtswerk in Galilea. Ze weerklinken voortdurend in de oren van bisschoppen, priesters, diakens, godgewijde personen en gelovige leken uit geheel Amerika. De viering, onlangs, van de gedenkdag dat de evangelisatie van Amerika vijfhonderd jaar geleden een aanvang nam, de herdenking van Jezus' geboorte tweeduizend jaar geleden en het grote Jubileum waarvan wij de viering voorbereiden, zijn even zovele uitnodigingen om onze roeping als christen te verdiepen. Het zo belangrijke gebeuren van de Menswording en de dankbaarheid voor het geschenk van de eerste evangelieverkondiging in Amerika

betekenen een uitnodiging om zonder aarzelen op Christus' woorden in te gaan door met groter persoonlijke overtuiging zich te bekeren; tegelijk zijn ze een aansporing tot steeds edelmoediger trouw aan het evangelie. Christus' oproep tot bekering vindt een echo in die van de apostel: “u weet dat het uur om uit de slaap te ontwaken reeds is aangebroken. Nu is onze redding dichterbij dan toen wij tot het geloof kwamen” (Rom 13,11). De ontmoeting met de levende Jezus is een aansporing tot bekering.

In het Nieuwe Testament wordt voor bekering het woord *metanoia* gebruikt, dat de betekenis heeft van mentaliteitsverandering. Het gaat er niet alleen om, op intellectueel gebied op een andere manier te denken: het gaat erom dat we in het licht van evangelische maatstaven onze praktische overtuigingen herzien. Paulus spreekt hieromtrent over “het geloof dat werkzaam is door de liefde” (Gal 5, 6). Daartoe moet de waarachtige bekering, door het biddend lezen van heilige Schrift en het regelmatig ontvangen van de sacramenten der verzoening en eucharistie, worden voorbereid en in stand gehouden. De bekering leidt tot broederlijke verbondenheid, want ze doet begrijpen dat Christus het hoofd is van de Kerk, zijn mystieke lichaam; ze zet aan tot solidariteit, want ze doet ons beseffen dat hetgeen we doen voor anderen, met name de meest noodlijdenden, voor Christus is bestemd. Ze bevordert dus een nieuw leven waarin er geen scheiding meer is tussen geloof en werken als we iedere dag opnieuw ingaan op de tot allen gerichte oproep tot heiligheid. Om werkelijk van bekering te kunnen spreken is het noodzakelijk de breuk tussen geloof en leven te overbruggen. Waar een dergelijke scheiding bestaat, is iemand alleen een christen in naam. Wil de gelovige een echte leerling zijn van de Heer, dan moet hij getuigen van zijn geloof: “De getuige getuigt niet alleen in woorden,

67. Vgl. t.a.p.

maar ook door zijn leven.”⁶⁸ We moeten denken aan de woorden van Jezus: “Niet ieder die Heer! Heer! tegen Mij zegt, zal het koninkrijk der hemelen binnengaan, maar alleen hij die de wil doet van mijn Vader in de hemel” (Mt 7,21). Openstaan voor de wil van de Vader veronderstelt een totale beschikbaarheid, zelfs tot het geven van zijn leven toe: “De hoogste vorm van getuigenis is het martelaarschap.”⁶⁹

De sociale dimensie van de bekering

27. Toch is de bekering niet volledig als we ons niet bewust zijn van wat het leven als christen van ons vraagt en als wij er niet naar streven om daaraan te beantwoorden. Aangaande dit punt merkten de Synodevaders op dat “helaas, op het persoonlijk en op het gemeenschappelijk vlak er grote tekortkomingen zijn zowel met betrekking tot een diepergaande bekering als op het punt van de relaties tussen sectoren, instellingen en groeperingen binnen de Kerk”.⁷⁰ “Als [iemand] zijn broeder, die hij ziet, niet liefheeft, kan hij God niet liefhebben, die hij nooit heeft gezien” (1Joh 4,20).

Naast liefdevol aandacht voor alle noden van onze medemens. “Hoe kan de goddelijke liefde blijven in een mens die geld genoeg heeft, en toch zijn hart sluit voor de nood van zijn broeder?” (1 Joh 3,17). Vandaar dat zich bekeren tot het evangelie voor het christenvolk van Amerika betekent, het “herzien van alle gebieden en aspecten van zijn leven, met name alles wat betrekking heeft op de sociale orde en het bevorderen van het algemeen welzijn”.⁷¹ Met name zal men “de samenleving een steeds dieper besef moeten bijbrengen voor de grote waardigheid van iedere mens, en bijgevolg de gemeenschap ervan moeten doordringen dat ze verplicht is aan het politieke leven deel te nemen in overeenstemming met het evangelie”.⁷² Het is immers duidelijk dat politiek bezig zijn ook behoort

tot de roeping en het handelen van de leken gelovigen.⁷³

Wat dit betreft is het echter van het grootste belang, vooral in een pluralistische samenleving, een juiste kijk te hebben op de relatie tussen de politieke gemeenschap en de Kerk, en een duidelijk onderscheid te maken tussen de acties die de gelovigen individueel of in groepsverband uit eigen naam verrichten, als burgers die zich laten leiden door hun christelijk geweten, en de acties die zij verrichten in naam van de Kerk in verbondenheid met hun geestelijke herders. Gezien haar opdracht en gezag mag de Kerk in geen enkel opzicht verward worden met de politieke gemeenschap, noch heeft ze banden met enig politiek systeem; ze is tegelijk teken en waarborg voor het transcendente karakter van de menselijke persoon.⁷⁴

Voortgaande bekering

28. In ons leven is bekering een doel dat we nooit geheel bereiken: op de weg die de leerling in navolging van Jezus moet doorlopen is ze een levenslange opdracht. Daar komt bij dat tijdens ons aards bestaan de wil om ons te bekeren steeds weer opnieuw door bekeringen verzwakt wordt. Aangezien “niemand twee heren kan dienen” (Mt 6,24) bestaat de mentaliteitsverandering (*metanoia*) in het streven zich de evangelische waarden eigen te maken die ingaan tegen de heersende tendensen in de wereld. Voortdurend moet dus de “ontmoeting met de levende Jezus Christus” worden hernieuwd; immers, zoals de Synodevaders duidelijk hebben gemaakt, “leidt dit ons tot voortgaande bekering”.⁷⁵

De algemene oproep tot bekering krijgt een eigen inkleuring voor de Kerk in Amerika, die van haar kant ook met de vernieuwing van haar geloof bezig is. De Synodevaders hebben deze concrete en veeleisende opdracht aldus geformuleerd: “Deze beke-

68. Bisschoppensynode, Tweede buitengewone vergadering, Eindrapport *In Gods woord viert de Kerk de mysteries van Christus voor het heil van de wereld* (7 december 1985), II, B, a, 2 (verder aangekondigd als *Eindrapport 1985*).

69. *Propositie 30*.

70. *Propositie 34*.

71. *T.a.p.*

72. *T.a.p.*

73. Vgl. *Lumen gentium*, 31.

74. Vgl. *Gaudium et spes*, 76; *Christifideles laici*, 42.

75. *Propositie 26*.

ring vraagt met name van ons, bisschoppen, zich waarachtig de persoonlijke levensstijl eigen te maken van Jezus Christus, die ons brengt tot eenvoud, armoede, menselijke nabijheid, afzien van bevoorrechting, opdat wij, zoals Hij, niet op menselijke middelen ons vertrouwen bouwen, maar aan de kracht van de Geest en het Woord heel de werkzaamheid van het evangelie ontleen, waarbij we vóór alles open blijven staan voor hen die het verst af staan en buitengesloten zijn.”⁷⁶ Om herders te zijn naar het hart van God (vgl. Jr 3,15) is het noodzakelijk een levenswijze aan te nemen die ons gelijk maakt aan Hem die van zichzelf zegt: “Ik ben de goede herder” (Joh 10,11), een levenswijze waarover Paulus schrijft: “Wees mijn navolgers, zoals ik het ben van Christus” (1Kor 11,1).

Onder leiding van de heilige Geest naar een nieuwe stijl van leven

29. Het voorstel te komen tot een nieuwe stijl van leven heeft niet alleen betrekking op de geestelijke herders, maar ook op alle christenen die in Amerika wonen. Ze worden uitgenodigd om zich te verdiepen in de waarachtige christelijke spiritualiteit en zich die eigen te maken. “Onder de term spiritualiteit verstaat men immers een stijl of vorm van leven volgens de christelijke eisen. Spiritualiteit is een ‘leven in Christus’ en ‘in de Geest’, dat in geloof wordt aanvaard, in liefde zich uitdrukt, en bezield door hoop vorm krijgt in het dagelijks gebeuren van de kerkelijke gemeenschap.”⁷⁷ In deze zin wordt onder spiritualiteit, die het doel is waarheen bekering leidt, niet “een deel van het leven verstaan, maar heel het leven onder leiding van de heilige Geest”.⁷⁸ Onder de elementen van de spiritualiteit die iedere christen zich eigen moet maken neemt het gebed een bijzondere plaats in. Het gebed leidt “de christen tot het verwerven van een beschouwend kijk op de werkelijkheid, waardoor hij

God op ieder moment en in alle dingen zal kunnen herkennen, Hem beschouwen in iedere persoon, zijn wil zoeken in alles wat gebeurt”.⁷⁹

Persoonlijk zowel als liturgisch gebed is plicht voor iedere christen. “Jezus Christus, het evangelie van de Vader, waarschuwt ons dat we zonder Hem niets vermogen (vgl. Joh 15,5). Voordat Hij iets ging doen, trok Hij zelf zich op de beslissende momenten van zijn leven terug op een eenzame plaats om zich te wijden aan gebed en beschouwing, en Hij vroeg zijn apostelen hetzelfde te doen.”⁸⁰ Tegen al zijn leerlingen zonder uitzondering zegt Hij: “Als je bidt, ga dan je binnenkamer in, doe de deur dicht, bid tot je Vader, die in het verborgene is” (Mt 6,6). Dit intense leven van gebed moet aangepast worden aan de mogelijkheden en situaties van iedere christen, zodat eenieder in de uiteenlopende omstandigheden van zijn leven kan putten “uit de bron van zijn ontmoeting met Christus om doordrenkt te worden van één Geest (vgl. 1Kor 12,13)”.⁸¹ In deze zin is contemplatie geen privilege dat maar aan weinigen is voorbehouden; integendeel, in de parochies, gelovige gemeenschappen en bewegingen moet een open spiritualiteit bevorderd worden die gericht is op het beschouwen van de grondwaarheden van het geloof: de geheimen van de Drie-eenheid, de menswording van het Woord, de verlossing van de mens, en de andere grote daden van God.⁸²

Mannen en vrouwen die zich uitsluitend wijden aan het beschouwend leven, vervullen een fundamentele opdracht in de Kerk in Amerika. Om met de woorden van het Tweede Vaticaans Concilie te spreken: “zij vormen een sieraad van de Kerk en een bron van hemelse genaden”.⁸³ Daarom moeten de kloosters die over het gehele continent verspreid liggen “een speciale genegenheid genieten van de geestelijke herders, en dezen moeten er ten volle van overtuigd

76. *T.a.p.*

77. *Propositie 28.*

78. *T.a.p.*

79. *T.a.p.*

80. *Propositie 27.*

81. *T.a.p.*

82. *Vgl. t.a.p.*

83. Tweede Vaticaans Concilie, Decreet over de aangepaste vernieuwing van het religieuze leven *Perfectae caritatis*, 7; vgl. Johannes Paulus II, postsynodale apostolische Exhortatie *Vita consecrata* (25 maart 1996), 8.

zijn dat mensen die een contemplatief leven leiden, een overvloed van genade verwerwen door het gebed, de boetedoeningen en de beschouwing waaraan zij hun leven wijden. De contemplatieve kloosterlingen moeten beseffen dat zij deel uitmaken van de zending van de Kerk in deze tijd, en dat zij door het getuigenis van hun leven bijdragen tot het geestelijk welzijn van de gelovigen, en hen helpen om Gods gelaat te zoeken in het leven van alledag.”⁸⁴

De spiritualiteit van de christen wordt allereerst gevoed door regelmatig sacramenteel leven, want de sacramenten zijn wortel en onuitputtelijke bron van Gods genade die noodzakelijk is om de gelovige op zijn aardse pelgrimstocht bij te staan. Dit sacramenteel leven moet meer en meer in het leven van de Kerk in Amerika worden versterkt, en het moet worden aangevuld door hetgeen de volkse vroomheid te bieden heeft; deze zal op haar beurt door het regelmatig ontvangen van de sacramenten verrijkt en voor het gevaar tot routine te vervallen behoed worden. Bovendien moet worden opgemerkt dat er volstrekt geen tegenstelling is tussen deze spiritualiteit en de sociale verantwoordelijkheden van de christen. Integendeel, door de weg van het gebed te bewandelen wordt de gelovige zich meer bewust van de eisen van het evangelie en van zijn eigen verplichtingen tegenover anderen, en hij ontvangt de kracht van de genade die hij nodig heeft om in het goede te kunnen volharden. Voor de groei in het geestelijk leven heeft de christen er baat bij als hij door middel van de vanouds in de Kerk gebruikelijke geestelijke leiding, de raad inwint van gewijde ambtsdragers of andere mensen die op dit terrein deskundig zijn. De Synodevaders vonden het nodig dit zo belangrijke werk bij de priesters aan te bevelen.⁸⁵

Universele roeping tot heiligheid

30. “Wees heilig, want Ik, de Heer uw God, ben heilig” (Lv 19,2). De Speciale Vergadering voor Amerika van de Bisschoppensynode heeft alle christenen met nadruk willen herinneren aan de belangrijke leer omtrent de universele roeping tot heiligheid in de Kerk.⁸⁶ Het is een van de kernpunten van de dogmatische Constitutie over de Kerk uit het Tweede Vaticaans Concilie.⁸⁷ Bekering is gericht op heiligheid, omdat “bekering geen doel in zich is, maar een op weg gaan naar God toe die heilig is. Heilig zijn is God navolgen en zijn Naam verheerlijken in de werken die we in ons leven verrichten (vgl. Mt 5,16).”⁸⁸ Op de weg naar heiligheid is Jezus het referentiepunt en het voorbeeld om na te volgen: Hij is “de Heilige van God en werd als zodanig erkend (vgl. Mc 1,24). Hijzelf leert ons dat kern van de heiligheid de liefde is die er ook toe brengt zijn leven te geven voor anderen (vgl. Joh 15,13). De heiligheid van God navolgen zó als ze zich heeft gemanifesteerd in zijn Zoon Jezus Christus is daarom niets anders dan zijn liefde voortzetten in de geschiedenis, met name jegens de armen, zieken, noodlijdenden (vgl. Lc 10,25 e.v.).”⁸⁹

Jezus, enige weg naar heiligheid

31. “Ik ben de weg, en de waarheid en het leven” (Joh 14,6). Met deze woorden geeft Jezus aan dat Hij de enige weg is die naar heiligheid voert. Maar de concrete kennis van die weg komt vooral van het woord van God dat de Kerk in haar prediking verkondigt. Vandaar dat de Kerk in Amerika “alle gelovigen moet aansporen zich allereerst biddend te bezinnen op de heilige Schrift”.⁹⁰ Dit lezen van de bijbel dat vergezeld gaat van gebed staat in de traditie van de Kerk bekend als de *lectio divina*, en is een praktijk die alle christenen moet worden aanbevolen. Voor de priesters moet de *lectio divina* een fundamenteel onderdeel zijn bij de

84. *Propositie 27.*

85. *Vgl. Propositie 28.*

86. *Vgl. Propositie 29.*

87. *Vgl. Lumen gentium, V; Eindrapport 1985, II, A, 4-5.*

88. *Propositie 29.*

89. *T.a.p.*

90. *Propositie 32.*

voorbereiding van hun homilies, met name die van de zondag.⁹¹

Boetvaardigheid en verzoening

32. De bekering (*metanoia*) waartoe iedere mens geroepen is, leidt tot het aanvaarden en zich eigen maken van de nieuwe geesteshouding die door het evangelie wordt voorgedragen. Daartoe moeten we afzien van onze wereldse wijze van denken en handelen die maar al te vaak ons gedrag bepaalt. Zoals de heilige Schrift zegt moet de oude mens sterven en de nieuwe mens geboren worden, dat wil zeggen dat iedere mens “wordt vernieuwd tot het ware inzicht, naar het beeld van zijn schepper” (Kol 3,10). Op deze weg van bekering en zoeken naar heiligheid is het zeer aan te bevelen, gebruik te maken van “de ascetische middelen die in de Kerk steeds gebruikelijk zijn geweest, en waarvan het sacrament van de verzoening, met de vereiste gesteldheid ontvangen en gevierd, het voornaamste is”.⁹² Alleen iemand die met God verzoend is kan waarachtige verzoening bewerken met en onder zijn broeders en zusters.

De huidige crisis van het sacrament van de verzoening, waarvoor ook de Kerk in Amerika niet gespaard is, en waarover ik reeds in het begin van mijn pontificaat mijn zorg heb uitgesproken,⁹³ zal overwonnen kunnen worden door volhardende en geduldige pastorale arbeid. Terecht vragen de Synodevaders dat op dit punt “de priesters de nodige tijd besteden aan het bedienen van het sacrament van de verzoening, en dat zij met aandrang en kracht de gelovigen uitnodigen het te ontvangen, maar dat niet minder ook de geestelijke herders zelf niet nalaten vaak te biechten”.⁹⁴ Bisschoppen en priesters ervaren persoonlijk de geheimvolle ontmoeting met Christus die vergiffenis schenkt in het sacrament van de verzoening, en ze zijn bij uitstek de getuigen van zijn barmhartige liefde.

De katholieke Kerk die mannen en vrouwen verzamelt “uit alle rassen en stammen en volken en talen” (Apk 7,9), is geroepen om “in een wereld die gekenmerkt wordt door ideologische, etnische, economische en culturele verdeeldheden het levend teken te zijn van de eenheid van de mensenfamilie”.⁹⁵ In de veelheid van volkeren en de verscheidenheid van etnische groepen, en ook in de kenmerkende trekken van het gehele continent, vertoont Amerika vele verschillen waaraan men niet mag voorbijgaan, maar waaraan aandacht moet worden besteed. Door effectief te streven naar onderlinge eenheid tussen de leden van het volk Gods binnen een bepaalde natie, en tussen de leden van de particuliere Kerken van de verschillende naties, zullen bestaande verschillen een bron kunnen zijn van wederzijdse verrijking. Zoals de Synodevaders zeer terecht opmerken, “is het zeer belangrijk dat de Kerk in Amerika het levend teken zij van verzoende *communio*, een voortdurende uitnodiging tot solidariteit, een steeds aanwezig getuigenis in onze verschillende politieke, economische en sociale systemen”.⁹⁶ Dat is een belangrijke bijdrage die de gelovigen aan de eenheid van het Amerikaans continent kunnen leveren.

Hoofdstuk IV

De weg naar *communio*

“Zoals U, Vader, in Mij bent en Ik in U, zo moeten zij in Ons zijn” (Joh 17,21)

De Kerk, sacrament van communio

33. “Tegenover een wereld die verdeeld is en op zoek naar eenheid, moeten wij met vreugde en een vast geloof verkondigen dat

91. Vgl. Johannes Paulus II, apostolische Brief *Dies Domini* (31 mei 1998), 40.

92. *Propositie* 33.

93. Vgl. Johannes Paulus II, Encycliek *Redemptor hominis* (4 maart 1979), 20.

94. *Propositie* 33.

95. *T.a.p.*

96. *T.a.p.*

God communio is, Vader, Zoon en heilige Geest, eenheid in onderscheidenheid, en dat Hij alle mensen uitnodigt in deze zelfde drie-ene communio te delen. We moeten verkondigen dat deze communio het wonderbaar schone plan is van God de Vader; dat Jezus Christus, de mensgeworden Heer, het hart is van deze communio, en dat de heilige Geest voortdurend werkzaam is om de communio tot stand te brengen en haar te herstellen wanneer ze verbroken is. Wij moeten verkondigen dat de Kerk teken en instrument is van de door God gewilde communio, die in de tijd een aanvang heeft genomen en bestemd is voor de volmaaktheid in de volheid van het Koninkrijk.⁹⁷

De Kerk is teken van communio omdat haar leden als ranken delen in het eigen leven van de ware wijnstok Christus (vgl. Joh 15,5). Door de communio met Christus, het Hoofd van het Mystieke Lichaam, treden wij in de levende communio met alle gelovigen.

Deze in de Kerk aanwezige communio, die tot haar wezen⁹⁸ behoort, moet in concrete tekenen zichtbaar worden, zoals daar zijn “gemeenschappelijk gebed voor elkaar, het streven naar nauwere betrekkingen tussen de Bisschoppenconferenties, de onderlinge banden tussen bisschoppen, hartelijke betrekkingen tussen diocesen en parochies, onderling contact met het oog op bepaalde missionaire activiteiten tussen hen die in de pastoraal werkzaam zijn”.⁹⁹ Communio vereist dat de schat van het geloof geheel zuiver en ongerept wordt bewaard, samen met de eenheid van het gehele college van bisschoppen onder het gezag van de opvolger van Petrus. In verband hiermee hebben de Synodevaders benadrukt dat “de versterking van het Petrinisch ambt van fundamenteel belang is voor het bewaren van de eenheid van de Kerk” en dat “de volle uitoefening van het primaat van Petrus fundamenteel is voor de identiteit en vitaliteit van de Kerk in

Amerika”.¹⁰⁰ In opdracht van de Heer komt het Petrus en zijn opvolgers toe hun broeders te bevestigen in het geloof (vgl. Lc 22,32) en heel de kudde van Christus te weiden (vgl. Joh 21,15-17). Zo is de opvolger van de prins der apostelen ook geroepen om de steenrots te zijn waarop de Kerk is gebouwd, en het ambt uit te oefenen dat toekomt aan degene aan wie de sleutels van het Koninkrijk zijn toevertrouwd (vgl. Mt 16,18-19). De plaatsbekleder is inderdaad “het duurzaam beginsel en zichtbaar fundament van (de) eenheid” van de Kerk.¹⁰¹

Christelijke initiatie en communio

34. Communio van leven in de Kerk wordt verkregen door de sacramenten van christelijke initiatie: doopsel, vormsel en eucharistie. Het doopsel is “de toegangsdeur tot het geestelijk leven; daardoor worden we leden van Christus en van zijn lichaam de Kerk”.¹⁰² “In het sacrament van het vormsel, dat hen hechter met de Kerk verbindt, ontvangen (de gedoopten) een bijzondere kracht van de heilige Geest en aldus zijn zij strenger gehouden om als waarachtige getuigen van Christus door hun werk en hun woord het geloof te verspreiden en te verdedigen.”¹⁰³ Het proces van christelijke initiatie bereikt zijn volmaaktheid en hoogtepunt in de eucharistie, waardoor de gedoopte volledig in het Lichaam van Christus wordt ingelijfd.¹⁰⁴

“Deze sacramenten zijn een uitstekende gelegenheid voor een goede evangelisatie en catechese, wanneer de voorbereiding erop wordt toevertrouwd aan gelovige en deskundige mensen.”¹⁰⁵ In de verschillende diocesen van Amerika is er een duidelijke vooruitgang geboekt in de voorbereiding op de sacramenten van de christelijke initiatie; toch betreurden de Synodevaders het dat “er velen zijn die (deze sacramenten) zonder voldoende vorming ontvangen”.¹⁰⁶ Met betrekking tot het doopsel van kinderen

97. *Propositie 40*; vgl. *Lumen gentium*, 2.

98. Vgl. Congregatie voor de Geloofsleer, Brief aan de bisschoppen van de katholieke Kerk over enkele aspecten van de Kerk als ‘communio’ *Communio notio* (28 mei 1992), 3-6.

99. *Propositie 40*.

100. *T.a.p.*

101. Eerste Vaticaanse Concilie, dogmatische Constitutie over de Kerk van Christus *Pastor aeternus*, Proloog, in: *DS* 3051.

102. Oecumenisch Concilie van Florence, Bulle van vereniging *Exultate Deo* (22 november 1439), in: *DS* 1314.

103. *Lumen gentium*, 11.

104. Vgl. Tweede Vaticaanse Concilie, Decreet over het ambt en het leven van de priesters *Presbyterorum ordinis*, 5.

105. *Propositie 41*.

106. *T.a.p.*

dient men niet te vergeten te zorgen voor een catechese voor ouders en peetouders.

De eucharistie als centrum van communio met God en met elkaar

35. De eucharistie is meer dan alleen maar het hoogtepunt van de christelijke initiatie. Terwijl doopsel en vormsel dienen om in het eigen leven van de Kerk in te wijden en binnen te leiden, en niet herhaald kunnen worden,¹⁰⁷ is de eucharistie het levend en blijvend centrum waaromheen heel de kerkgemeenschap zich verzamelt.¹⁰⁸ De verschillende aspecten van dit sacrament bewijzen hoe onuitputtelijk rijk het is: het is tegelijk offer-sacrament, communie-sacrament en tegenwoordigheidssacrament.¹⁰⁹

De eucharistie is bij uitstek de plaats van ontmoeting met de levende Christus. Daarom moeten de geestelijke herders van het volk van God in Amerika door middel van prediking en catechese ernaar streven “de viering van de eucharistie op zondag een nieuwe impuls te geven, als bron en hoogtepunt van het leven van de Kerk, waarborg voor de communio in het Lichaam van Christus en uitnodiging tot solidariteit, zichtbaar teken van het gebod van de Heer: ‘met de liefde die Ik jullie heb toegedragen, moeten ook jullie elkaar liefhebben’ (Joh 13,34)”.¹¹⁰ Zoals de Synodevaders suggereren moeten bij dit streven verschillende fundamentele aspecten betrokken worden. Allereerst moeten de gelovigen ervan bewust gemaakt worden dat de eucharistie een immense gave is: dat zal hen ertoe brengen hun uiterste best te doen om actief en waardig eraan deel te nemen, minstens op zon- en feestdagen. Tegelijk moet “het streven van priesters worden aangemoedigd om de deelname eraan gemakkelijker en voor de ver afgelegene gemeenschappen mogelijk te maken”.¹¹¹ De gelovigen moeten erop worden gewezen dat “hoewel hun volledige, bewuste en actieve deelname

wezenlijk onderscheiden is van de functie van de gewijde priester, ze daarmee het algemeen priesterschap uitoefenen dat ze bij het doopsel hebben ontvangen”.¹¹²

De noodzaak voor de gelovigen om aan de eucharistie te kunnen deelnemen en de moeilijkheden die het gevolg zijn van de schaarste aan priesters, maken duidelijk hoe dringend nodig priesterroepingen moeten worden bevorderd.¹¹³ Ook is het goed de hele Kerk in Amerika te herinneren aan “het verband tussen eucharistie en liefdadigheid”,¹¹⁴ een verband dat de oerkerk gestalte gaf door de *agape* te verbinden met het eucharistisch avondmaal.¹¹⁵ De deelname aan de eucharistie moet leiden tot krachtiger beoefening van de *caritas* als vrucht van de in het sacrament ontvangen genade.

De bisschoppen als bouwers van communio

36. Omdat *communio* teken is van leven moet ze in de Kerk voortdurend groeien. Wanneer dus de bisschoppen bedenken dat ze ieder “afzonderlijk het zichtbaar beginsel en fundament van de eenheid in hun particuliere Kerken zijn”¹¹⁶ kan het niet anders of zij zullen zich gedrongen voelen de *communio* in hun eigen diocesen te bevorderen opdat het werk van de nieuwe evangelisatie in Amerika meer effect sorteert. Bevorderlijk voor deze *communio* zijn de organen die Vaticanum II heeft voorzien om het werk van de diocesane bisschop te ondersteunen, en die de wetgeving van na het concilie meer in bijzonderheden heeft geregeld.¹¹⁷ “Het is de taak van de bisschop, in samenwerking met de priesters, diakens, godgewijde mensen en leken ... een samenhangend pastoraal plan op te stellen, een systematisch plan waaraan allen deel hebben, dat alle leden van de Kerk bereikt en dat hun missionair bewustzijn wekt.”¹¹⁸

Iedere ordinarius zonder uitzondering zal priesters en gelovigen ervan dienen te doordringen dat het diocees de zichtbare

107. Vgl. Oecumenisch Concilie van Trente, sessie VII, *Decreet over de sacramenten in het algemeen*, can. 9, in: *DS* 1609.

108. Vgl. *Lumen gentium*, 26.

109. Vgl. *Redemptor hominis*, 20.

110. *Propositie 42*; vgl. *Dies Domini*, 69.

111. *Propositie 41*.

112. *Propositie 42*; vgl. *Sacrosanctum Concilium*, 14; *Lumen gentium*, 10.

113. Vgl. *Propositie 42*.

114. *Propositie 41*.

115. Vgl. Tweede Vaticaans Concilie, *Decreet over het lekenapostolaat Apostolicam actuositatem*, 8.

116. *Lumen gentium*, 23.

117. Vgl. Tweede Vaticaans Concilie, *Decreet over het herderlijk ambt van de bisschoppen in de Kerk Christus Dominus*, 27; *Presbyterorum ordinis*, 7.; Paulus VI, *Motu proprio Ecclesiae sanctae* (6 augustus 1966), I, 15-17; *Wetboek van Canoniek Recht (CIC)*, can. 495, 502, 511; *CCOE*, can. 264, 271, 272.

118. *Propositie 43*.

uitdrukkingsvorm is van de kerkelijke *communio*, die tot stand komt aan de tafel van woord en eucharistie rond de bisschop in verbondenheid met het Bisschoppencollege onder het hoofd daarvan, de Romeinse hogepriester. Als particuliere Kerk heeft het diocees tot taak alle leden van het volk van God te brengen tot steeds inniger contact met Jezus Christus,¹¹⁹ met eerbiediging en bevordering van de veelvormige verscheidenheid, die geen hinderpaal vormt voor de eenheid maar daaraan haar karakter van *communio* verleent.¹²⁰ De geest van participatie en medeverantwoordelijkheid in het functioneren van de diocesane organen zal natuurlijk bevorderd worden door diepgaander de aard van de particuliere Kerk te leren kennen.¹²¹

Intensere communio onder de particuliere Kerken

37. De Speciale Vergadering voor Amerika van de Bisschoppensynode, de eerste in de geschiedenis die de bisschoppen van het gehele continent bijeen heeft gebracht, is door allen ervaren als een speciale genade van de Heer voor de Kerk op haar pelgrimstocht in Amerika. Ze heeft de *communio* versterkt die tussen de kerkelijke gemeenschappen op het continent dient te bestaan, en bij allen duidelijk gemaakt dat deze *communio* verder dient te worden uitgebouwd. De experimenten met *communio* onder bisschoppen, die vooral na het Tweede Vaticaans Concilie frequent ondernomen werden om de Bisschoppenconferenties te versterken en uit te breiden, moeten verstaan worden als ontmoetingen met de levende Christus, die aanwezig is onder de in zijn Naam verenigde broeders (vgl. Mt 18,20).

De ervaring op de synode heeft ook aangetoond hoe kostbaar een *communio* is die boven het kader van de Bisschoppenconferentie uitgaat. Hoewel er reeds vormen

van onderling gesprek tussen Conferenties bestaan, hebben de Synodevaders er nadrukkelijk op gewezen dat het goed zou zijn vaker inter-Amerikaanse bijeenkomsten te houden zoals die welke reeds door de Bisschoppenconferenties van verschillende volkeren in Amerika worden georganiseerd, als teken van daadwerkelijke solidariteit en als plaats voor ontmoeting en bestudering van de gemeenschappelijke uitdagingen voor de evangelisatie in Amerika.¹²² Het zal ook goed zijn nauwkeurig de aard van die bijeenkomsten vast te stellen zodat ze de *communio* onder de geestelijke herders steeds duidelijker tot uitdrukking brengen. Naast deze meer groot opgezette bijeenkomsten kan het zinvol zijn in bepaalde omstandigheden speciale commissies in te stellen om dieper in te gaan op onderwerpen die heel Amerika betreffen. Tot de sectoren waarvoor het bijzonder noodzakelijk schijnt “een impuls tot samenwerking te geven, behoren het onderling uitwisselen van informatie op pastoraal gebied, missionaire samenwerking, opvoeding en onderwijs, migratie en oecumene”.¹²³

De bisschoppen, die tot taak hebben de *communio* tussen hun particuliere Kerken te bevorderen, moeten hun gelovigen opwekken om intenser deze gemeenschappelijke dimensie te beleven, en om “de verantwoordelijkheid op zich te nemen voor het aanknopen van banden van *communio* met de plaatselijke Kerken in andere delen van Amerika door onderwijs, uitwisseling van informatie, hartelijke verbondenheid tussen parochies en diocesen, samenwerkingsprojecten en gemeenschappelijke maatregelen aangaande belangrijke punten, vooral waar het de armen betreft”.¹²⁴

Broederlijke communio met de Oosterse Katholieke Kerken

38. Het recente verschijnsel van de vestiging en groei in Amerika van de Oosterse

119. Vgl. *Propositie* 45.

120. Vgl. *Communio notio*, 15-16.

121. Vgl. *t.a.p.*

122. Vgl. *Propositie* 44.

123. *T.a.p.*

124. *T.a.p.*

katholieke particuliere Kerken met hun eigen hiërarchie had de speciale aandacht van enige Synodevaders. Vanuit het oprecht verlangen om deze broeders in het geloof en in de hiërarchische *communio* onder de opvolger van Petrus hartelijk en daadwerkelijk tegemoet te treden, heeft de Synodale Vergadering concrete initiatieven voorgesteld waarmee de particuliere Kerken van de Latijnse ritus broederlijke bijstand zouden verlenen aan de Oosterse Katholieke Kerken op het continent. Zo werd bijvoorbeeld de mogelijkheid geopperd dat priesters van de Latijnse ritus, vooral als ze uit het Oosten afkomstig zijn, op het gebied van de liturgie hun medewerking kunnen verlenen aan de Oosterse geloofsgemeenschappen als die niet genoeg eigen priesters hebben. Zo ook wat de kerkgebouwen betreft: waar dit opportuun schijnt, zullen de oosterse gelovigen de Kerken van de Latijnse ritus kunnen gebruiken.

In deze geest van *communio* verdienen verschillende voorstellen van de Synodevaders in overweging genomen te worden: dat namelijk, waar het nodig is, er binnen de nationale Bisschoppenconferenties en de internationale organen voor bisschoppelijke samenwerking een gemengde commissie wordt ingesteld om de gemeenschappelijke pastorale vraagstukken te bestuderen; dat in de catechese en theologische opleiding voor leken en seminaristen van de Latijnse Kerk ook kennis gemaakt wordt met de levende traditie van het christelijk Oosten; dat de bisschoppen van de Oosterse Katholieke Kerken deelnemen aan Latijnse Bisschoppenconferenties in hun land.¹²⁵ Deze broederlijke samenwerking zal ongetwijfeld een kostbare steun betekenen voor de Oosterse Kerken die zich sinds kort in Amerika hebben gevestigd; tegelijk zullen de Latijnse particuliere Kerken zich erdoor kunnen verrijken met het geestelijk erfgoed van de traditie uit het christelijk Oosten.

De priester, teken van eenheid

39. "Als lid van een particuliere Kerk moet iedere priester een teken van *communio* zijn met de bisschop wiens directe medewerker hij is, verenigd met zijn broeders in het presbyterium. Met pastorale toewijding oefent hij zijn ambt uit, allereerst in de hem toevertrouwde geloofsgemeenschap en leidt haar tot de ontmoeting met Christus de goede Herder. Zijn roeping eist dat hij een teken van eenheid is. Daarom moet hij zich verre houden van partijpolitieke activiteiten die verdeeldheid zouden brengen in de gemeenschap."¹²⁶ De Synodevaders spreken de wens uit dat "ten behoeve van de diocesane geestelijkheid een pastoraal plan wordt ontwikkeld om hun spiritualiteit, zending en identiteit te versterken; het wezen daarvan is de navolging van Christus, de eeuwige Hogepriester die altijd gericht is op het vervullen van de wil van de Vader. Christus is het voorbeeld van edelmoedige toewijding, soberheid van leven en dienstbaarheid tot de dood toe. De priester dient te beseffen dat hij door het sacrament van de wijding bemiddelaar is van de genade die hij aan zijn broeders en zusters in de sacramenten uitdeelt. Hij heiligt zichzelf in de uitoefening van zijn ambt."¹²⁷

Het arbeidsterrein van de priesters is onmetelijk groot. Daarom "moeten ze hetgeen wezenlijk is voor het ambtswerk centraal stellen: naar gelijkvormigheid streven met Christus, Hoofd en Herder, bron van de pastorale liefde, zich iedere dag met Christus in de eucharistie aan God opdragen, om de gelovigen persoonlijk en als gemeenschap te leiden tot de ontmoeting met de levende Jezus Christus".¹²⁸

Als getuigen en leerlingen van de barmhartige Christus zijn ze geroepen om werktuig te zijn van vergeving en verzoening, en om zich volgens de geest van het evangelie zonder voorbehoud in dienst te stellen van de gelovigen.

125. Vgl. *Propositie* 60.

126. *Propositie* 49.

127. *T.a.p.*

128. *T.a.p.*; vgl. *Presbyterorum ordinis*, 14.

Als geestelijke herders van het volk van God in Amerika moeten de priesters aandacht hebben voor de uitdagingen van de moderne wereld, gevoelig zijn voor de problemen en verwachtingen van hun volk, delen in hun moeilijkheden, en vooral solidair zijn met de armen. Ze moeten oog hebben voor de charisma's en talenten van de gelovigen die een leidende rol kunnen spelen in de gemeenschap, naar hen luisteren en met hen spreken om hun participatie en medeverantwoordelijkheid te stimuleren. Daardoor zullen de taken beter verdeeld kunnen worden en zullen ze "zich kunnen wijden aan hetgeen het meest direct in verband staat met de ontmoeting en verkondiging van Jezus Christus, zodat ze binnen de gemeenschap beter teken zijn van de aanwezigheid van Jezus die zijn volk verzamelt".¹²⁹

De taak om charisma's te onderscheiden houdt ook in ervoor te zorgen dat priesters die tot het vervullen van bijzondere taken in staat schijnen, tot hun recht komen. Bovendien wordt van alle priesters verlangd hun broederlijke hulp te verlenen in het presbyterium en daarop in geval van nood met vertrouwen een beroep te doen.

Gezien de zeer talrijke priesters in Amerika die met Gods genade al hun krachten wijden aan een werkelijk overgrote hoeveelheid arbeid, geef ik gaarne gehoor aan de wens van de Synodevaders om "hun onvermoeibare inzet als geestelijke herders, predikers van het evangelie en bevorderaars van de kerkelijke communio, te erkennen en te prijzen, hun mijn dank uit te spreken en hen aan te sporen om hun leven te blijven geven in dienst van het evangelie".¹³⁰

Bevordering van de roepingpastoraal

40. De onmisbare rol van de priester binnen de gemeenschap moet alle leden van de Kerk in Amerika doen beseffen hoe belangrijk de roepingpastoraal is. Het Ameri-

kaans continent telt talrijke jonge mensen met veel menselijke en geestelijke kwaliteiten. Veel zorg moet daarom besteed worden aan de kringen waar roepingen tot het priesterschap en godgewijd leven ontluiken; men dient de christelijke gezinnen te vragen om hun kinderen te steunen als dezen zich tot het volgen van deze weg geroepen zouden voelen.¹³¹ Roepingen "zijn immers een geschenk van God en ontluiken in gelovige gemeenschappen, allereerst in de gezinnen, de parochies, de katholieke scholen en andere kerkelijke organisaties. Het is met name de taak van bisschoppen en priesters deze roepingen te stimuleren door een persoonlijk appèl, maar vooral door het getuigenis van een leven in trouw, vreugde, enthousiasme en heiligheid. Heel het volk van God is verantwoordelijk voor de bevordering van roepingen tot het priesterschap. Dat gebeurt allereerst door volhardend en nederig gebed om roepingen."¹³²

De seminaries die hen die tot het priesterschap geroepen zijn, opnemen en vormen, moeten de toekomstige bedienaren van de Kerk voorbereiden op een leven van "een krachtige spiritualiteit van verbondenheid met Christus de Herder en van volgzzaamheid aan de werking van de Geest, waardoor ze goed inzicht kunnen krijgen in de verwachtingen van het volk van God en in de verschillende genadegaven, en in staat zullen zijn om samen te arbeiden".¹³³ Daarom moet men op de seminaries "vooral de nadruk leggen op de specifiek geestelijke vorming, zodat de toekomstige priesters door voortdurende bekering, door een geest van gebed en het veelvuldig ontvangen van de sacramenten van eucharistie en verzoening, worden voorbereid op de ontmoeting met de Heer, en er zich voor in zullen zetten om voldoende krachten te vergaren voor edelmoedige pastorale arbeid".¹³⁴ Zij die met de vorming belast zijn, moeten de seminaristen begeleiden en hen brengen tot een

129. *Propositie 49.*

130. *T.a.p.*

131. *Vgl. Propositie 51.*

132. *Propositie 48.*

133. *Propositie 51.*

134. *Propositie 52.*

zodanige emotionele volwassenheid dat ze in staat zijn het priesterlijk celibaat op zich te nemen, en in verbondenheid met hun medebroeders in het priesterschap te leven. Daarnaast moeten ze de seminaristen leren, kritisch de hun omringende werkelijkheid te beschouwen om onderscheid te kunnen maken tussen waarden en onwaarden; dat is immers een wezenlijke eis om een constructief gesprek te kunnen aangaan met de huidige wereld.

Bijzondere aandacht dient besteed te worden aan roepingen onder inheemse volkeren; zij moeten een vorming ontvangen die met hun cultuur spoort. Terwijl deze priesterkandidaten de geëigende theologische en spirituele vorming ontvangen met het oog op hun toekomstig ambtswerk, mogen ze niet ontworteld raken van hun eigen cultuur.¹³⁵

De Synodevaders hebben hun dank en lof willen uitspreken jegens allen die hun leven wijden aan de vorming van de toekomstige priesters in de seminaries. Ze hebben daarnaast aan de bisschoppen gevraagd voor dat werk de meest geschikte priesters te bestemmen na dezen daarop te hebben voorbereid door een speciale vorming die hen voor deze moeilijke opdracht bekwaam maakt.¹³⁶

Vernieuwing van het parochiewezen

41. De parochie is bij uitstek de plaats waar de gelovigen de Kerk concreet kunnen ervaren.¹³⁷ Tegenwoordig heeft de parochie, in Amerika zoals ook elders in de wereld, te maken met bepaalde moeilijkheden bij het uitoefenen van haar opdracht. Ze moet voortdurend vernieuwd worden, uitgaande van het grondbeginsel dat “de parochie op de allereerste plaats een eucharistische gemeenschap moet blijven”.¹³⁸ Dit beginsel houdt in dat “de parochies gastvrij en saamhorig moeten zijn, en de plaats zijn voor christelijke initiatie en voor onderricht in en

viering van het geloof, dat ze openstaan voor de verscheidenheid aan genadegaven, diensten en ambtswerkzaamheden, georganiseerd op basis van gemeenschap en verantwoordelijkheid, dat ze de reeds bestaande groeperingen die zich wijden aan het apostolaat weten te inspireren, dat ze aandacht hebben voor de culturele verscheidenheid van de mensen en open staan voor pastorale en interparochiële ondernemingen en voor de wereld waarin ze leven”.¹³⁹

Vanwege hun heel eigen problemen verdienen de parochies in de grote stedelijke agglomeraties een speciale aandacht; daar zijn de moeilijkheden zo groot dat de gebruikelijke parochiestructuren ontoereikend blijken en er slechts geringe mogelijkheden zijn voor apostolaat. Toch blijft de parochie als instituut belangrijk en moet ze gehandhaafd blijven. Daartoe moet “verder gezocht naar middelen waardoor de parochie en haar pastorale structuren in stedelijke gebieden beter zouden kunnen functioneren”.¹⁴⁰ Een middel voor de vernieuwing van de parochie die bijzonder nodig is voor de parochies in de grote steden, zou misschien kunnen zijn als men de parochie zou zien als de gemeenschap van gemeenschappen en bewegingen.¹⁴¹ Het lijkt dus goed om kerkelijke gemeenschappen en groepen te vormen van een omvang die echte menselijke contacten mogelijk maakt; zo zal men de onderlinge verbondenheid intenser kunnen beleven, terwijl men ervoor moet zorgen niet alleen daaraan ‘ad intra’ veel aandacht te besteden, maar dit ook te doen aan de verbondenheid met de parochiegemeenschap waar dergelijke groepen deel van uitmaken, alsmede aan de verbondenheid met de gehele diocesane en universele Kerk. Als mensen zo bijeen zijn, zal het bovendien gemakkelijker zijn samen naar het Woord van God te luisteren, in het licht daarvan zich te bezinnen op de verschillende problemen van de mensen, en te

135. Vgl. *t.a.p.*

136. Vgl. *t.a.p.*

137. Vgl. *Propositie* 46.

138. *T.a.p.*

139. *T.a.p.*

140. *Propositie* 35.

141. Vgl. IVe Algemene Vergadering van het Latijns-Amerikaans Episcopaat, *Nieuwe evangelisatie, bevordering van de menselijke waardigheid en de christelijke cultuur* (Santo Domingo, oktober 1992), 58 (verder aangeduid als *Santo Domingo 1992*).

komen tot verantwoorde beslissingen die ingegeven worden door de alomvattende liefde van Christus.¹⁴² Wanneer het parochiewezen zo vernieuwd is “kan het zeer hoopvol perspectief bieden. Het kan de gelovigen tot een gemeenschap maken, het gezinsleven hulp bieden, mensen uit hun anonimiteit bevrijden, hen tegemoet treden en helpen om hun plaats te vinden in hun omgeving en in de samenleving.”¹⁴³ Zo zal in deze tijd iedere parochie, met name die in de grote steden, kunnen zorgen voor een meer persoonlijke vorm van evangelisatie, en tegelijk beter samenwerken met andere mensen die betrokken zijn bij maatschappelijk, onderwijskundig en opbouwwerk.¹⁴⁴

“Dit soort vernieuwde parochie vraagt een pastor die op de eerste plaats innig vertrouwd is met de levende Christus, een missionaire geest en vaderlijk hart bezit, het geestelijk leven weet te bezielen, en bij de verkondiging van het evangelie anderen weet te betrekken. De vernieuwde parochie heeft behoefte aan samenwerking met de leken, aan iemand die leiding geeft aan de pastorale activiteiten, en aan een pastor die tot samenwerking met anderen in staat is. De parochies in Amerika moeten uitmunten door hun missionaire gezindheid die hen ertoe drijft om zich ook te richten op hen die veraf staan.”¹⁴⁵

De permanent diakens

42. Om ernstige pastorale en theologische redenen heeft het Tweede Vaticaans Concilie besloten het diaconaat te herstellen als blijvende rangorde in de hiërarchie van de Latijnse Kerk, het daarbij aan de Bisschoppenconferenties overlatend om, met goedkeuring van de paus, te beoordelen of en op welke plaatsen het wenselijk was permanent diakens aan te stellen.¹⁴⁶ Er zijn hiermee heel uiteenlopende ervaringen opgedaan, niet alleen in de verschillende delen van Amerika, maar ook onder de diocesen van een

zelfde gebied. “Sommige diocesen hebben veel diakens opgeleid en gewijd, en zijn volledig tevreden met hun integratie en ambtswerk.”¹⁴⁷ Met vreugde ziet men dat de diakens “gesterkt door de sacramentele genade, in dienst staan van het volk van God door de diaconie van de liturgie, het woord en de liefdewerken, in gemeenschap met de bisschop en zijn priesterschaar”.¹⁴⁸ Andere diocesen zijn deze weg niet opgegaan terwijl er elders moeilijkheden zijn geweest bij de integratie van de permanent diakens binnen de hiërarchische structuur.

De particuliere Kerken behouden alle vrijheid om met verloop van de paus het permanent diaconaat weer in te voeren; maar het is duidelijk dat, wil dit met succes gebeuren, een zorgvuldige selectieprocedure, een degelijke vorming en grote aandacht voor de kandidaten vooraf moeten gaan, en dat niet alleen de gewijde ambtsdragers maar, waar het gehuwde diakens betreft, ook hun gezin, echtgenote en kinderen, goed moeten worden begeleid.¹⁴⁹

Het godgewijde leven

43. De geschiedenis van de evangelisering in Amerika vormt een welsprekend getuigenis van het door talloze godgewijde personen verrichte missiewerk; vanaf het begin verkondigden zij het evangelie, verdedigden zij de rechten van de inheemse bevolking en wijdten zij zich met heldhaftige liefde voor Christus aan de dienst van het volk van God op het continent.¹⁵⁰ Nog steeds hebben de godgewijden een enorm aandeel in de verkondiging van het evangelie in Amerika; dit aandeel is verschillend naargelang de eigen charisma's van iedere groep: “de instituten van beschouwend leven, die getuigen van Gods volkomenheid, de apostolische en missie-instituten, die Christus tegenwoordig stellen op de meest uiteenlopende terreinen van het menselijk leven, de seculiere instituten, die de spanning helpen opheffen tus-

142. Vgl. Johannes Paulus II, Encycliek *Redemptoris missio* (7 december 1990), 51.

143. *Propositie* 35.

144. Vgl. *Propositie* 46.

145. *T.a.p.*

146. Vgl. *Lumen gentium*, 29; Paulus VI, *Motu proprio Sacrum diaconatus ordinem* (18 juni 1967), I, 1.

147. *Propositie* 50.

148. *Lumen gentium*, 29.

149. Vgl. *Propositie* 50; Congregatie voor de Katholieke Opvoeding en Congregatie voor de Clerus, *Basisnormen voor de vorming van permanent diakens en Directorium voor de dienst en het leven van permanent diakens* (22 februari 1998).

150. Vgl. *Propositie* 53.

sen een werkelijke openheid voor de waarden van de moderne wereld en een diep doorleefd offer van het hart aan God. Bovendien verschijnen nieuwe instituten en vormen van godgewijd leven, die vragen om evangelische onderscheiding.”¹⁵¹

Omdat “de toekomst van de nieuwe evangelisatie ... ondenkbaar is zonder een hernieuwde bijdrage van de vrouwen, met name van de godgewijde vrouwen”,¹⁵² is het van groot belang hun deelname te bevorderen in de verschillende sectoren van het kerkelijk leven, ook op het gebied van de besluitvorming, vooral in zaken die hen zelf aangaan.¹⁵³

“Ook in onze tijd wordt met het getuigenis van een geheel aan God gewijd leven duidelijk uitgezegd dat Hij alleen het leven van iedere mens volmaakt kan vervullen.”¹⁵⁴ Deze toewijding aan de Heer moet zich ook uitstrekken tot de edelmoedige dienst van de verbreiding van het Godsrijk. Op de drempel van het derde millennium moet daarom ervoor worden gezorgd dat “het godgewijde leven hoger gewaardeerd en meer bevorderd wordt door bisschoppen, priesters en kerkelijke gemeenschappen, en dat de godgewijden, in het bewustzijn van hun vreugdevolle en verantwoordelijke roeping, zich volledig invoegen in de particuliere kerk waartoe ze behoren, en de onderlinge *communio* en samenwerking bevorderen.”¹⁵⁵

De leken gelovigen en de vernieuwing van de Kerk

44. “De leer van het Tweede Vaticaans Concilie over de eenheid van de Kerk als volk van God dat verzameld is in de eenheid van de Vader en de Zoon en de heilige Geest, benadrukt dat navolging en leven in het voetspoor van Christus, wederzijdse verbondenheid en missionaire plicht behoren tot de waardigheid van alle gedoopten.”¹⁵⁶ De leken gelovigen dienen dus hun waardig-

heid als gedoopten te beseffen. De geestelijke herders moeten van hun kant groot respect hebben voor “het getuigenis en het evangelisatiewerk van de leken die, levend binnen het volk van God in een spiritualiteit van *communio*, hun broeders en zusters leiden tot de ontmoeting met de levende Christus. De vernieuwing van de Kerk in Amerika zal niet mogelijk zijn als de leken daar geen actief aandeel in hebben. Daarom berust de verantwoordelijkheid voor de toekomst van de Kerk voor een groot deel op hun schouders.”¹⁵⁷

Op twee gebieden neemt de roeping van de leken gelovigen concrete vorm aan. Allereerst, en het meest eigen aan hun staat als leek, is het behartigen en volgens de wil van God regelen van de tijdelijke aangelegenheden.¹⁵⁸ Immers, “hun eigen wijze van handelen brengt het evangelie binnen in de structuren van de wereld en, ‘overal heilige levensdaden verrichtend wijden zij de wereld zelf aan God toe’”.¹⁵⁹ Dankzij de leken gelovigen “krijgt de aanwezigheid en zending van de Kerk in de wereld op speciale manier gestalte in de verscheidenheid aan charisma’s en bedieningen die eigen zijn aan de leken. Het seculier karakter is voor de leek en zijn spiritualiteit het onderscheidend eigen kenmerk, en dit brengt hem ertoe actief te zijn in sectoren als gezin, maatschappij, beroep, cultuur en politiek, om deze met het evangelie te doorsedemen. Op een continent waar men stuit op zoveel naijver en agressiviteit, ongebreidelde consumptiedrang en corruptie, zijn de leken geroepen om gestalte te geven aan diep evangelische waarden als mededogen, vergevingsgezindheid, rechtschapenheid, oprechtheid van hart en geduld in moeilijke omstandigheden. Van de leken wordt een grote scheppingskracht verwacht in hun manier van doen en werken, waaruit blijkt dat hun leven aan het evangelie beantwoordt.”¹⁶⁰

151. T.a.p.; vgl. *Puebla 1979*, 775.

152. *Vita consecrata*, 57.

153. Vgl. a.w., 58.

154. *Propositie 53*.

155. T.a.p.

156. *Propositie 54*.

157. T.a.p.

158. Vgl. *Lumen gentium*, 31.

159. *Propositie 55*; vgl. *Lumen gentium*, 34.

160. *Propositie 55*.

Amerika heeft leken nodig die in de samenleving een leidende rol kunnen spelen. Mannen en vrouwen moeten worden opgeleid om, naar hun eigen roeping, invloed uit te oefenen op het openbare leven en het te richten op het algemeen welzijn. Het kan voor de leken een weg ter heiliging zijn als zij zich wijden aan de politiek, verstaan in haar edelste en meest waarachtige betekenis, namelijk van beheer van het algemeen welzijn. Daartoe moeten zij gevormd worden in de beginselen en waarden van de sociale leer van de Kerk en in de grondbegrippen van de theologie over de leek. Wanneer zij grondige kennis bezitten over de ethische beginselen en de christelijke morele waarden, zullen ze deze in hun eigen kring kunnen verdedigen en ze zelfs tegenover de “zogenaamde neutraliteit van de staat tot gelding kunnen brengen”.¹⁶¹

Er is een tweede terrein waarop veel leken-gelovigen geroepen zijn te werken en dat men ‘binnenkerkelijk’ kan noemen. In Amerika verlangen veel leken terecht met hun charisma’s en talenten bij te dragen tot “de opbouw van de kerkelijke gemeenschap als lector, catecheet, bezoeker van zieken of gevangenen, groepsleider, enzovoorts”.¹⁶² De Synodevaders hebben het verlangen uitgesproken dat de Kerk sommige van die taken zou erkennen als leken-bedieningen die berusten op de sacramenten van doopsel en vormsel, zonder dat daardoor het specifieke karakter wordt aangetast van de aan het sacrament van de priesterwijding voorbehouden ambtsbedieningen. Dit is een veelomvattend en ingewikkeld onderwerp; ik heb daarvoor enige tijd geleden een studiecommissie ingesteld,¹⁶³ en organen van de Heilige Stoel hebben hier en daar enige richtlijnen ervoor opgesteld.¹⁶⁴ Het is noodzakelijk de vruchtbare medewerking van goed opgeleide mannelijke en vrouwelijke leken-gelovigen te bevorderen bij de verschillende activiteiten binnen de Kerk, maar

daarbij verwarring te vermijden met ambtsbedieningen en activiteiten die eigen zijn aan het sacrament van de priesterwijding, zodat er duidelijk onderscheid blijft tussen het algemeen priesterschap van de gelovigen en het ambtelijk priesterschap.

De Synodevaders hebben hieromtrent aanbevolen dat de aan de leken toevertrouwde taken “duidelijk onderscheiden zijn van die welke stappen zijn op weg naar het gewijde ambt”,¹⁶⁵ en die aan de kandidaten voor het priesterschap vóór de wijding worden toevertrouwd. Er werd ook opgemerkt dat de lekentaken “alleen mogen worden toevertrouwd aan mannen en vrouwen die de noodzakelijke vorming hebben ontvangen volgens nauwkeurig omschreven normen: een min of meer vaste aanwezigheid en werkelijk beschikbaar zijn binnen een bepaalde groep mensen, en de verplichting om aan de geestelijke herder van die groep verantwoording af te leggen”.¹⁶⁶ In ieder geval, hoewel het binnenkerkelijk apostolaat van de leken moet worden aangemoedigd, dient men er ook voor te zorgen dat dit hand in hand gaat met de activiteiten die kenmerkend zijn voor leken en waarin ze niet vervangen kunnen worden door priesters: het gebied namelijk van de tijdelijke aangelegenheden.

Waardigheid van de vrouw

45. Speciale aandacht moet worden besteed aan de roeping van de vrouw. Bij andere gelegenheden heb ik mijn hoogachting willen uitspreken voor de heel eigen bijdrage van de vrouw aan de vooruitgang van de mensheid, en heb ik hun gewettigd verlangen erkend om volledig te participeren in het kerkelijk, cultureel, maatschappelijk en economisch leven.¹⁶⁷ Zonder deze bijdrage zouden we de verrijking missen die het leven van Kerk en samenleving alleen aan het “vrouwelijke genie”¹⁶⁸ te danken heeft. Het zou met name in Amerika een histori-

161. Vgl. *t.a.p.*

162. *Propositie 56.*

163. Vgl. *Christifideles laici*, 23.

164. Vgl. Congregatie voor de Clerus, Pauselijke Raad voor de Leken e.a., *Instructie over enige vragen betreffende de medewerking van leken-gelovigen aan het dienstwerk van de priesters* (15 augustus 1997).

165. *Propositie 56.*

166. *T.a.p.*

167. Vgl. Johannes Paulus II, apostolische Brief *Mulieris dignitatem* (15 augustus 1988); *Brief aan de vrouwen* (29 juni 1995); *Propositie 11.*

168. *Mulieris dignitatem*, 31.

sche onbillijkheid zijn dit niet te erkennen, gezien de bijdrage die de vrouwen hebben geleverd aan de materiële en culturele ontwikkeling van het continent, alsmede bij het overdragen en bewaren van het geloof. Inderdaad “speelden zij een beslissende rol vooral in het godgewijde leven, het onderwijs en de gezondheidszorg”.¹⁶⁹

Helaas wordt in veel streken van Amerika de vrouw nog gediscrimineerd. Men kan dan ook zeggen dat het gelaat van de armen in Amerika ook het gelaat is van talrijke vrouwen. Vandaar dat de Synodevaders gesproken hebben van “een vrouwelijk aspect van de armoede”.¹⁷⁰ De Kerk kent haar plicht op te komen voor de menselijke waardigheid die aan iedere mens toekomt. Ze “hekelst discriminatie, seksueel misbruik en mannelijke overheersing als handelingen die ingaan tegen Gods plan”.¹⁷¹ Met name betreurt ze de afschuwelijke, soms geplande, praktijk van het steriliseren van vrouwen, vooral van de allerarmste en meest gemarginaliseerde, een sterilisatie die vaak heimelijk en zonder dat de betrokkenen zelf het weten, wordt uitgevoerd. Dat is nog des te ernstiger als het gebeurt om op internationaal vlak financiële hulp te verwerven.

De Kerk op het Amerikaans continent voelt zich verplicht grotere aandacht en zorg te besteden aan de vrouwen en voor hen op te komen “opdat de samenleving in Amerika meer steun verleent aan het op het huwelijk gebaseerde gezinsleven, beter het moederschap beschermt, en meer respect betoont voor de waardigheid van alle vrouwen”.¹⁷² De Amerikaanse vrouwen moeten geholpen worden een actieve en verantwoordelijke rol te spelen in leven en zending van de Kerk;¹⁷³ zo moet men ook inzien dat voor de leidinggevende functies binnen de Amerikaanse maatschappij de wijsheid en medewerking van de vrouwen niet gemist kan worden.

Uitdagingen voor het christelijk gezin

46. “Toen God de eerste mens en de eerste vrouw vormde en hun opdroeg ‘wees vruchtbaar en word talrijk’ (Gn 1,28) stichtte Hij voorgoed het gezin. In dit heiligdom wordt het leven geboren en als een geschenk van God ontvangen. Het Woord van God, getrouw in het gezin gelezen, bouwt dit geleidelijk op tot een ‘kleine kerk van het gezin’ en maakt het vruchtbaar in menselijke en christelijke deugden; daar bevindt zich de bron van roepingen. Door gebed gevoede Mariaverering zal het gezin samenhouden en het, zoals Jezus’ leerlingen vóór Pinksteren (vgl. Hnd 1,14), bewaren in een houding van gebed samen met Maria.”¹⁷⁴ Er zijn talrijke klippen waarop in de meeste landen van Amerika de hechtheid van het gezin als instituut dreigt stuk te lopen, en deze vormen even zovele uitdagingen voor de christenen. We noemen onder meer het groeiend aantal echtscheidingen, de verspreiding van abortus en infanticide, en het algemeen gebruik van voorbehoedmiddelen. Gezien deze situatie moeten we herhalen dat “het fundament van het menselijk leven de huwelijksband is tussen man en vrouw, voor christenen een sacramentele band”.¹⁷⁵

Het is daarom dringend noodzakelijk aangaande het christelijk ideaal van echte eenheid en gezinsleven een grote catechetische campagne te beginnen, waarin ook de spiritualiteit behandeld wordt van het vader- en moederschap. Meer aandacht moet worden besteed aan de rol van de mannen als echtgenoot en vader, en ook aan de verantwoordelijkheid die ze met hun vrouw delen voor hun huwelijk, hun gezin en de opvoeding van de kinderen. De jonge mensen moeten serieus op het huwelijk worden voorbereid, en hun moet duidelijk de katholieke leer over dit sacrament op theologisch, antropologisch en geestelijk

169. *Propositie 11.*

170. *T.a.p.*

171. *T.a.p.*

172. *T.a.p.*

173. Vgl. *Christifideles laici*, 49.

174. *Propositie 12.*

175. *T.a.p.*

gebied worden voorgehouden. Op een continent als Amerika dat gekenmerkt wordt door een grote bevolkingsaanwas mag het nooit aan pastorale initiatieven met betrekking tot de gezinnen ontbreken.

Om werkelijk de “kleine kerk van het gezin”¹⁷⁶ te zijn moet het christelijk gezin de plaats zijn waar de ouders het geloof overdragen, aangezien zij “voor hun kinderen door hun woord en hun voorbeeld de eerste geloofsverkondigers dienen te zijn”.¹⁷⁷ In de gezinnen mag het regelmatig gebed, dat de echtgenoten met elkaar en met hun kinderen verenigt, niet ontbreken. Zo moet men graag gebruik maken van gelegenheden voor gemeenschappelijk geestelijk leven, zoals deelname aan de eucharistie op zonen feestdagen, het ontvangen van het sacrament van de verzoening, dagelijks gebed in het gezin, concrete daden van naastenliefde. De trouw in het huwelijk en de eenheid van het gezin zullen erdoor versterkt worden. Wanneer kinderen in een dergelijk kader opgroeien, zullen ze gemakkelijk hun roeping kunnen vinden in dienst van de gemeenschap en de Kerk; met name zal het hun bij het zien van het voorbeeld van hun ouders duidelijk worden dat het gezinsleven een weg is om de universele uitnodiging tot heiligheid concreet gestalte te geven.¹⁷⁸

De jeugd, hoop voor de toekomst

47. Jonge mensen zijn een grote kracht in de maatschappij en voor de evangelisatie. “In veel landen van Amerika vormen zij een groot deel van de bevolking. De hoop en de verwachting op een toekomst met grotere onderlinge verbondenheid en solidariteit voor de Kerk en de samenleving in Amerika berusten op hun ontmoeting met de levende Christus.”¹⁷⁹ De particuliere Kerken op het continent spannen zich duidelijk in om opgroeiende jongeren catechetisch te begeleiden bij hun voorbereiding op het vormsel, en hun ook andere middelen te bieden

om hun relatie met Christus en hun kennis van het evangelie te verdiepen. Het vormingsproces van de jeugd moet een constant en dynamisch karakter hebben, en hen weten te helpen om hun plaats te vinden in de Kerk en de wereld. Het jongerenpastoraat moet een van de eerste zorgen zijn van geestelijke herders en gelovige gemeenschappen.

Veel jonge Amerikanen vragen zich immers af hoe zij aan hun leven een werkelijke zin kunnen geven; ze dorsten naar God, maar heel vaak ontbreken hun de omstandigheden om hun talenten te ontplooien en hun verlangens te realiseren. Helaas drijft gebrek aan werk of toekomstperspectief hen soms tot verzet tegen de maatschappij en tot geweld. Ze voelen zich door dat alles zo gefrustreerd dat ze vaak het zoeken naar God opgeven. Geconfronteerd met een zo complexe situatie “beloofd de Kerk zich pastoraal en missionair te zullen blijven inspannen voor de jonge mensen, opdat zij in deze tijd de levende Christus kunnen ontmoeten”.¹⁸⁰

De pastoraal van de Kerk bereikt veel van deze jeugdige mensen door middel van programma's voor het christelijk gezin, catechese, katholieke onderwijsinstellingen en parochieel verenigingsleven. Maar vele anderen, met name zij die gebukt gaan onder allerlei soorten van armoede, blijven buitenstaanders bij deze reeks van kerkelijke activiteiten. Jonge christenen die zich goed van hun missionaire opdracht bewust zijn, moeten de apostelen worden van hun leeftijdgenoten. Er is behoefte aan pastorale zorg die de jeugd op haar eigen terrein weet te bereiken: op scholen en universiteiten, in de arbeiderswereld en op het platteland, en die weet in te spelen op wat er bij hen leeft. In het kader van de parochie en het diocees zou het goed zijn een pastorale jeugdzorg te ontwikkelen die rekening houdt met de veranderende jongerenwereld. Ze zou met hen

176. *Lumen gentium*, 11.

177. *T.a.p.*

178. Vgl. *Propositie* 12.

179. *Propositie* 14.

180. *T.a.p.*

in gesprek moeten gaan, gelegenheden tot breder contact niet mogen missen, plaatselijke initiatieven dienen te stimuleren en verder moeten werken aan hetgeen reeds op interdiocesaan en internationaal niveau gebeurt.

En wat te doen met jonge mensen die blijven steken in een onvolwassen houding, gekenmerkt door wispelturigheid en angst om serieuze en duurzame verantwoordelijkheden op zich te nemen? In reactie daarop zou men hen moeten aansporen om moedig te zijn, en hun dienen bij te brengen hoe waardevol het is zich voor heel zijn leven te binden, zoals dat gebeurt bij het priesterschap, het godgewijd leven en het christelijk huwelijk.¹⁸¹

Het kind begeleiden in zijn ontmoeting met Christus

48. Kinderen zijn gave en teken van Gods aanwezigheid. "Het kind dient begeleid te worden in zijn ontmoeting met Christus, vanaf het doopsel tot zijn eerste communie, aangezien het deel uitmaakt van de levende gemeenschap van geloof, hoop en liefde."¹⁸² De Kerk is dankbaar voor het werk van ouders en leraren, van mensen die op pastoraal en sociaal terrein en in de gezondheidszorg werkzaam zijn, en van allen die het gezin en de kinderen zoeken te dienen in dezelfde geest als die van Jezus Christus die zei: "Laat die kinderen en verhinder niet dat ze bij Me komen, want van zulke kinderen is het koninkrijk der hemelen" (Mt 19,14).

Terecht betreuren en veroordelen de Synodevaders de trieste situatie van veel kinderen in heel Amerika die onwaardig worden behandeld en van wie de onschuld en zelfs het leven belaagd wordt. "Het is een situatie van geweld, armoede, dakloosheid, waar het ontbreekt aan zorg voor zieken en gepast onderwijs, waar drugs en alcohol hun verwoestend werk doen en zich ook andere vormen van verwaarlozing en mis-

bruiken voordoen."¹⁸³ Wat dit betreft werden tijdens de Synode met name het seksueel misbruiken van kinderen en de kinderprostitutie genoemd, en de Synodevaders hebben een dringend beroep gedaan "op allen die in de samenleving met gezag zijn bekleed om bij voorrang al het mogelijke te doen om het leed van de kinderen in Amerika te verlichten".¹⁸⁴

Elementen van communio met de andere kerken en kerkelijke gemeenschappen

49. Tussen de katholieke Kerk en de andere kerken en kerkelijke gemeenschappen bestaat er een streven naar communio, geworteld in het doopsel dat in ieder daarvan wordt toegediend.¹⁸⁵ Dit streven wordt gevoed door gebed, dialoog en gezamenlijk optreden. De Synodevaders hebben willen uitspreken dat zij in het bijzonder verlangden "mee te werken aan de reeds begonnen dialoog met de orthodoxe kerk, waarmee wij talrijke elementen van geloof, sacramenteel leven en vroomheid gemeen hebben".¹⁸⁶ Er is een groot aantal concrete proposities van de Synodale Vergadering met betrekking tot de niet-katholieke christelijke kerken en kerkelijke gemeenschappen. Allereerst werd voorgesteld "dat de katholieke christenen, pastores en gelovigen, de ontmoeting met de christenen uit de verschillende confessies zouden bevorderen door, als reactie op de noodkreet van de armen, in naam van het evangelie samen te werken, door de gerechtigheid te bevorderen, gezamenlijk om de eenheid te bidden, deel te nemen aan het Woord van God en aan de beleving van het geloof in de levende Christus".¹⁸⁷ Om de oecumenische dialoog te vergemakkelijken zijn ook, voor zover nuttig en passend, bijeenkomsten aan te bevelen van deskundigen uit de verschillende kerken en kerkelijke gemeenschappen. De oecumene moet onderwerp zijn van bezinning, en de diverse katholieke Bisschoppenconferenties van het

181. Vgl. *t.a.p.*

182. *Propositie 15.*

183. *T.a.p.*

184. *T.a.p.*

185. Vgl. Tweede Vaticaans Concilie, Decreet over de katholieke deelneming aan de oecumenische beweging *Unitatis redintegratio*, 3.

186. *Propositie 61.*

187. *T.a.p.*

continent moeten aan elkaar laten weten wat hun ervaringen ermee zijn.

Hoewel het Tweede Vaticaans Concilie over alle gedoopten en allen die in Christus geloven spreekt als over “broeders en zusters in de Heer”,¹⁸⁸ moet er een duidelijk onderscheid gemaakt worden tussen christelijk gemeenschappen waarmee oecumenische relaties kunnen worden aangegaan, en sekten, culten en andere pseudo-religieuze bewegingen.

Betrekkingen van de Kerk met joodse gemeenschappen

50. In de Amerikaanse samenleving zijn er ook joodse gemeenschappen waarmee de Kerk sinds enige jaren in toenemende mate is gaan samenwerken.¹⁸⁹ Het is duidelijk dat wij in de heilsgeschiedenis een speciale relatie hebben met het joodse volk. Jezus behoorde tot het joodse volk, en binnen het joodse volk stichtte Hij zijn Kerk. Een groot deel van de heilige Schrift die wij, christenen, lezen als woord van God, vormt een geestelijk erfgoed dat wij delen met de joden.¹⁹⁰ Alle negatief gedrag jegens hen moet dus worden vermeden, want “om een zegen voor de wereld te zijn, moeten joden en christenen eerst voor elkaar een zegen zijn”.¹⁹¹

Niet-christelijke godsdiensten

51. De katholieke Kerk verwerpt niets van datgene wat in de niet-christelijke godsdiensten waar en heilig is.¹⁹² Daarom willen de katholieken met betrekking tot de andere godsdiensten de nadruk leggen op de elementen van waarheid waar die zich ook bevinden, maar tegelijk getuigen ze krachtig van de nieuwheid van de openbaring van Christus die onverkort door de Kerk bewaard blijft.¹⁹³ In overeenstemming met dit standpunt wijzen zij als onverenigbaar met de geest van Christus alle discriminatie of vervolging af die gericht is op mensen op

grond van ras, huidskleur, levenssituatie of godsdienst. Verschil van godsdienst mag nooit oorzaak zijn van geweld of oorlog. Integendeel, mensen met uiteenlopende geloofsovertuigingen moeten zich juist vanwege hun geloofsovertuiging geroepen voelen om samen te werken voor vrede en gerechtigheid.

“Evenzeer als christenen en joden noemen moslims Abraham hun vader. Vandaar dat in heel Amerika deze drie gemeenschappen in harmonie met elkaar dienen te leven en moeten samenwerken voor het algemeen welzijn. Zo moet ook de Kerk in Amerika werken aan groter respect voor elkaar en aan goede betrekkingen met de Amerikaanse inheemse godsdiensten.”¹⁹⁴ Een soortgelijke houding moet worden bevorderd ten opzichte van de groepen Hindoes en boedhisten of aanhangers van andere godsdiensten, afkomstig uit de landen in het Oosten, die met de immigratiestromen van de laatste jaren naar Amerika zijn gekomen.

Hoofdstuk V

De weg der solidariteit

“Daaraan zal iedereen kunnen zien dat jullie leerlingen van Mij zijn: als jullie onder elkaar de liefde bewaren” (Joh 13,35)

Solidariteit, vrucht van de communio

52. “Ik verzeker jullie, alles wat je voor één van deze minste broeders van Mij hebt gedaan, heb je voor Mij gedaan” (Mt 25,40; vgl. Mt 25,45). Het besef van de communio met Christus en met onze broeders en zusters, die ook de vrucht van de bekering is, brengt tot het dienen van onze naasten in al hun stoffelijke en geestelijke noden, want in iedere mens wordt het gelaat van Christus

188. *Unitatis redintegratio*, 3.

189. Vgl. *Propositie* 62.

190. Vgl. *Opdat wij getuigen zijn ...*, III, 8.

191. *Propositie* 62.

192. Vgl. Tweede Vaticaans Concilie, Verklaring over de houding van de Kerk ten opzichte van de niet-christelijke godsdiensten *Nostra aetate*, 2.

193. Vgl. *Propositie* 63.

194. *T.a.p.*

weerspiegeld. Vandaar dat “solidariteit een vrucht is van de *communio* die gebaseerd is op het geheim van de Drie-ene God en op de mensgeworden Zoon van God die voor allen gestorven is. Ze manifesteert zich in de liefde van de christen die het welzijn nastreeft van andere mensen, met name van hen die in de grootste nood verkeren.”¹⁹⁵

Voor de particuliere Kerken van het Amerikaans continent is dit de bron die hen ertoe brengt zich in te zetten voor onderlinge solidariteit en voor het met elkaar delen van de geestelijke gaven en materiële goederen waarmee God hen gezegend heeft, zodat de mensen bereid zijn, waar nodig, zich met hart en ziel daaraan te geven. Met het evangelie als uitgangspunt moet er een cultuur bevorderd worden van solidariteit die leidt tot het nemen van geschikte initiatieven ter ondersteuning van de armen en randfiguren, en met name van de asielzoekers, die zich gedwongen zien hun dorpen en landerijen prijs te geven om aan het geweld te ontkomen. De Kerk in Amerika moet de internationale organisaties op het continent ertoe aansporen dat er een economische orde komt waarin winstbejag niet de enige maatstaf is, maar waarin ook de criteria gelden van het behartigen van het gemeenschappelijk welzijn op nationaal en internationaal vlak, eerlijke verdeling van de goederen en de alomvattende vooruitgang van de volken.¹⁹⁶

De leer van de Kerk, formulering van de eisen voor bekering

53. Terwijl op het gebied van de moraal subjectivisme en relativisme op zorgwekkende wijze om zich heen grijpen, is de Kerk in Amerika geroepen om met hernieuwde kracht te verkondigen dat zich bekeren betekent de persoon van Jezus Christus aanhangen, met alle theologische en morele consequenties zoals die door het kerkelijk gezag worden aangegeven. Er moet “de rol

erkend worden die hierbij de theologen, catecheten en godsdienstleraren spelen: door in trouw aan het leergezag de leer van de Kerk uiteen te zetten werken zij rechtstreeks mee aan de juiste gewetensvorming van de gelovigen”.¹⁹⁷ Als wij geloven dat Jezus de Waarheid is (vgl. Joh 14,6) zullen we ongetwijfeld vurig verlangen van Hem te getuigen om onze broeders en zusters nader te brengen tot de volle waarheid die woont in de mensgeworden Zoon van God, die gestorven en verrezen is voor het heil van de mensheid. “Op die manier zullen wij in deze wereld levende lichtbakens zijn van geloof, hoop en liefde.”¹⁹⁸

De sociale leer van de Kerk

54. Geconfronteerd met de ernstige sociale vraagstukken die in uiteenlopende vormen door heel Amerika aan de orde zijn, weet een katholiek dat hij in de sociale leer van de Kerk een antwoord kan vinden dat als uitgangspunt kan dienen voor concrete oplossingen. Deze leer verder bekend maken is dus een belangrijke pastorale prioriteit. Het is daarom van belang “dat in Amerika allen die zich aan de verkondiging van het evangelie wijden (bisschoppen, priesters, docenten, pastores, enzovoorts) deze kostbare sociale leer van de Kerk in zich opnemen, zodat ze in het licht daarvan in staat zijn de actuele situatie te verstaan en te bepalen wat er moet worden gedaan”.¹⁹⁹ Bijzondere aandacht dient besteed te worden aan de vorming van leken gelovigen die vanuit hun geloof in Christus in staat zijn te werken aan de omvorming van de aardse werkelijkheden. Het bestuderen van deze leer in alle lagen van de particuliere Kerken in Amerika, vooral in de universiteiten, dient bovendien gestimuleerd te worden opdat ze beter bekend wordt en toepassing vindt in de Amerikaanse samenleving. De complexe sociale situatie op dit continent is een vruchtbaar terrein om de algemene

195. *Propositie 67.*

196. *Vgl. t.a.p.*

197. *Propositie 68.*

198. *T.a.p.*

199. *Propositie 69.*

beginselen van deze leer te toetsen en toe te passen.

Daartoe zou een samenvatting of officieel goedgekeurde synthese van de katholieke sociale leer goede diensten kunnen bewijzen, misschien wel in de vorm van een 'catechismus', waarin aangetoond wordt welke relatie er is tussen deze leer en de nieuwe evangelisatie. Het deel van de *Katechismus van de Katholieke Kerk* dat naar aanleiding van het zevende gebod van de decaloog aan deze stof is gewijd, zou als uitgangspunt kunnen dienen voor deze 'catechismus van de katholieke sociale leer'. Natuurlijk zou deze synthese, zoals bij de *Katechismus van de Katholieke Kerk* het geval was, zich moeten beperken tot het formuleren van algemene beginselen, en de verdere uitwerking van deze beginselen met moeten overlaten aan de praktijk om vanuit deze praktijk de problemen te bestuderen die samenhangen met de verschillende plaatselijke situaties.²⁰⁰

Het recht op passende arbeid neemt in de sociale leer van de Kerk een belangrijke plaats in. Daarom, gezien het hoge werkloosheidscijfer in veel Amerikaanse landen en de zware arbeidsomstandigheden voor velen die in de industrie en op het land werkzaam zijn, "is het noodzakelijk arbeid te beschouwen als een factor waardoor de mens zijn persoonlijkheid en waardigheid ontplooit. Een goed ingerichte maatschappij heeft de morele plicht een cultuur van de arbeid te bevorderen en te steunen."²⁰¹

Solidariteit op wereldschaal

55. Ik sprak al eerder over het ingewikkelde verschijnsel dat alles zich steeds meer afspeelt op wereldschaal; dit is een van de kenmerken van de moderne wereld en met name in Amerika. Dit verschijnsel heeft allerlei kanten waaronder het economisch aspect bijzonder belangrijk is. Door middel van haar sociale leer biedt de Kerk een

belangrijke bijdrage aan de kwesties waarvoor de huidige mondiale economie ons stelt. Haar morele standpunt hieromtrent "berust op de drie wezenlijke hoekstenen van menselijke waardigheid, solidariteit en subsidiariteit".²⁰² De wereldeconomie moet geanalyseerd worden in het licht van de beginselen van sociale rechtvaardigheid, met eerbiediging van de voorkeurskeuze voor de armen, die zich in een dergelijke economie moeten kunnen verdedigen, en van de eisen van het internationaal algemeen welzijn. Want "de sociale leer van de Kerk is een morele stellingname die regeringen, instellingen en private organisaties ertoe wil opwekken om een toekomst voor te bereiden die strookt met de waardigheid van iedere mens. In dit perspectief kan men kwesties bestuderen die betrekking hebben op buitenlandse schulden, binnenlandse politieke corruptie, discriminatie binnen volkeren en tussen volkeren onderling."²⁰³

De Kerk in Amerika is niet alleen geroepen om grotere eenheid te bewerkstelligen onder de volkeren en zo bij te dragen tot het scheppen van een waarachtige cultuur van solidariteit op wereldschaal,²⁰⁴ maar ook om met alle geoorloofde middelen de negatieve gevolgen van de globalisering te helpen terugdringen, zoals het overheersen van de zwakken door de sterken met name op economisch terrein, en het verloren gaan van waarden uit de plaatselijke culturen omwille van een slecht begrepen gelijkshakeling.

Ten hemel schreiende sociale wandaden

56. In het licht van de sociale leer van de Kerk ziet men duidelijker de ernst in van de "sociale wandaden die ten hemel schreien omdat ze tot geweld leiden en de vrede en goede verstandhouding verstoren tussen groepen mensen binnen eenzelfde land, tussen volkeren en tussen de verschillende regio's van het continent".²⁰⁵ Daaronder kunnen genoemd worden "drugshandel,

200. Vgl. *Eindrapport 1985*, II, B, a, 4; Johannes Paulus II, apostolische Constitutie *Fidei depositum* (11 oktober 1992), in: *AAS* 86 (1994), 117. *Katechismus van de Katholieke Kerk*, 24.

201. *Propositie* 69.

202. *Propositie* 74.

203. *T.a.p.*

204. Vgl. *Propositie* 67.

205. *Propositie* 70.

witwassen van onrechtmatig verkregen geld, corruptie op ieder gebied, terrorisme, wapenwedloop, rassendiscriminatie, maatschappelijke tweedeling, redeloze vernietiging van de natuur”.²⁰⁶ Deze wandaden zijn teken van een diepe crisis die te wijten is aan het verlies van het Godsbesef en aan het ontbreken van de morele beginselen waardoor het leven van iedere mens geleid moet worden. Zonder morele bakens vervalt men tot een onlesbare dorst naar rijkdom en macht, waardoor alle evangelisch zicht op de maatschappelijke werkelijkheid verduisterd wordt.

Maar al te vaak leidt dit ertoe dat sommige publieke instanties geen oog hebben voor de sociale situatie. Veel Amerikaanse landen worden steeds meer overheerst door het systeem dat bekend staat als ‘neo-liberalisme’; uitgaande van een louter economische mensopvatting beschouwt dit systeem winst en marktwerking als absolute graadmeters ten koste van waardigheid en eerbiediging van individu en volk. Soms is het verworden tot een ideologische rechtvaardiging voor bepaalde standpunten en werkwijzen op sociaal en politiek terrein die leiden tot uitsluiting van de zwaksten. In feite is een groeiend aantal armen slachtoffer van bepaalde vormen van politiek en van vaak onrechtvaardige structuren.²⁰⁷

De beste reactie op deze tragische situatie is het op basis van het evangelie bevorderen van solidariteit en vrede om daadwerkelijk gerechtigheid tot stand te brengen. Allen die een voorbeeld zijn van eerlijkheid in het beheer van de openbare financiën en rechtsbedeling dienen daartoe ondersteund en aangemoedigd worden. Zo moet ook het democratiseringsproces dat in Amerika aan de gang is²⁰⁸ gesteund worden, want in een democratisch systeem zijn er meer controle-mogelijkheden om misbruiken te voorkomen.

“De rechtsstaat is de noodzakelijke

voorwaarde om een echte democratie tot stand te brengen.”²⁰⁹ Opdat de democratie zich kan ontwikkelen is het noodzakelijk de burgerzin te ontwikkelen, en openbare orde en vrede te bevorderen. Immers, “waarachtige en stabiele democratie kan zonder sociale rechtvaardigheid niet bestaan. Daarom moet de Kerk aan de gewetensvorming meer aandacht besteden, de leidinggeevenden in de maatschappij voorbereiden op het openbare leven op alle niveaus, de ontwikkeling bevorderen van burgerzin, eerbiediging van wet en mensenrechten, zich meer inspannen voor de ethische vorming van de politieke klasse.”²¹⁰

Het uiteindelijke fundament van de mensenrechten

57. Het is goed erop te wijzen dat alle mensenrechten uiteindelijk berusten op de menselijke waardigheid. “Als meesterwerk van God is de mens beeld en gelijkenis van God. Jezus heeft onze natuur aangenomen met uitzondering van de zonde; Hij heeft voor de waardigheid van iedere mens zonder uitzondering ingestaan en is ervoor opgekomen; Hij is voor de vrijheid van alle mensen gestorven. Het evangelie toont ons dat Christus de nadruk heeft gelegd op de centrale plaats van de mens in de natuurlijke orde (vgl. Lc 12,22-29), in de sociale en godsdienstige orde, evenals tegenover de eisen van de Wet (vgl. Mc 2,27), door op te komen voor mannen maar ook voor vrouwen (vgl. Joh 8,11) en kinderen (vgl. Mt 19,13-15) die in de cultuur van zijn tijd binnen de samenleving minder in aanzien waren. De mensenrechten en de daarmee samenhangende verplichtingen zijn gebaseerd op de waardigheid van de mens als kind van God.”²¹¹ Vandaar dat “ieder vergrijp tegen de waardigheid van de mens een vergrijp is tegen God van Wie hij het beeld is”.²¹² Alle mensen zonder uitzondering delen in deze waardigheid, want allen zijn

206. *T.a.p.*

207. *Vgl. Propositie 73.*

208. *Vgl. Propositie 70.*

209. *Propositie 72.*

210. *T.a.p.*

211. *T.a.p.*

212. *Puebla 1979, 306.*

geschapen naar het beeld van God (vgl. Gn 1,26). Jezus' antwoord op de vraag "wie is mijn naaste?" (Lc 10,29) eist van eenieder een houding van respect voor andermans waardigheid en werkelijke bekommernis om hem, zelfs als het een vreemdeling of vijand betreft (vgl. Lc 10,30-37). In geheel Amerika is er de laatste jaren een groeiend besef dat de mensenrechten geëerbiedigd moeten worden, maar er valt nog veel te doen als men ziet hoe op het continent de rechten van individuen en maatschappelijke groeperingen nog geschonden worden.

De voorkeursliefde voor armen en uitgesloten

58. "De Kerk in Amerika moet in haar pastorale initiatieven de solidariteit van de universele Kerk met armen en alle mogelijke uitgesloten concreet gestalte geven. Zij moet bereid zijn tot het verlenen van bijstand, het werken aan emancipatie en bevrijding, en ze moet de mensen hartelijk tegemoet treden. De Kerk heeft als doelstelling ervoor te zorgen dat er geen enkele mens uitgesloten wordt."²¹³ Het kan niet anders of de herinnering aan de duistere hoofdstukken uit Amerika's geschiedenis met betrekking tot slavernij en andere situaties van maatschappelijke discriminatie moet wel een oprecht verlangen opwekken naar bekering die leidt tot verzoening en communio.

De zorg voor de meest noodlijdenden vloeit voort uit de keuze om de armen als eersten lief te hebben. Het betreft een liefde die anderen niet uitsluit en die dus niet verstaan mag worden als een teken van partijdigheid of sektarisme;²¹⁴ door de armen lief te hebben sluit de christen zich aan bij de houding van de Heer die zich tijdens zijn leven hier op aarde met bijzonder mededogen gewijd heeft aan allen die in materiële en geestelijke nood waren.

In alle streken van het continent ver-

richt de Kerk ten bate van de armen belangrijk werk; toch moet men ernaar blijven streven deze pastorale arbeid meer en meer te richten op de ontmoeting met Christus die, hoewel Hij rijk was, omwille van ons arm is geworden opdat wij rijk zouden worden door zijn armoede (vgl. 2Kor 8,9). Wat op dit gebied reeds gedaan wordt moet met meer kracht verder worden uitgebouwd opdat zoveel mogelijk armen bereikt worden. De heilige Schrift herinnert ons eraan dat God het schreien van de armen hoort (vgl. Ps 34,7), en de Kerk dient oor te hebben voor de kreet van de meest noodlijdenden. Luisterend naar hun stem "moet zij met de armen meelevend en hun lijden delen. ... Door haar stijl van leven, de prioriteiten die ze stelt, door woord en daad moet ze getuigen dat ze met hen in *communio* en *solidair* is."²¹⁵

Buitenlandse schulden

59. Het bestaan van buitenlandse schuld waaronder veel volkeren op het Amerikaans continent zwaar gebukt gaan, vormt een ingewikkeld vraagstuk. Zonder diep in te gaan op de talrijke aspecten van dit probleem, mag de Kerk in haar pastorale zorg er toch niet aan voorbijgaan, want het beïnvloedt het leven van talrijke mensen. In het besef van de ernst van dit vraagstuk hebben daarom verschillende Bisschoppenconferenties in Amerika erover studieconferenties georganiseerd en documenten gepubliceerd, met de bedoeling concrete oplossingen aan te geven.²¹⁶ Ikzelf heb meerdere malen mijn zorg uitgesproken over een situatie die in bepaalde gevallen onhoudbaar is geworden. In het licht van het op handen zijnde Grote Jubileum van het Jaar 2000, en terugdenkend aan de maatschappelijke betekenis die de jubilea in het Oude Testament hadden, schreef ik: "In de geest van het boek Leviticus (25,8-12) zullen de christenen zich zo tot stem maken van alle armen van de

213. *Propositie 73.*

214. Vgl. Congregatie voor de Geloofsleer, *Instructie Christelijke vrijheid en bevrijding* (22 maart 1986), 68.

215. *Propositie 73.*

216. Vgl. *Propositie 75.*

wereld, en het Jubileumjaar voorstellen als een gunstig moment om onder meer een aanzienlijke vermindering, zo niet algehele kwijtschelding, te overwegen van de internationale schulden waaronder een groot aantal volkeren gebukt gaat.”²¹⁷

Ik spreek opnieuw de wens uit, die werd overgenomen door de Synode, dat de Pauselijke Raad *Justitia et Pax*, samen met andere terzake bevoegde instanties, zoals de Sectie voor de Internationale Betrekkingen van het Staatssecretariaat “door middel van studie en gesprekken met vertegenwoordigers uit de Eerste Wereld en met leiders van de Wereldbank en het Internationaal Monetair Fonds, naar wegen zal zoeken om het probleem van de buitenlandse schuld op te lossen, en normen zal opstellen waardoor dergelijke situaties bij leningen in de toekomst voorkomen worden”.²¹⁸ Het zou goed zijn als op zo breed mogelijke schaal “deskundigen op het gebied van economie en monetaire kwesties een kritische analyse zouden maken van de economische wereldorde met de positieve en negatieve facetten daarvan, om de bestaande orde te verbeteren en om een systeem en bepaalde technieken voor te stellen waardoor de integrale en solidaire ontwikkeling van individuen en volkeren gewaarborgd zouden kunnen worden”.²¹⁹

Bestrijding van corruptie

60. Ook in Amerika komt op grote schaal corruptie voor. De Kerk kan een effectieve bijdrage leveren aan het uitroeien van dit kwaad in de burgermaatschappij door “een grotere aanwezigheid van deskundige christelijke leken die, dankzij hun vorming in gezin, school en parochie, bevorderen dat waarden als waarheid, eerlijkheid, arbeidzaamheid en het dienen van het algemeen belang in praktijk worden gebracht”.²²⁰ Om dit doel te bereiken en ook om de weg te wijzen aan alle mensen van goede wil die

verlangen een eind te maken aan de ellendige gevolgen van corruptie, moet op zo ruim mogelijke schaal onderricht gegeven worden over het deel van de *Katechismus van de Katholieke Kerk* dat hierover handelt; tegelijk moeten de katholieken van de verschillende landen worden aangespoord kennis te nemen van de documenten die de Bisschoppenconferenties van de andere landen over dit onderwerp gepubliceerd hebben.²²¹ Wanneer christenen zo gevormd zijn zullen ze een belangrijke bijdrage leveren aan de oplossing van dit vraagstuk door zich te verplichten om de sociale leer van de Kerk in praktijk te brengen in alle zaken die betrekking hebben op hun leven en in de situaties waarin ze er iets aan kunnen doen.

Het drugsprobleem

61. Met betrekking tot het ernstige vraagstuk van de handel in verdovende middelen kan de Kerk in Amerika doeltreffend samenwerken met de autoriteiten, de leiding van private ondernemingen, de niet-gouvernementele organisaties en de internationale instanties, voor het ontwikkelen van plannen om een halt toe te roepen aan deze handel, die een bedreiging vormt voor het ongestoord voortbestaan van de volkeren in Amerika.²²² Deze samenwerking moet zich ook uitstrekken tot de wetgevende lichamen, door steun te geven aan initiatieven die ‘witwassen van zwart geld’ verhinderen, toezicht bevorderen op de eigendommen van bij deze handel betrokkenen, en ervoor zorgen dat de productie en handel in chemische stoffen waaruit de drug wordt gewonnen, verlopen volgens de regels van de wet. Aangezien het om een zo dringend en ernstig probleem gaat, dient op alle sectoren en groeperingen in de burgermaatschappij een beroep te worden gedaan om samen te strijden tegen de handel in verdovende middelen.²²³ Wat met name de bisschoppen betreft: als geestelijke herders van het volk van God

217. *Tertio millennio adveniente*, 51.

218. *Propositie 75*.

219. *T.a.p.*

220. *Propositie 37*.

221. Vgl. *t.a.p.*; over de publicatie van die teksten, vgl. Johannes Paulus II, *Motu proprio Apostolos suos* (21 mei 1998), IV, in: *AAS* 90 (1998), 657-658.

222. Vgl. *Propositie 38*.

223. Vgl. *t.a.p.*

moeten zij – zoals de Synodevaders suggereerden – krachtig en onbevreesd zich te weer stellen tegen genotzucht, materialisme en een soort levensstijl die gemakkelijk tot drugsgebruik leiden.²²⁴

Ook moet men eraan denken arme boeren te helpen opdat ze niet bezwijken voor de bekoring om gemakkelijk geld te verdienen door het telen van planten waaruit drugs gewonnen worden. Wat dit betreft kunnen de internationale organisaties aan de regeringen een belangrijke steun verlenen door, met behulp van verschillende soorten premies, de teelt van vervangende landbouwproducten te bevorderen. Ook moet het werk aangemoedigd worden van hen die de druggebruikers trachten op te vangen en die bijzondere pastorale zorg hebben voor de slachtoffers van de verslaving aan dit gif.

Het is van wezenlijk belang aan de jongeren de ware betekenis van het leven bij te brengen; wanneer zij die niet zien, worden ze vaak meegesleurd in de verderfelijke spiraal van de verdoovende middelen. Hen opvangen en weer in de maatschappij terugbrengen is, zo leert de ervaring, een werkelijke vorm van evangelieverkondiging.²²⁵

De wapenwedloop

62. De wapenwedloop is een factor waardoor de vooruitgang van veel landen in Amerika wordt verlamd. Uit de particuliere Kerken van Amerika moet een profetisch geluid opstijgen om te protesteren tegen de herbewapening en ook tegen de handel in oorlogstuig, waarin grote sommen gelds omgaan die men juist zou moeten besteden aan de strijd tegen de ellende en het bevorderen van de ontwikkeling.²²⁶ Bovendien vormt het groeiend wapenarsenaal een factor van instabiliteit en een bedreiging voor de vrede.²²⁷ Daarom blijft de Kerk waakzaam voor het gevaar van gewapende conflicten,

zelfs tussen broedervolkeren. Ze is teken en instrument van verzoening en vrede, en moet daarom trachten “door alle mogelijke middelen, bemiddeling en arbitrage inbegrepen, de vrede en broederschap onder de volkeren te bevorderen”.²²⁸

Cultuur van de dood en een samenleving die beheerst wordt door de machtigen

63. In Amerika schijnt zich tegenwoordig evenals in andere delen van de wereld een maatschappijmodel af te tekenen dat overheerst wordt door de machthebbers en dat de zwakken buiten sluit en zich er zelfs van ontdoet: ik denk hier aan ongeborn kinderen die weerloos slachtoffer zijn van abortus; aan bejaarden en ongeneselijke zieken op wie soms euthanasie wordt toegepast; en aan zoveel andere mensen die aan de kant worden geschoven door de consumptie-maatschappij en het materialisme. Ik denk ook aan het onnodig toepassen van de doodstraf, wanneer andere “onbloedige middelen volstaan om de veiligheid van personen tegen een aanvaller te verdedigen en te beschermen. ... Vanwege de mogelijkheden die de staat tegenwoordig ter beschikking staan om misdaden effectief terug te dringen door degene die een misdaad begaat onschadelijk te maken, zonder hem definitief de mogelijkheid te ontnemen zijn leven te beteren, komen gevallen waarin het noodzakelijk is de schuldige te executeren ‘maar zelden voor ..., of bestaan zelfs praktisch niet meer’.”²²⁹ Een dergelijk soort samenleving draagt het stempel van de cultuur van de dood en is daardoor in strijd met de boodschap van het evangelie. Tegenover deze trieste situatie wil de Kerk zich steeds sterker inzetten voor de verdediging van de cultuur van het leven.

In aansluiting bij de recente documenten van het kerkelijk leergezag hebben de Synodevaders hieromtrent nogmaals krachtig hun onvoorwaardelijke eerbied voor en

224. Vgl. *t.a.p.*

225. Vgl. *t.a.p.*

226. Vgl. Pauselijke Raad Justitia et Pax, *De internationale wapenhandel. Een ethische reflectie* (1 mei 1994).

227. Vgl. *Propositie* 76.

228. *T.a.p.*

229. *Katechismus van de Katholieke Kerk*, 2267, waar *Evangelium vitae*, 56 wordt geciteerd.

totale verknochtheid aan het leven van de mens uitgesproken, vanaf zijn ontvangenis tot aan zijn natuurlijke dood, alsmede hun veroordeling van kwaad als abortus en euthanasie. Om deze leer van de goddelijke en natuurlijke wet te handhaven is het van wezenlijk belang ervoor te zorgen dat de sociale leer van de Kerk beter bekend wordt, en zich ervoor in te zetten dat in de zeden en juridische normen van de staat de waarden van leven en gezin erkend en verdedigd worden.²³⁰ Niet alleen moet men opkomen voor het leven, maar bovendien ook door allerlei pastorale initiatieven bevorderen dat kinderen geadopteerd worden, en vrouwen met een problematische zwangerschap zowel vóór als na de geboorte van hun kind voortdurend worden bijgestaan. Speciale pastorale zorg moet ook worden besteed aan vrouwen die een abortus hebben ondergaan of actief hebben opgewekt.²³¹

Moeten we God niet dank brengen, en onze grote waardering uitspreken tot onze broeders en zusters in het geloof, die in Amerika, samen met andere christenen en talloze mensen van goede wil, met alle geoorloofde middelen zich inzetten voor de verdediging van het leven, voor de bescherming van het ongeboren kind, de ongeneselijke zieke en de gehandicapten? Hun werk is des te verdienstelijker, als we de onverschilligheid zien van velen, de gevaren van de eugenetica en de aanslagen op leven en waardigheid van de mens die overal en iedere dag begaan worden.²³²

Hetzelfde respect verdienen de soms vergeten en aan hun lot overgelaten bejaarden. Ze moeten als mens gerespecteerd worden; er moeten maatregelen genomen worden tot opvang en hulp die stroken met hun rechten en zo goed mogelijk hun lichamelijk en geestelijk welzijn waarborgen. Ouderen moeten beschermd worden tegen situaties of spanningen die hen tot zelfdoding zouden kunnen brengen; met name moeten ze

geholpen worden weerstand te bieden aan de bekoring van begeleide zelfdoding en euthanasie.

Samen met de geestelijke herders van het volk van God in Amerika doe ik een beroep “op de katholieken die werkzaam zijn in de medische en gezondheidssector en op hen die openbare ambten bekleden of die bij het onderwijs betrokken zijn, te doen wat zij kunnen ter verdediging van het leven van hen die het meeste gevaar lopen, en met een goed gevormd geweten volgens de katholieke leer te handelen. Bisschoppen en priesters hebben hierbij de bijzondere plicht om onvermoeibaar te getuigen voor het evangelie van het leven en de gelovigen aan te sporen om dienovereenkomstig te handelen.”²³³ Tevens is het absoluut noodzakelijk dat de Kerk in Amerika, door te gelegener tijd haar stem te verheffen, de besluitvorming beïnvloedt van de wetgevende vergaderingen, en zowel de katholieke burgers als alle andere mensen van goede wil aanspoort, organisaties op te richten om deugdelijke wetsvoorstellen te bevorderen en zich te verzetten tegen voorstellen die een bedreiging vormen voor het gezin en het onafscheidelijk daarmee verbonden leven. In onze tijd moet speciale aandacht geschonken worden aan kwesties die betrekking hebben op de prenatale diagnose opdat deze op geen enkele wijze inbreuk maakt op de menselijke waardigheid.

De inheemse volkeren en de Amerikanen van Afrikaanse origine

64. Als de Kerk in Amerika in trouw aan het evangelie van Christus het pad der solidariteit wil bewandelen, moet zij speciale aandacht besteden aan de etnische groepen die ook thans nog slachtoffer zijn van discriminatie. Iedere poging om inheemse bevolkingsgroepen in een uitzonderingspositie te brengen moet worden tegengegaan. Dat betekent allereerst dat men hun territoria

230. Vgl. *Propositie* 13.

231. Vgl. *t.a.p.*

232. Vgl. *t.a.p.*

233. *T.a.p.*

moet respecteren evenals de met hen gesloten akkoorden; ook moet voorzien worden in hun rechtmatige behoeften op maatschappelijk gebied en op dat van gezondheidszorg en cultuur. En hoe zouden we kunnen vergeten hoezeer verzoening noodzakelijk is tussen de inheemse volkeren en de hen omringende maatschappij?

Ik zou er hier op willen wijzen dat ook Amerikanen van Afrikaanse origine in sommige streken nog steeds lijden onder etnische vooroordelen die voor hen een ernstige belemmering vormen om Christus te ontmoeten. Daar iedere mens, van welk ras of welke afkomst ook, door God naar zijn evenbeeld is geschapen, moet, zonder gezamenlijk gebed te vergeten, gewerkt worden aan concrete acties om begrip en verzoening te bevorderen tussen van elkaar verschillende volkeren. Deze acties kunnen een brug slaan om christelijke liefde, vrede en gerechtigheid te doen heersen onder alle mensen.²³⁴

Om deze doelstellingen te bereiken moeten bekwame pastorale werkers worden opgeleid die in staat zijn methodes te hantieren die reeds rechtmatig in de catechese en de liturgie 'geïncultureerd' zijn. En men zal gemakkelijker over een behoorlijk aantal pastores kunnen beschikken om onder de inheemse bevolking te werken, als men zich onder die volkeren toelegt op het bevorderen van roeping tot priesterschap en godgewijd leven.²³⁵

De kwestie van de immigranten

65. In de loop der geschiedenis heeft Amerika vele malen met immigratiestromen te maken gehad, waarbij grote menigten van mannen en vrouwen uit allerlei windstreken binnenstroomden, hopen op een betere toekomst. Dit gebeurt ook nog in onze tijd; het betreft met name individuen en gezinnen, afkomstig uit landen in Latijns-Amerika, die zich gevestigd hebben in noordelijke

delen van het continent, en wel in zo groten getale dat ze in sommige gevallen een aanzienlijk deel van de bevolking uitmaken. Vaak brengen ze een cultureel en religieus erfgoed met zich mee dat vol is van karakteristieke christelijke elementen. De Kerk beseft de problemen die uit deze situatie voortvloeien, en ze tracht zoveel mogelijk onder die immigranten pastoraal werk te verrichten om hen te helpen bij hun vestiging in het gebied, en tegelijk de plaatselijke bevolking ertoe te brengen hen hartelijk tegemoet te treden, in de overtuiging dat een open houding van beide kanten een verrijking zal betekenen voor allen.

De kerkelijke gemeenschappen zullen in dit verschijnsel ongetwijfeld een speciale oproep zien tot het op evangelische wijze beleven van broederschap, en tegelijk een uitnodiging om aan hun eigen religieus leven een nieuwe dynamiek te geven tot een meer indringende evangelisering. Met het oog daarop hebben de Synodevaders erop gewezen dat "de Kerk in Amerika, tegen alle onrechtvaardige beperkingen in, een waakzaam advocaat moet zijn die het natuurlijk recht van iedereen verdedigt om vrijelijk binnen het eigen land en van het ene naar het land te mogen reizen. Er dient aandacht geschonken te worden aan de rechten van de migranten en hun gezinnen, en aan hun menselijke waardigheid, ook in gevallen van onwettige immigratie."²³⁶

Migranten dienen gastvrij en hartelijk tegemoet getreden te worden, zodat ze gestimuleerd worden om zich bij het kerkelijk leven aan te sluiten, altijd met eerbiediging van hun vrijheid en eigen culturele identiteit. Uiterst nuttig blijkt de samenwerking tussen de diocesen waaruit ze afkomstig zijn, en de diocesen waar zij zich vestigen, met name door middel van geëigende pastorale structuren waarin door de wetgeving of praktijk van de Kerk is voorzien.²³⁷ Zo kan gezorgd worden voor de meest ge-

234. Vgl. *Propositie* 19.

235. Vgl. *Propositie* 18.

236. *Propositie* 20.

237. Vgl. Congregatie voor de Bisschoppen, *Instructie Nemo est* (22 augustus 1969), 16, in: *AAS* 61 (1969), 621-622.; *CIC*, can. 294 en 518; *CCEO* can 280, 1.

ëigende en complete pastorale zorg. De Kerk in Amerika moet erop toezien dat het de mensen die sinds kort zijn binnengekomen en Christus nog niet kennen, niet ontbreekt aan werkelijke evangelisatie.²³⁸

Hoofdstuk VI

De zending van de Kerk in het huidige Amerika: de nieuwe evangelisatie

“Zoals de Vader Mij gezonden heeft, zo zend Ik jullie” (Joh 20,21)

Door Christus gezonden

66. Vóór zijn Hemelvaart heeft de verrezen Christus de apostelen uitgezonden om het evangelie te verkondigen aan de gehele wereld (vgl. Mc 16,15) en hun de noodzakelijke bevoegdheden geschonken om deze zending uit te voeren. Het is tekenend dat, alvorens over te gaan tot het geven van de uiteindelijke missieopdracht, Jezus naar de alomvattende macht verwees die Hij van de Vader ontving (vgl. Mt 28,18). In feite heeft Christus de zending die Hij van de Vader had ontvangen (vgl. Joh 20,21), aan zijn apostelen overgedragen, en hen aldus doen delen in alles wat Hij vermocht.

Maar zelfs “de lekenangelovigen hebben, juist als leden van de Kerk, de roeping en de zending om het evangelie te verkondigen: zij hebben daarvoor de bevoegdheid en de verplichting door de sacramenten van de christelijke initiatie en door de gaven van de heilige Geest”.²³⁹ Want ze zijn “op de hun eigen wijze deelachtig aan het priesterlijk, profetisch en koninklijk ambt van Christus”.²⁴⁰ Bijgevolg “zijn de lekenangelovigen krachtens hun deelname aan het profetisch ambt van Christus diep betrokken bij deze taak van de Kerk”,²⁴¹ en moeten zij zich

geroepen en uitgenodigd voelen om de Blijde Boodschap van het Koninkrijk te verkondigen. Jezus’ woorden: “Ga ook naar mijn wijngaard” (Mt 20,4)²⁴² moeten gezien worden als niet alleen tot de apostelen gericht maar tot allen die waarachtige leerlingen willen zijn van de Heer.

De fundamentele opdracht waartoe Jezus zijn leerlingen uitzendt, is de verkondiging van de blijde boodschap, met andere woorden, evangelisatie (vgl. Mc 16,15-18). Daaruit volgt dat “de taak van de evangelisatie moet worden beschouwd als de eigen genade en roeping van de Kerk en uitdrukking is van haar meest ware aard”.²⁴³ Zoals ik bij andere gelegenheden heb gezegd, betekent de nieuwe en unieke situatie waarin Kerk en wereld op de drempel van het derde millennium verkeren en de daaruit voortvloeiende eisen, dat de evangelisatieopdracht in deze tijd om een nieuw programma vraagt, dat globaal omschreven kan worden als ‘nieuwe evangelisatie’.²⁴⁴ Als hoogste geestelijke herder van de Kerk verlang ik vurig aan alle leden van het volk van God te vragen, met name aan hen die in Amerika wonen – want daar heb ik de eerste oproep gedaan tot een inzet die “nieuw moest zijn in toeleg, methoden en vorm”²⁴⁵ – om zich bij dit plan aan te sluiten en eraan mee te werken. Wie deze zending aanvaardt dient te beseffen dat het kloppend hart van de nieuwe evangelisatie moet bestaan in het duidelijk en onverbloemd verkondigen van de persoon van Jezus Christus, dat wil zeggen de verkondiging van zijn naam, zijn leer, zijn leven, zijn beloften en het Koninkrijk dat Hij zich door zijn paasmysterie heeft verworven.²⁴⁶

Jezus Christus, ‘de blijde boodschap’ en eerste evangelieverkondiger

67. Jezus Christus is de ‘blijde boodschap’ van het heil dat geschonken wordt aan de mensen van verleden, heden en toekomst;

238. Vgl. *t.a.p.*

239. *Christifideles laici*, 33.

240. *Lumen gentium*, 31.

241. *Christifideles laici*, 34.

242. Vgl. *a.w.*, 2.

243. Paulus VI, apostolische Exhortatie *Evangelii nuntiandi* (8 december 1975), 14.

244. Vgl. *Christifideles laici*, 34.

245. *CELAM* 1983, III.

246. Vgl. *Evangelii nuntiandi*, 22.

maar tegelijk is Hij ook de eerste en grootste verkondiger van het evangelie.²⁴⁷ De Kerk moet de gekruisigde en verzezen Christus centraal stellen in haar pastorale zorg en evangeliserende arbeid. “Alles wat op kerke-lijk gebied wordt ondernomen moet uitgaan van Christus en van zijn evangelie.”²⁴⁸ Daarom “moet de Kerk in Amerika steeds meer spreken over Jezus Christus, het menselijk gelaat van God en het goddelijk gelaat van de mens. Juist deze verkondiging brengt bij de mensen een werkelijke schok teweeg, doet hun hart ontwaken en vormt het om, in één woord brengt bekering tot stand. Christus moet vreugdevol en krachtig, maar bovenal door het getuigenis van het eigen leven verkondigd worden.”²⁴⁹

Iedere christen zal zijn zending daadwerkelijk kunnen vervullen voor zover hij het leven van de mensgeworden Zoon van God tot volmaakt voorbeeld neemt bij zijn werken aan de verspreiding van het evangelie. De eenvoud in zijn optreden en de keuzes die Hij maakte, moeten voor allen tot leidraad dienen bij het werk van de evangelisatie. Zo zullen de armen natuurlijk de eersten zijn aan wie het evangelie verkondigd moet worden, naar het voorbeeld van Christus die van zichzelf zei: “De Geest van de Heer ... heeft mij gezalft. Om aan armen de goede boodschap te brengen heeft Hij mij gezonden” (Lc 4,18).²⁵⁰

Zoals ik reeds schreef, moet de liefde wel op de eerste plaats maar niet uitsluitend naar de armen uitgaan. Zoals de Synodevaders hebben opgemerkt, heeft het met een zekere eenzijdigheid benadrukken van de pastorale bekommernis om de armen er soms toe geleid dat aan de leidende klassen van de samenleving te weinig aandacht werd besteed, met als gevolg dat velen uit die kringen van de Kerk vervreemd zijn geraakt.²⁵¹ De door de oprukkende secularisatie aangerichte schade in al die sectoren – de kringen van politiek en economie, de

vakbonden, de militaire, sociale of culturele kringen – bewijst hoe dringend noodzakelijk het is dat aan deze milieus het evangelie wordt voorgehouden onder de bezielende leiding van pastores die zich door God geroepen voelen om hun zorg tot alle mensen uit te strekken. Deze pastores kunnen rekenen op de steun van hen die – gelukkig in groten getale – trouw zijn gebleven aan de christelijke waarden. De Synodevaders hebben hierbij erop gewezen hoe “talrijke ... leidende persoonlijkheden zich inzetten voor de opbouw van een rechtvaardige en solidaire maatschappij”.²⁵² Met hun steun zullen de geestelijke herders opgewassen zijn tegen de moeilijke opdracht om die sectoren van de samenleving te evangeliseren. Met vernieuwde ijver en met aan deze tijd aangepaste methodes zullen zij aan mannen en vrouwen in leidende posities Christus verkondigen, en daarbij vooral de nadruk leggen op de gewetensvorming op basis van de sociale leer van de Kerk. Deze vorming zal het beste tegengif zijn tegen de talrijke gevallen van gebrek aan samenhang en zelfs corruptie waardoor de politieke en sociale structuren getekend zijn. Als men echter nalaat aan de leidende persoonlijkheden het evangelie voor te houden, dan moet men niet verbaasd zijn als velen van hen maatstaven aanleggen die met het evangelie niet van doen hebben en zelfs soms openlijk ermee in strijd zijn.

De ontmoeting met Christus betekent een aansporing tot evangelieverkondiging

68. De ontmoeting met Christus brengt een grote verandering teweeg in allen die zich niet voor Hem afsluiten. Het eerste waartoe men zich door deze ommekeer gedrongen voelt, is de drang om de bij deze ontmoeting ontdekte rijkdom aan anderen mee te delen. Het betekent niet alleen dat we hun de kennis doorgeven die we zelf hebben verworven, maar ook dat we, zoals de Samaritaan-

247. Vgl. a.w., 7.

248. Johannes Paulus II, Boodschap aan de CELAM (14 september 1997), 6, in: *L'Osservatore Romano* (1 oktober 1997), 4.

249. *Propositie* 8.

250. Vgl. *Propositie* 57.

251. Vgl. *Propositie* 16.

252. *T.a.p.*

se vrouw, ervoor zorgen dat anderen Jezus persoonlijk ontmoeten: “Kom eens kijken” (Joh 4,29). Het resultaat zal hetzelfde zijn als wat er in het hart van de Samaritanen gebeurde, die tegen de vrouw zeiden: “Nu geloven we niet meer op grond van wat jij verteld hebt; we hebben Hem zelf gehoord en nu weten we: dit is werkelijk de redder van de wereld” (Joh 4,42). De Kerk die leeft vanuit de blijvende en geheimnisvolle aanwezigheid van haar verrezen Heer, heeft als kernopdracht “alle mensen tot de ontmoeting met Christus te brengen”.²⁵³

Ze is geroepen om te verkondigen dat Christus waarlijk de Levende is, de Zoon van God die mens werd, stierf en opstond uit de dood. Hij is de enige Heiland van alle mensen en van ieder persoonlijk en, als Heer van de geschiedenis is Hij door zijn Geest tot aan het einde der tijden steeds werkzaam in Kerk en wereld. Door deze aanwezigheid van de Verrezene in de Kerk wordt het mogelijk Hem te ontmoeten, dankzij de onzichtbare werking van zijn leven gevende Geest. Deze ontmoeting komt tot stand in het geloof dat in de Kerk, het mystieke lichaam van Christus, geschonken en beleefd wordt. De ontmoeting met Christus heeft dan ook een wezenlijk kerkelijke dimensie en leidt tot een levensverbintenis. Inderdaad, “de levende Christus ontmoeten betekent ingaan op de liefde waarmee Hij ons het eerst bemint, Hem kiezen, in vrijheid zich hechten aan zijn persoon en zich aansluiten bij zijn plan, om namelijk het koninkrijk van God aan te kondigen en te vestigen”.²⁵⁴

De uitnodiging wekt op tot het zoeken van Jezus: “ ‘Rabbi (dat betekent: meester), waar houdt U uw verblijf?’ Hij antwoordde: ‘Kom mee en je zult het zien.’ Ze gingen mee, en zagen waar Hij zijn verblijf hield. En ze verbleven die dag bij Hem” (Joh 1,38-39). “Dit ‘verblijven’ blijft niet beperkt tot de dag van iemands roeping maar strekt

zich uit tot heel zijn leven. Hem volgen betekent leven zoals Hij heeft geleefd, zijn boodschap aanvaarden, zijn wijze van oordelen overnemen, kiezen voor zijn lot, delen in wat Hem voor ogen stond, het plan namelijk van de Vader iedereen uit te nodigen tot de communio met de Drie-eenheid en de communio met onze broeders en zusters in een rechtvaardige en solidaire samenleving.”²⁵⁵ Vanuit het vurig verlangen, anderen uit te nodigen om Hem te leren kennen die wij ontmoet hebben, spruit de opdracht voort om het evangelie te verkondigen, een opdracht die bestemd is voor de gehele Kerk, maar bijzonder van toepassing is voor Amerika, na de viering van de vijf-honderdste verjaardag van de eerste evangelieverkondiging, en terwijl we ons opmaken om dankbaar de komst te herdenken van de enige Zoon van God in de wereld, tweeduizend jaar geleden.

Het belang van de catechese

69. De nieuwe evangelisatie waarbij het gehele continent betrokken is, laat zien dat geloof niet een voorgegeven is, maar dat het in zijn gehele omvang en rijkdom moet worden voorgehouden. Dat is het voornaamste oogmerk van de catechese, die uit haar aard zelf een wezenlijke dimensie is van de nieuwe evangelisatie. “De catechese is een proces van vorming in geloof, hoop en liefde, waarbij de geest verlicht en het hart geraakt wordt, en de mens ertoe gebracht wordt om Christus ten volle en volkomen aan te hangen. Ze brengt de gelovige tot een intenser beleven van het leven als christen, waartoe de liturgische viering van het verlossingsgeheim en het christelijke dienstbetoon aan anderen behoren.”²⁵⁶ Heel goed beseffend dat een complete catechese noodzakelijk is, heb ik het voorstel overgenomen dat door de Vaders van de Buitengewone Vergadering van de Bisschoppensynode in 1985 was ingediend, om

253. *Propositie 2.*

254. *T.a.p.*

255. *T.a.p.*

256. *Propositie 10.*

namelijk “een catechismus of compendium van de gehele katholieke leer van het geloof en de moraal” samen te stellen, “dat als een soort uitgangspunt zou dienen voor de nationale catechismussen”.²⁵⁷ Dit voorstel kreeg concrete vorm in de publicatie van de editio typica van de *Catechismus Catholicae Ecclesiae*.²⁵⁸ Naast de officiële tekst van de catechismus, en opdat de inhoud ervan beter benut zou worden, heb ik ook opdracht gegeven tot het opstellen en publiceren van een *Algemeen directorium voor de catechese*.²⁵⁹ Ik dring erop aan dat zij die in Amerika bij het geven van catechese betrokken zijn, gebruik maken van deze twee instrumenten van universele betekenis. Het is te hopen dat de twee documenten gebruikt worden “bij het opstellen en beoordelen van alle parochiële en diocesane catechese-programma’s, waarbij bedacht moet worden dat voor de religieuze situatie van jonge mensen en volwassenen bij de aanbidding van de geloofsinhouden een meer kerygmatische en organisch opgebouwde catechese nodig is”.²⁶⁰

Het verdienstelijk werk dat op heel het Amerikaans continent door veel catecheten, waarachtige herauten van het Koninkrijk, wordt verricht, verdient erkenning en bemoediging. “Hun geloof en het getuigenis van hun leven zijn een onlosmakelijk onderdeel van de catechese.”²⁶¹ Ik wil bij de gelovigen extra erop aandringen, vastberaden en uit liefde voor de Heer deze dienst voor de Kerk op zich te nemen en daaraan edelmoedig hun tijd en talenten te besteden. De bisschoppen moeten van hun kant ervoor zorgen dat de catecheten een geschikte opleiding krijgen zodat ze deze in het leven van de Kerk zo onmisbare taak kunnen vervullen.

Vooraf op een continent als Amerika waar de sociale kwestie zo’n belangrijke rol speelt dient men bij de catechese te bedenken dat “er een nauw verband bestaat tus-

sen het beter verstaan van het geloof en de wijze waarop het zich in de praktijk van het maatschappelijk leven manifesteert. Het kan niet anders of de inspanningen om de ontmoeting met Christus te bevorderen zullen een gunstige weerslag hebben op de bevordering van het algemeen welzijn in een rechtvaardige samenleving.”²⁶²

Evangelisatie van de cultuur

70. Zeer terecht merkte mijn voorganger Paulus VI op: “De tegenstelling tussen evangelie en cultuur is ongetwijfeld een nadeel van onze tijd.”²⁶³ Terecht waren de Synodevaders dan ook van oordeel dat “de nieuwe evangelisatie vraagt om een door-dacht, serieus en goed geregeld streven naar evangelisatie van de cultuur”.²⁶⁴ Door de menselijke natuur aan te nemen is Gods Zoon mens geworden in de schoot van een bepaald volk, maar zijn verlossende dood heeft het heil gebracht aan alle mensen, van welke cultuur, ras of status ook. De gave van zijn Geest en zijn liefde zijn bestemd voor alle volkeren en culturen tezamen en voor ieder daarvan afzonderlijk, om hen tot eenheid te brengen naar het voorbeeld van de volmaakte eenheid die in de Drie-ene God bestaat. Wil dit gebeuren, dan is het nodig het evangelie te verkondigen in de taal en de cultuur van de toehoorders.²⁶⁵ Tegelijk echter mag men niet vergeten dat alleen het paasmysterie van Christus, de hoogste manifestatie van de oneindige God in de eindigheid van de geschiedenis, het enige juiste referentiepunt kan zijn voor heel de pelgrimerende mensheid, op zoek naar echte eenheid en ware vrede.

Van het begin af aan is op het continent het gelaat van de Maagd van Guadeloupe met de trekken van een mesties een symbool geweest van de inculturatie van het evangelie waarvan zij de sterre en leids-vrouw was. Door haar machtige voor-spraak zal het evangelie doordringen in het

257. Eindrapport 1985, II, B, a, 4.

258. Vgl. Johannes Paulus II, apostolische Brief *Laetamur magnopere* (15 augustus 1997), in: AAS 89 (1997), 819-821.

259. Congregatie voor de Clerus, *Algemeen directorium voor de catechese* (15 augustus 1997).

260. *Propositie* 10.

261. *T.a.p.*

262. *T.a.p.*

263. *Evangelii nuntiandi*, 20.

264. *Propositie* 17.

265. Vgl. *t.a.p.*

hart van mannen en vrouwen in Amerika, hun cultuur doordrenken en van binnenuit omvormen.²⁶⁶

De onderwijscentra evangeliseren

71. De wereld van opvoeding en onderwijs is een bijzonder geschikt gebied voor de inculturatie van het evangelie. Maar de katholieke onderwijsinstellingen en die welke weliswaar niet katholiek heten maar wel duidelijk van katholieke inspiratie zijn, zullen alleen dan werkelijke evangelisatie kunnen verrichten als ze op alle niveaus, ook op universitair niveau, duidelijk hun katholieke oriëntatie weten te bewaren. Hetgeen zij met hun onderwijs en opvoeding voor hebben moet voortdurend getoetst worden aan Jezus Christus en aan zijn boodschap, zoals de Kerk dat in haar dogmatische en morele onderricht voorhoudt. Alleen zo zal men werkelijk christelijke leiders kunnen vormen voor de verschillende gebieden van menselijke activiteit, met name de politiek, de economie, de wetenschappen, de kunst en het wijsgerig denken.²⁶⁷ Vandaar dat “het van wezenlijk belang is dat de katholieke universiteit waarlijk en feitelijk tegelijk universiteit en katholiek is. Het katholiek karakter is een wezenlijk element van de universiteit als instelling, en hangt dus niet simpelweg af van de beslissing van een aantal mensen die op een gegeven ogenblik met de leiding van de universiteit belast zijn.”²⁶⁸ Op de universiteiten moet daarom bijzondere zorg besteed worden aan het pastoraal werk: dit moet de studenten tot apostolische beweging brengen opdat ze zelf evangelisatoren worden van de universitaire wereld.²⁶⁹ Bovendien “moet de samenwerking bevorderd worden tussen de universiteiten in heel Amerika opdat ze elkaar verrijken”,²⁷⁰ en zo zelfs op universitair niveau bijdragen tot verwezenlijking van het beginsel van solidariteit en onderlinge uitwisseling tussen de

volkeren van het gehele continent.

Ongeveer hetzelfde moet gezegd worden over de katholieke scholen, met name met betrekking tot het middelbaar onderwijs: “Men zal zich extra moeten inspannen om de katholieke identiteit te versterken van scholen die hun specifiek karakter baseren op een onderwijskundige visie met de persoon van Christus als oorsprong en de leer van het evangelie als basis. De katholieke scholen moeten er niet alleen naar streven een onderwijs te geven dat voortreffelijk is vanuit technisch en vakkundig oogpunt, maar ze dienen ook en vooral te zorgen voor de integrale ontwikkeling van de mens.”²⁷¹ Gezien de gewichtige arbeid die zij die in het onderwijs en de opvoeding werkzaam zijn, verrichten, sluit ik mij aan bij de Synodevaders, en wil ik allen bemoedigen en bedanken die zich in de katholieke scholen aan het onderwijs wijden: priesters, godgewijde mannen en vrouwen, toegewijde leken, “opdat zij volharden in hun zo belangrijke werk”.²⁷² Zonder onderscheid te maken of iemand uit te sluiten moet de invloed van deze onderwijsinstellingen zich uitstrekken tot alle sectoren van de samenleving. Men moet doen wat men kan om ervoor te zorgen dat de katholieke scholen, alle financiële problemen ten spijt, “katholiek onderwijs blijven geven aan armen en mensen aan de onderkant van de samenleving”.²⁷³ Mensen in nood zal men nooit van hun armoede kunnen bevrijden als men hen niet eerst bevrijdt van de ellende die te wijten is aan het feit dat er voor hen geen goed onderwijs beschikbaar was.

De nieuwe evangelisatie heeft een alomvattend karakter; daarin bekleden onderwijs en opvoeding een ereplaats. Het werk van allen die onderwijs geven, ook van hen die op neutrale scholen werken, moet dan ook aangemoedigd worden. Ik doe ook een dringend beroep op de religieuzen om dit voor de nieuwe evangelisatie zo belangrijke

266. Vgl. *t.a.p.*

267. Vgl. *Propositie 22.*

268. *Propositie 23.*

269. Vgl. *t.a.p.*

270. *T.a.p.*

271. *Propositie 24.*

272. *T.a.p.*

273. *T.a.p.*

werkveld niet in de steek te laten.²⁷⁴

Als vrucht en teken van een *communio* onder alle particuliere kerken van Amerika, die ongetwijfeld versterkt is door het spirituele gebeuren van de Synodebijeenkomst, dient men te bevorderen dat het katholiek onderwijspersoneel elkaar in nationaal en continentaal verband ontmoet, en moet men ervoor zorgen het onderwijsapostolaat in alle sectoren te coördineren en te stimuleren.²⁷⁵

Voor het uitvoeren van al deze taken moet de Kerk in Amerika op het gebied van het onderwijs over voldoende vrijheid kunnen beschikken, hetgeen niet als een gunst maar als een recht moet worden verstaan op grond van de door de Heer aan zijn Kerk toevertrouwde zending om het evangelie te verkondigen. Bovendien hebben de ouders het fundamentele en primaire recht om te beslissen over de opvoeding van hun kinderen; daarom moeten de katholieke ouders in de gelegenheid gesteld worden het onderwijs te kiezen dat bij hun godsdienstige overtuigingen aansluit. De staat heeft op dit gebied een subsidiaire functie, de verplichting namelijk “onderwijs voor iedereen te garanderen en de vrijheid van onderwijs te eerbiedigen en te verdedigen. Staatsmonopolie op dit terrein moet worden afgewezen als een vorm van totalitarisme dat tekort doet aan de grondrechten die de staat moet verdedigen, met name het recht van de ouders op de godsdienstige opvoeding van hun kinderen. Het gezin is de plaats waar de mens primair wordt opgevoed.”²⁷⁶

Evangelisatie door middel van de media

72. Voor een doeltreffende nieuwe evangelisatie is het noodzakelijk een grondige kennis te bezitten van de huidige cultuur, waarin de media een grote rol spelen. Men dient deze media dus te kennen en er gebruik van te maken, zowel in hun meer traditionele vormen als in de meer moderne gedaante

die ze aan de technologische vooruitgang te danken hebben. Deze tijd vraagt dat men in staat is taal, aard en kenmerken van de media te beheersen. Als men er op juiste en deskundige wijze gebruik van maakt kan dit leiden tot een authentieke inculturatie van het evangelie. Van de andere kant geven deze media mede gestalte aan de cultuur en de mentaliteit van de moderne man en vrouw; daarom moeten zij die op het gebied van de media werkzaam zijn, bijzondere pastorale aandacht genieten.²⁷⁷

Op dit punt hebben de Synodevaders talrijke concrete voorstellen gedaan om het evangelie daadwerkelijk een plaats te geven in de mediawereld: opleiding van pastorale werkers voor deze kringen; het steunen van hooggekwalificeerde productiecentra; zorgvuldig en schrander gebruik maken van satellieten en nieuwe technologieën; de gelovigen leren ‘kritisch’ gebruik te maken van de media; de krachten bundelen om nieuwe zenders en televisienetwerken te verwerven en te beheren en het op elkaar afstemmen van de reeds bestaande. Katholieke publicaties verdienen ondersteund te worden en het is te wensen dat hun kwaliteit zich verder ontwikkelt.

De zakenwereld dient aangespoord te worden tot het geven van financiële steun voor hoogstaande producties die menselijke en christelijke waarden uitdragen.²⁷⁸ Maar een zo ruim programma gaat de mogelijkheden van de particuliere Kerken op het Amerikaans continent ver te boven. Daarom hebben de Synodevaders voorgesteld om alle activiteiten op het gebied van de media over heel Amerika te coördineren, en zo de kennis van en onderlinge samenwerking bij wat er reeds op dit gebied gebeurt te bevorderen.²⁷⁹

De uitdaging van de sekten

73. Het proselitisme dat de sekten en nieuwe religieuze bewegingen in veel streken

274. Vgl. *Propositie* 22.

275. Vgl. *t.a.p.*

276. *T.a.p.*

277. Vgl. *Propositie* 25.

278. Vgl. *t.a.p.*

279. Vgl. *t.a.p.*

van Amerika bedrijven, vormt een ernstige belemmering voor de evangelisatie. Het woord 'proselitisme' heeft een ongunstige betekenis, als ermee het werven van aanhangers bedoeld wordt zonder dat er enig respect betoond wordt voor de vrijheid van hen op wie een bepaalde religieuze propaganda gericht is.²⁸⁰ De katholieke Kerk in Amerika staat afwijzend tegenover het proselitisme van de sekten, en daarom weigert ze bij haar evangelisatiewerk gebruik te maken van dergelijke methodes. Bij het voorhouden van het evangelie van Christus in heel zijn omvang moet het heiligdom gerespecteerd worden van ieders individuele geweten, waarin de beslissende, absoluut persoonlijke dialoog tussen genade en menselijke vrijheid plaats heeft.

Met name met betrekking tot de christelijke broeders en zusters van de kerken en kerkelijke gemeenschappen die zijn afgescheiden van de katholieke Kerk, en die sinds lang in bepaalde streken gevestigd zijn, dient hiermee rekening gehouden te worden. De banden van werkelijke, zij het onvolkomen *communio* die deze geloofsgemeenschappen volgens de leer van het Tweede Vaticaans Concilie²⁸¹ reeds met de katholieke Kerk bezitten, moeten duidelijk maken welke houding de katholieke Kerk en haar leden tegenover hen dienen aan te nemen.²⁸² Toch mag deze houding niet leiden tot aantasting van de vaste overtuiging dat de gehele volheid van de door Jezus Christus ingestelde heilsmiddelen alleen in de katholieke Kerk gevonden wordt.²⁸³

Men mag niet onverschillig staan ten opzichte van de successen van het proselitisme van sekten en nieuwe religieuze bewegingen in Amerika. Ze vragen van de Kerk in dat continent dat zowel in ieder land als op internationaal niveau een grondige studie gedaan wordt naar de redenen waarom veel katholieken de Kerk verlaten. Naar aanleiding van de conclusies die daar-

uit naar voren komen zal men de gebruikelijke pastorale methodes kunnen herzien, zodat iedere particuliere kerk aan haar gelovigen op godsdienstig gebied een meer persoonlijke aandacht kan schenken, de structuren van *communio* en missie versterken, en gebruik maken van de gelegenheden tot evangelisatie die een gezuiverde volkse vroomheid biedt; zo zal het geloof van alle katholieken in Jezus Christus verlevendigd worden door middel van het gebed en het overwegen van Gods woord waarbij nuttige uitleg wordt gegeven.²⁸⁴ Het zal niemand ontgaan hoe dringend noodzakelijk het is die sectoren van het volk van God te evangeliseren die het meest aan het proselitisme van de sekten zijn blootgesteld, namelijk de immigranten, de wijken aan de rand van de steden, en de dorpen op het platteland waar geen vaste priester is, met als gevolg een algemeen gebrek aan godsdienstkennis, de gezinnen van eenvoudige mensen die onder allerlei materiële zorgen gebukt gaan. Men ziet hierbij het grote nut van basisgemeenschappen, bewegingen, familiegroepen en andere vormen van vereniging; daarin is het gemakkelijker onderlinge betrekkingen te onderhouden en elkaar geestelijk en ook financieel te ondersteunen.

Toch moet men bedacht blijven op het gevaar waarop enige Synodevaders wezen: wanneer de pastoraal bijna uitsluitend op de materiële behoeften van de mensen gericht is, kan hun hongeren naar God uiteindelijk onbevredigd blijven, zodat ze kwetsbaar worden voor willekeurig welk zogenaamd geestelijk aanbod. Daarom is het "noodzakelijk dat allen met Christus verenigd blijven door middel van een vreugdevolle evangelieverkondiging die tot nieuwe mensen maakt, met name door de prediking in de liturgie".²⁸⁵ Wanneer de Kerk intens haar geestelijke en beschouwende dimensie beleeft en edelmoedig zich aan de dienst van de naasten wijdt, zal ze op steeds wel-

280. Vgl. *Werkdocument*, 45.

281. Vgl. *Unitatis redintegratio*, 3.

282. Vgl. *Propositie* 64.

283. Vgl. *Unitatis redintegratio*, 3.

284. Vgl. *Propositie* 65.

285. *T.a.p.*

sprekender wijze voor mannen en vrouwen op zoek naar de zin van hun bestaan een geloofwaardige getuige zijn van God.²⁸⁶ Meer dan ooit is het daarom nodig dat de gelovigen van een routinematig geloof dat misschien alleen op de sociale context berust, komen tot een bewust en persoonlijk doorleefd geloof. Het geloof een nieuwe impuls geven zal altijd de beste weg zijn om allen te leiden tot de Waarheid die Christus is.

Om een doeltreffend antwoord te geven op de uitdaging van de sekten moet er onder de diocesen een goede coördinatie zijn van initiatieven, om te komen tot een samenwerken aan gemeenschappelijke plannen die tot betere resultaten kan leiden.²⁸⁷

De missie 'ad gentes'

74. Jezus Christus heeft aan zijn Kerk de zending toevertrouwd om het evangelie te verkondigen aan alle volkeren: "Ga, en maak alle volkeren tot leerling; doop hen in de naam van de Vader, de Zoon en de heilige Geest, en leer hun alles onderhouden wat Ik jullie geboden heb" (Mt 28,19-20). Men mag nooit vergeten dat de evangelisatie-opdracht die de Kerk heeft ontvangen, voor alle mensen bestemd is, zoals dit steeds gebleken is in de geschiedenis van het pelgrimerende volk van God in Amerika. Evangelisatie is dringend noodzakelijk als men ziet hoeveel mensen op dit continent nog de naam van Jezus niet kennen, de enige aan de mensen geschonken naam waardoor zij gered kunnen worden (vgl. Hnd 4,12). Helaas is deze naam bij een groot deel van de Amerikaanse samenleving onbekend. Men hoeft slechts te denken aan de nog niet gechristianiseerde inheemse volken of aan de aanwezigheid van niet-christelijke godsdiensten zoals islam, boeddhisme, of hindoeïsme, vooral onder de uit Azië afkomstige

immigranten.

Dit verplicht de Kerk in Amerika aandacht te hebben voor de missie *ad gentes*.²⁸⁸ Het programma voor een nieuwe evangelisatie op het continent, waarop heel wat pastorale plannen zijn gericht, mag zich er niet toe beperken om het geloof van hen die uit sleur gelovig zijn, nieuw leven in te blazen, maar moet er ook naar streven Christus te verkondigen op plaatsen waar Hij onbekend is.

Bovendien moeten de particuliere Kerken hun apostolische ijver uitstrekken tot buiten de grenzen van het continent. Ze mogen de grote rijkdommen van hun christelijk erfgoed niet voor zichzelf houden. Ze moeten het brengen naar de hele wereld en meedelen aan hen die het nog niet kennen. Het betreft miljoenen mannen en vrouwen die door het geloof te ontberen in uiterste armoede verkeren. Bij het zien van deze armoede zou het een vergissing zijn als men geen missionaire activiteit buiten het continent zou willen ontplooien, onder voorwendsel dat er nog zoveel te doen valt in Amerika of dat men moet wachten tot de Kerk in Amerika tot volle bloei is gekomen, een situatie die in wezen als een utopie moet worden beschouwd.

In de hoop dat het Amerikaans continent, overeenkomstig haar christelijke vitaliteit, aan de grootse opdracht van de missie *ad gentes* deel zal nemen, sluit ik mij aan bij de concrete voorstellen die de Synodevaders hebben ingediend, om namelijk "een grotere samenwerking te bevorderen tussen de zusterkerken; missionarissen (priesters, religieuzen en leken gelovigen) uitzenden binnen en buiten het continent; missie-instituten versterken of oprichten; de missionaire dimensie bevorderen van het godgewijde en beschouwende leven; een sterker impuls geven aan missie-ijver, missietraining en missieorganisatie".²⁸⁹ Ik ben er zeker van dat de pastorale ijver van de bisschop-

286. Vgl. *Santo Domingo 1992*, 139-152.

287. Vgl. *Propositie* 65.

288. Vgl. *Propositie* 86.

289. *T.a.p.*

pen en van de zonen en dochters van de Kerk in geheel Amerika concrete plannen zal weten te vinden om ook op internationaal niveau deze missionaire voornemens met veel vuur en verbeeldingskracht ten uitvoer te brengen.

Conclusie

Met hoop en dankbaarheid

75. “Weet wel, Ik ben met jullie, alle dagen, tot aan de voleinding van de wereld” (Mt 28,20). Vol vertrouwen op deze belofte van de Heer bereidt de pelgrimerende Kerk in Amerika zich enthousiast erop voor om de uitdagingen aan te gaan met de moderne wereld en met die welke nog in de toekomst verborgen zijn. In het evangelie gaat het goede nieuws van de verrijzenis van de Heer vergezeld van de uitnodiging om niet bang te zijn (vgl. Mt 28,5.10). De Kerk in Amerika wil hoopvol haar weg vervolgen, zoals de Synodevaders hebben verzekerd: “Met een sereen vertrouwen op de Heer van de geschiedenis maakt de Kerk zich op om zonder vooroordelen of kleinmoedigheid, zonder egoïsme, angsten of twijfels, over de drempel van het derde millennium te stappen, overtuigd van de wezenlijke en allerbelangrijkste dienst die zij heeft te verrichten als een getuigenis van haar trouw aan God en aan de mannen en vrouwen van het continent.”²⁹⁰

Daarnaast gevoelt de Kerk in Amerika zich in het bijzonder gedreven om voort te gaan in geloof, met dankbaarheid de liefde van Jezus beantwoordend “die het mensgeworden toonbeeld is van de barmhartige liefde van God (vgl. Joh 3,16)”.²⁹¹ De viering van het begin van het derde christelijk millennium kan een goede gelegenheid zijn voor het volk van God in Amerika om “zijn

dankbaarheid te hernieuwen voor de grote gave van het geloof”,²⁹² dat zij vijf eeuwen geleden voor het eerst ontving. Meer nog dan van historische en politieke betekenis was het jaar 1492 het grote genadejaar; toen verwelkomde Amerika het geloof, een geloof dat spreekt over de allesovertreffende gave van de menswording van Gods Zoon, die tweeduizend jaar geleden plaats vond, zoals wij bij het aanstaande grote Jubileum plechtig in herinnering zullen brengen.

Alle pastorale arbeid van de Kerk op het continent moet vergezeld gaan van deze gevoelens van hoop en dankbaarheid, en de verschillende initiatieven met het oog op het Jubileum die genomen worden door diocesen, parochies, communiteiten van godgewijd leven, kerkelijke bewegingen moeten daarvan doortrokken zijn, evenzeer als alle activiteiten die op regionaal en continentaal vlak georganiseerd zullen worden.²⁹³

Gebed tot Jezus Christus voor de gezinnen van Amerika

76. Ik nodig daarom alle katholieken van Amerika uit actief deel te nemen aan de initiatieven tot evangelisatie die door de heilige Geest worden verwekt in alle delen van dit onmetelijke continent dat zo onnoemelijk veel mogelijkheden en toekomstverwachtingen in zich herbergt. Ik nodig met name de katholieke families uit om te worden tot de “kleine kerk van het gezin”,²⁹⁴ waar het christelijk geloof als een schat wordt beleefd en doorgegeven aan de nieuwe generaties, en waar men gezamenlijk bidt. Als de katholieke gezinnen gestalte weten te geven aan het ideaal dat God hun toevertrouwt, zullen ze echte centra worden van evangelisatie.

Tot besluit van deze apostolische Exhortatie waarin ik de proposities van Synodevaders heb overgenomen, wil ik graag op hun suggestie ingaan om een gebed te for-

290. *Propositie 58.*

291. *T.a.p.*

292. *T.a.p.*

293. *Vgl. t.a.p.*

294. *Lumen gentium*, 11.

muleren voor de gezinnen in Amerika.²⁹⁵ Ik vraag individuen, geloofsgemeenschappen en kerkelijke groeperingen om daar waar twee of meer gelovigen in de naam van de Heer bijeenkomen, door het gebed de geestelijke band van eenheid onder alle Amerikaanse katholieken te versterken. Laten allen zich verenigen met het gebed van Petrus' opvolger, en de levende Christus aanroepen die "de weg is van bekering, communio en solidariteit in Amerika":

Heer Jezus, wij brengen U dank omdat het evangelie van de liefde van de Vader waardoor U de wereld bent komen redden wijds en zijds in Amerika is verkondigd als een gave van de heilige Geest die ons met blijdschap vervult.

Wij brengen U dank voor de gave van uw leven, dat u ons hebt geschonken in een liefde voor ons die ging tot het einde: Uw leven maakt ons tot kinderen van God, tot broeders en zusters van elkaar. Heer, vermeerder ons geloof en onze liefde voor U, die aanwezig bent in de vele tabernakels van het continent.

Maak ons voor de nieuwe generaties in Amerika tot getrouwe getuigen van uw verrijzenis, opdat zij U kennen en volgen en in U hun vrede en vreugde vinden. Zo alleen zullen ze weten dat ze broeders en zusters zijn van alle kinderen Gods die over de aarde verspreid zijn.

U, die mens bent geworden en tot een gezin van mensen wilde behoren, onderricht de gezinnen in de deugden die schitterden in het huis van Nazaret. Maak dat ze één blijven zoals U en de Vader één zijt; geef dat zij een levend getuigenis zijn van liefde, gerechtigheid en solidariteit; maak hen tot een school van respect vergiffenis en wederzijdse hulp zodat de wereld

mag geloven; maak ze tot een bron van roeping tot het priesterschap, het godgewijde leven, en tot alle andere vormen van actieve christelijke betrokkenheid.

Bescherm uw Kerk en de opvolger van Petrus aan wie U, de goede Herder, de taak hebt toevertrouwd om uw kudde te weiden. Maak dat uw Kerk mag bloeien in Amerika en vele vruchten van heiligheid mag voortbrengen.

Leer ons uw moeder Maria lief te hebben, zoals U haar zelf hebt liefgehad. Geef ons de moed om uw Woord te verkondigen en ons te wijden aan de nieuwe evangelisatie om de hoop te versterken in de wereld.

Onze Lieve Vrouw van Guadeloupe, moeder van Amerika, bid voor ons!

Gegeven te Mexicostad, 22 januari 1999, in het eenentwintigste jaar van mijn pontificaat.

JOHANNES PAULUS II

Vertaling: F. van Voorst tot Voorst s.j.

295. *Propositie 12.*